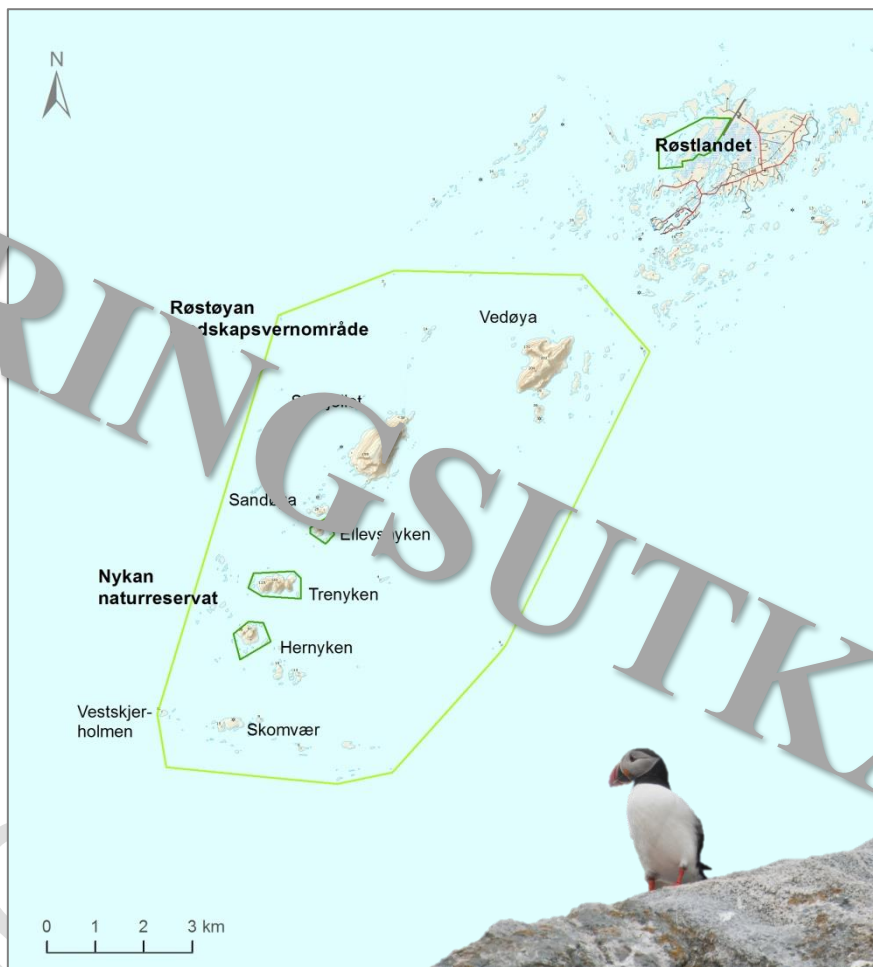

Fylkesmannen i
NORDLAND

- virker til Nordlands beste

Forvaltningsplan

For Røstøyan landskapsvernområde og Nykan naturreservat, Røst kommune

Miljøvernavdelinga

Rapportnummer/år

Fylkesmannen i Nordland
Moloveien 10
8002 Bodø

Rapport
Nr. 2015 - X

Tittel: Forvaltningsplan for Røstøyan landskapsvernområde og Nykan naturreservat, Røst kommune, Nordland		
Utgiver: Fylkesmannen i Nordland		
Antall sider:	ISBN:	Dato:
Forsidebilder: Forsidebilde: Tittel (Navn/Fylkesmannen i Nordland) Bilder i rapporten er tatt av Mia Husdal dersom ikke fotograf er oppgitt.		
Utarbeidet av: Mia Husdal E-post: fmnomma@fylkesmannen.no		
Emneord: Forvaltningsplan Røstøyan landskapsvernområde Nykan naturreservat Røst kommune Fuglefjell		
Sammendrag:		

Forord

Røstøyan landskapsvernområde og Nykan naturreservat ble vernet i 2002. I 2011 fikk begge områdene status som Ramsar-områder. Det vil si at de havnet på en eksklusiv liste over de viktigste våtmarkene i verden. Dette gir et ekstra ansvar for å sikre områdene og gjør at de ble prioritert i arbeidet med å utarbeide forvaltningsplaner for verneområder i Nordland.

Proessen startet opp i 2014 med et møte med Røst kommune og et åpent møte på Fiskarheimen. Samtidig ble det sendt oppstartsmelding til berørte grunneiere og andre brukerinteresser. Det kom innspill fra seks offentlige aktører og to grunneiere og hytteiere. Planen ble sendt på høring til kommune, grunneiere og andre berørte parter xxx. Sametinget har meldt at de ikke ser behov for at det etableres arbeidsutvalg for arbeidet med forvaltningsplanen. Sametinget har heller ikke sett behov for å konsultere med Fylkesmannen i Nordland angående prosessen.

En referansegruppe bestående av Arnfinn Ellingsen (grunneier), Einar Stamnes (grunneier), Terje Abrahamsen (Kystverket), Tor Kristian Størvik (Nordland Fylkeskommune), Steve Baines (Norsk Ornitologiske Forening), Toril Jørgensen (Røst beitelag), Sverre Adolfsen (Røst fiskarlag), Harald Borthheim (Røst Jeger- og fiskeforening), Tor-Arne Andreassen (Røst kommune), Tom Ragnar Pedersen (Røst kommune) og Tore Ivar Johansen (Røst næringsforening) har bidratt i prosessen.

Forvaltningsplanen skal være et hjelpemiddel og oppslagsverk for kommune, grunneiere, forvaltningsmyndighet og andre aktører som vurderer tiltak i eller i tilknytning til Røstøyan landskapsvernområde og Nykan naturreservat. I tillegg skal bevaringsmålene sikre overvåking av viktige verdier, slik at nødvendige skjøtselstiltak kan igangsettes ved behov.

Innhold

Forord	2
1. Innledning.....	5
2. Ramsar-status	6
3. Naturmangfoldloven	7
4. Historikk	8
4.1Verneprosess	8
4.2Brukshistorie	8
4.3Eiendomsforhold	9
4.4Kulturminner	9
5. Dagens status	10
5.1Kunnskapsstatus.....	10
5.2Verneverdier.....	11
5.2.1 Naturtyper	11
5.2.2 Brenningsgrotter	12
5.2.3 Fugl.....	13
5.2.4 Kystsel	16
5.3Bruk av området	17
5.3.1 Landbruk.....	17
5.3.2 Jakt og fiske.....	17
5.3.3 Friluftsliv.....	17
5.3.4 Bebyggelse og tekniske inngrep.....	18
5.3.5 Forskning	19
6. Forvaltning av Røstøyan landskapsvernområde og Nykan naturreservat	21
6.1Trusler mot verneverdiene	21
6.1.1 Nedgang i sjøfuglbestandene	21
6.1.2 Redusert beite	21
6.1.3 Akutt utslipp på Skomvær fyr.....	22
6.1.4 Hærverk i Helvete	22
6.1.5 Søppel	22
6.2Igangsatte tiltak	23
6.2.1 Overvåking av sjøfugl	23
6.3Planlagte tiltak, skjøtsel og Bevaringsmål.....	23
6.3.1 Forstyrrelse av hekkende sjøfugl.....	23
6.3.2 Gjengroing av kulturlandskapet	24
6.3.3 Opprydding etter dieselutslipp på Skomvær fyr	24
6.3.4 Søppelrydding.....	24
6.3.5 Hindre videre hærverk i Helvete	24
6.3.6 Informasjon om verneområdene.....	25
6.3.7 Kanalisering av ferdsel og rekonstruering av jaktbu.....	25

6.4	Retningslinjer for brukerinteresser	26
6.4.1	Landbruk.....	26
6.4.2	Fiske og havbruk	28
6.4.3	Friluftsliv og ferdsel.....	29
6.4.4	Jakt og fangst	30
6.4.5	Bebyggelse og tekniske inngrep.....	31
6.4.6	Motorisert ferdsel	34
6.4.7	Forskning og undervisning	35
6.4.8	Kulturminner	35
6.5	Statens naturoppsyn og miljøforvaltningen	36
6.6	Dispensasjonssøknad.....	36
6.6.1	Retningslinjer for søknader om dispensasjon	36
6.6.2	Den generelle dispensasjonsparagrafen i naturmangfoldloven	37
6.6.3	Skjøtsel – hjemmel og generelle retningslinjer	38
6.6.4	Oppfølging av ulovligheter – håndheving og sanksjoner	38
7.	Forvaltningsplanens varighet	39
8.	Kilder.....	40

1. Innledning

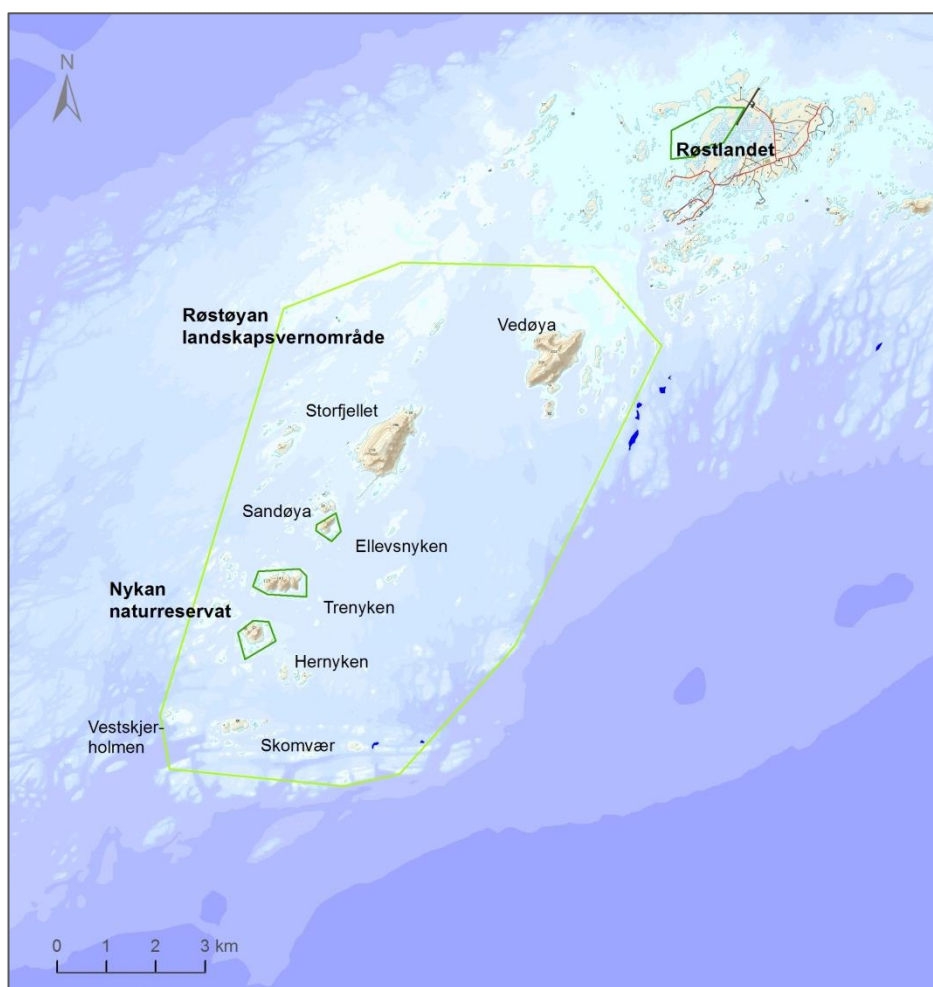
Røstøyan landskapsvernområde og Nykan naturreservat i Røst kommune ble opprettet ved kongelig resolusjon av 6. desember 2002. Landskapsvernområdet dekker et totalareal på 69.864 daa, hvorav 66.929 daa er sjøareal. Naturreservatet dekker et totalareal på 1055 daa, hvorav 574 daa er sjøareal.

Formålet med vernet av landskapsvernområdet er å: *«bevare et egenartet natur- og kulturlandskapsområde, og sikre zoologiske, botaniske, geologiske og kulturhistoriske element som er med på å gi området dets særpreg.»*

Formålet med vernet av naturreservatet er å: *«ivareta et verdifullt kystområde, med det naturlig tilknyttede plante- og dyreliv. Området har spesiell verdi som hekkeområde for en rekke fuglefjellsarter og andre sjøfuglarter. Området har også stor kvartærgeologisk verdi, ved forekomst av unike kysthuler. Området har både stor faglig og pedagogisk verdi.»*

Røst kommune er den ytterste og sørligste kommunen i Lofoten og ligger ca. 100 km vest for Bodø. Kommunen består av omtrent 365 øyer (11 km²) og er avgrenset fra Værøy av

Røsthavet. Den største øya er Røstlandet på 4 km² og her ligger kommunesenteret. Bebyggelsen er knyttet til Røstlandet og enkelte øyer som er knyttet sammen med Røstlandet med bru og molo. Ved starten av 2015 var det 545 innbyggere i kommunen, noe som gjør Røst til en av de minste kommunene i Nordland.

Figur 1: Kart som viser Røstøyan landskapsvernområde (lys grønn) og Nykan naturreservat (grønn). I tillegg vises Røstlandet naturreservat (grønn) på Røstlandet.

Røstøyan landskapsvernområde og Nykan naturreservat

ligger sørvest for Røstlandet og utgjør 63 % av kommunen. Landskapsvernområdet består av flere hundre øyer, holmer og skjær. De fleste øyene er småkuperte og stikker bare et fåtalls meter over havet. Unntakene er Storfjellet og Vedøya med topper på over 100 m.o.h. Inne i landskapsvernområdet ligger Nykan naturreservat som består av Hernyken, Trenyken og Ellevsnyken med topper opp mot 100 m.o.h.

Vegetasjonen preges av havet, det harde klimaet, gjødsel fra sjøfugl og lang tids beiting, men det er økologiske forskjeller fra øy til øy. Denne variasjonen er resultat av ulik form og størrelse på øyene og på grunn av ulik eksponering mot vær og vind. Vegetasjonen på øyene er i hovedsak artsfattig, men i tilknytning til fuglefjellene kan vegetasjonen være svært frodig.

Røst tilhører berggrunnsgeologisk lofotmassivet og består av grunnfjell. Gneisene som utgjør grunnfjellet er noen av de aller eldste vi finner her i landet. Verneområdene tilhører ei strandflate hvor de synlige toppene er rester som ikke er erodert¹ bort. Både Storfjellet og Vedøya har løsmasser avsatt som skredmateriale rundt toppene og tynne lag med forvitningsmateriale² på topplatåene (<http://geo.ngu.no>).

Klimaet på Røst er blant de mest oseaniske områdene i Nordland og kjennetegnes ved milde vintre (0 – 4 °C) og relativt kjølige og fuktige somre (8 – 12 °C). Årsnedbøren er på 500 – 700 mm/år.

2. Ramsar-status

Røstøyan landskapsvernområde og Nykan naturreservat fikk status som Ramsar-områder i 2011. Ramsarkonvensjonen, om vern av våtmarker, trådte i kraft 21. desember 1975. Formålet var å beskytte våtmarksområder generelt og særlig som leveområde for vannfugler.

Etter hvert har formålet blitt utvidet og omfatter i dag ivaretagelse av våtmarker både som leveområde for flora og fauna, og som viktig naturressurs for mange mennesker. Konvensjonen har i dag tre hovedpilarer som er knyttet til forvaltning av økologiske funksjoner i Ramsar-områdene, bærekraftig bruk av våtmarker generelt og internasjonalt samarbeid om våtmarker.

I Norge er det pr. 2015 72 våtmarker med Ramsar-status og Miljødirektoratet er norsk vitenskaps- og forvaltningsmyndighet for konvensjonen.

Røstøyan landskapsvernområde og Nykan naturreservat oppfyller følgende kriterier:

- Unikt kystlandskap for regionen
- Hekkeområde for flere sårbare fuglearter
- Områdene har stor diversitet og store bestander av sjøfugl
- Bestanden av lunde utgjør 1 – 5 % av hele verdensbestanden

Ramsar-status innebærer at den økologiske funksjonen skal sikres gjennom bærekraftig forvaltning som bygger på beste tilgjengelige kunnskap om områdenes verdier og tålegrenser. Det skal utarbeides forvaltningsplaner for samtlige områder, og overvåking skal gjennomføres både i områdene og i tilgrensende påvirkningsområder. Hvert tredje år rapporteres medlemslandene status til Ramsarkonvensjonen og ved eventuell risiko er det krav om løpende rapportering for endringer i økologisk karakter, tilstand eller status.

¹ Erosjon = omfatter alle geologiske prosesser hvor materiale på jordoverflaten løsnes, oppløses, og forflyttes fra et sted til et annet med rennende vann, havstrømmer, vind og isbreer.

² Forvitring = er en betegnelse på at berggrunnen brytes ned og smuldrer opp under påvirkning av temperaturforskjeller. Kan skje ved hjelp for eksempel frost, sol, røtter eller vann

3. Naturmangfoldloven

Vedtak av verneforskrift for Røstøyan landskapsvernområde (vedlegg 1) og Nykan naturreservat (vedlegg 2) i 2002 var hjemlet i naturvernloven av 1970. Den 1. juli 2009 trådte naturmangfoldloven (nml) i kraft, og naturvernloven ble opphevet. Selv om naturvernloven ble opphevet, gjelder verneforskrifter vedtatt i medhold av den inntil Kongen bestemmer noe annet (jf. nml § 77). Ett unntak er søknader om dispensasjon etter verneforskriftens generelle dispensasjonsbestemmelse (kapittel VIII). Slike søknader skal vurderes etter nml § 48.

Kapittel II i naturmangfoldloven gir alminnelige bestemmelser om bærekraftig bruk (blant annet forvaltningsmål for naturtyper, økosystemer og arter) som også gjelder innenfor landskapsvernområdet. I tillegg skal fem prinsipper (§§ 8 - 12) legges til grunn som retningslinjer ved utøving av offentlig myndighet, og bruken av prinsippene skal være synlig i begrunnelser for offentlige beslutninger som berører naturmangfold. Dette gjelder for eksempel behandling av dispensasjonssøknader og vedtak av forvaltningsplan.

De fem prinsippene gjelder henholdsvis kunnskapsgrunnlaget (§8), føre-var-prinsippet (§9), økosystemtilnærming og samlet belastning (§ 10), at tiltakshaver må dekke kostnadene ved miljøforringelse (§11) og miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder (§ 12).

Etter § 8 i naturmangfoldloven skal offentlige beslutninger som berører naturmangfoldet så langt det er rimelig, bygge på vitenskapelig kunnskap om arters bestandssituasjon, naturtypers utbredelse og økologiske tilstand, samt effekten av påvirkninger. Videre skal kunnskap som er basert på generasjoners erfaringer gjennom bruk av og samspill med naturen vektlegges. Kunnskapsstatusen om Røstøyan landskapsvernområde og Nykan naturreservat er beskrevet nærmere i kapittel 5.1. Fylkesmannens vurdering er at kunnskapsgrunnlaget er tilstrekkelig for utarbeiding av forvaltningsplan for verneområdene.

Kunnskapen om verneverdiene er god nok, og føre-var-prinsippet er derfor tillagt liten vekt ved behandlingen av forvaltningsplanen, jf. naturmangfoldloven § 9.

Forvaltningsplanen gir nærmere retningslinjer for aktiviteter som kan tillates i verneområdene innenfor de rammer som er satt av naturmangfoldloven og verneforskrift. Samlet belastning på verneområdene er et sentralt moment ved vurdering av søknader om dispensasjoner fra verneforskrift. I forbindelse med forvaltningsplanen er det utarbeidet konkrete bevaringsmål for ulike naturkvaliteter som grunnlag for overvåking av naturtilstanden. Dette vil gi et styrket grunnlag for å kunne vurdere samlet belastning av ulike aktiviteter i området. Utarbeiding av forvaltningsplan bidrar dermed til å ivareta prinsippet i naturmangfoldloven § 10 om økosystemtilnærming og samlet belastning.

Etter naturmangfoldloven § 11 skal kostnadene ved å hindre eller begrense skade på naturmangfoldet bæres av tiltakshaver. Verneforskriften legger vesentlige begrensninger på hvilke tiltak som kan gjøres i området. I dispensasjoner vil det normalt settes vilkår for å hindre eller begrense skade på naturmangfold, og tiltakshaver vil måtte dekke eventuelle kostnader knyttet til det å oppfylle vilkårene.

Prinsippet om miljøforsvarlige driftsmetoder, teknikk og lokalisering (§ 12) er blant annet relevant i forbindelse med behandling av søknader om dispensasjoner, både når det gjelder spørsmålet om dispensasjon bør gis og eventuelt hvilke vilkår som bør settes for å sikre verneverdiene. Prinsippet om beste tilgjengelige teknikker og driftsmetoder vurderes som aktuelt blant annet i forbindelse med skjøtselstiltak. Prinsippet om beste lokalisering vurderes som relevant i forbindelse med blant annet behandling av søknader om dispensasjoner, både når det gjelder spørsmålet om dispensasjon bør gis og eventuelt hvilke vilkår som bør settes (nml § 12).

4. Historikk

4.1 VERNEPROSESS

I 1981 vedtok Røst kommunestyre, med hjemmel i friluftsløven, ferdselsregulering i fuglefjellene på Røst. Vedtaket ble stadfestet av fylkesmannen og innebar blant annet et ferdselsforbud i fuglefjellene fra 15. april – 15. august. Det var gjort unntak for deler av Vedøya og ferdselsforbudet gjaldt ikke grunneiere, bruksretthavere og Røsts befolkning.

I 1991 ble det lagt fram en stortingsmelding (nr. 62, 1991-1992) som omhandlet «Ny landsplan for nasjonalparker og andre større verneområder i Norge». Tre av områdene, Vegaøyene, Røstøyene og Svellingsflaket, som landsplanen foreslo utredet for vern, ble utredet gjennom «kystverneplanen for Nordland». For disse områdene ble det gjennomført konsekvensutredninger. Totalt ble det gjennom kystverneplanen fremmet forslag om 63 naturreservat, 4 landskapsvernområder og 4 fuglefredningsområder.

Forslaget ble sendt på høring i begynnelsen av 1995, og det kom inn mange uttalelser om verneform, utbredelse, ferdselsforbud, beite og havbruk.

Siden knekkpunktene for verneområdegrensene ligger i havet, er det ikke gjennomført grensemerking.

Naturreservat er den strengeste form for vern et område vernet etter den gamle naturvernloven kan ha, mens landskapsvernområder har mildere bestemmelser i forhold til blant annet ferdsel. Naturvernloven ble 1. juli 2009 erstattet av naturmangfoldloven. Alle verneområder har etter dette blitt forvaltet etter den nye loven, men forskriftene som ble vedtatt ved vern gjelder fortsatt.

4.2 BRUKSHISTORIE

Det har vært drevet landbruk i kombinasjon med fiske på Røst i lang tid. Den skipbrudne venetianske kjøpmannen Pietro Querini og hans mannskap som strandet på Røst i 1432 har beskrevet fiskerbondens liv på den tiden. Hver husstand hadde da 4-6 kyr som gikk på sommerbeite på øyene. Beitegrunnlaget på øyene har vært en grunnleggende betingelse for Røsts landbruk. På midten av 1900-tallet ble utnyttelsen av øyene rasjonalisert slik at enkelte øyer ble bestemt for vinter- eller helårsbeite, noen for vårbeite og andre igjen for høstbeite (Fylkesmannen i Nordland, 2008).

Det har vært en nedgang i antall beitedyr på Røst de siste 50 årene. I tillegg ble det tidligere drevet en mer omfattende drift enn i dag, med helårsbeite i fjellene. I 1959 var det totalt 1869 sau og lam på beite, mens det i dag er totalt 914 sau og lam på beite på Røst (2014). Vinteren 2011/12 var siste vinteren med dyr på helårsbeite på øyene (Karlsen, 2013).

I den tida Skomvær fyr var bemannet (1887-1978) bodde det inntil fire familier på øya. Hoveddelen av øya ble tidligere brukt som slåtteland som ble etterbeitet av storfe og sau. Rundt 1950 hadde fyrvokterne ca. to kyr, en okse, sauer og høns. Etter fraflyttingen har slåttemarka ligget brakk fram til Kystverket inngikk ny avtale om slått med en av beitebrukerne på Røst i 2014 (se kap. 5.3.1).

På Sandøya var det fastboende i Andersahuset til ut på 30-tallet. I samme periode ble de første hyttene bygd på Sandøya (2), Hernyken (2), Vedøya (2), og i Storfjellet (2). I Storfjellet var det en gamme som kan ha vært eldre. Ei hytte i Buværet og forskerhytta på Vedøya ble bygd på 60-tallet. I tillegg har det vært gamle brønner i Hernyken og på Sandøya.

Røst har hatt lange tradisjoner med fangst av lunde, spesielt med bruk av garn. Denne fangsten ble forbudt ved ny jaktlov av 1951, hvor lunde med egg og unger ble fredet i tidsrommet 1. mars til og med 20. august.

Den største andelen av det kommersielle fisket har tradisjonelt ikke foregått i verneområdene, men tidligere var det fiske etter både kveite og steinbit i Åfjorden i landskapsvernområdet.

Bestandsutviklingen for lomvi og lunde på Vedøy i Røst er overvåket siden 1960, først sporadisk og siden årlig fra 1980. Dette er den lengste tidsserien for noen norsk sjøfuglbestand. I dag er overvåkingen knyttet til det nasjonale overvåkingsprogrammet for sjøfugl (SEAPOPOP) og gjennomføres av personell tilknyttet Norsk Institutt for Naturforskning (NINA). Forskerne har benyttet begge de gamle hyttene i henholdsvis Hernyken og i Grindteigen på Vedøya.

4.3 EIENDOMSFORHOLD

Hernyken og Ellevsnyken i Nykan naturreservat eies av staten ved Miljødirektoratet. Trenyken og øyene i Røstøyan landskapsvernområde tilhører private grunneiere (se oversikt over eiendommer i § 1 i verneforskriftene, vedlegg 1 og 2). Her er det mangelfulle eiendomsgrenser og matrikkelen for øyene er ufullstendig. Det vil være nødvendig med bistand fra Røst kommune for å se på eventuelle justeringer.

Forvaltningsmyndigheten benytter matrikkelen (eiendomsregisteret) for å skaffe informasjon om navn og adresse til de ulike grunneierne. Personer avgått med døden vil stå som eier uten adresse inntil boet er oppgjort. Fot at eierrettigheter skal kunne overføres til arvingene må det gjennomføres skifte (offentlig eller privat).

Der det ikke er adresse på grunneierne i matrikkelen blir det ikke sendt ut brev o.l. fra forvaltningsmyndigheten.

4.4 KULTURMINNER

Røstøyan landskapsvernområde har mange kulturminner som er fredet etter kulturminneloven (kulml) § 4 (automatisk fredete kulturminner). I tillegg er Skomvær fyr (hele øya) fredet som kulturminne etter kulml § 15 (fredning av bygninger, anlegg mv. fra nyere tid). Bygningsmassen består av fyrtårn, maskinhus, radiomast, uthus, bolighus, fjøs og naust. I løpet av de siste årene har Kystverket ferdigstilt renoveringen av betjentboligen og fyrtårnet, samt etablert nytt tankanlegg og rørsystem.

Både i Hyttebukta nord på Vedøya og helt i sør på Storfjellet, ved Austdalsbukta og Eidsholmen, er det registrert steinalderboplasser. På Vedøya er det totalt 24 freda hustuffer fra yngre steinalder til yngre jernalder. Det er også registrert flere båtstøer, nausttuffer og ei innhegning.

Nord og sør på Storfjellet er det freda kulturminner fra middelalderen. I nord er det registrert både gårdshaug og nausttuff på Sanden. Disse er tydelige i terrenget. Det er til sammen registrert 12 hustuffer og 2 nausttuffer her. Ei hytte er bygd inne i nausttuffa. I sør er det og en gårdshaug som er godt markert i terrenget (www.askeladden.ra.no).

Figur 2: Kart fra Riksantikvarens innsynsløsning for kulturminner (Askeladden). Kartet viser fordeling av fredete kulturminner på Vedøya og Storfjellet i Røstøyan landskapsvernområde (www.asketadden.ra.no)

I brenningsgrotten på Trenyken (se kap. 5.2.2) ble det i 1992 oppdaget to felt med hulemalerier. Videre kartlegging har avdekket flere figurer, og maleriene utgjør i dag det lengste feltet med hulemalerier som hittil har blitt kartlagt i Norge. Mange av figurene har vært sterkt preget av kondens og nyere tids tagging, og har vært lite synlige. Innerst i hula finnes det også knokler fra havert. Disse antas å være knyttet til rituelle handlinger. En av ryggvirvlene er blitt radiologisk datert til tidsrommet 1598-1396 f.Kr. (Egenberg m. fl., 2006).

Yngre kulturminner er ikke automatisk fredet og er i liten grad kartlagt eller stedfestet i verneområdene. Det er kjent flere gamle jaktskjul/gammer i området som ble benyttet blant annet under fangst av lunde og andre sjøfugl, og ved fiske og seljakt. Disse er ikke kartlagt nærmere, men det vil være mulig å finne rester i terrenget.

5. Dagens status

5.1 KUNNSKAPSSTATUS

Det har vært drevet vitenskapelige undersøkelser i fuglefjellene på Røst siden slutten av 50-tallet. I 1964 startet en flerårig overvåking av lunde og fra 1979 var Røst med i et nasjonalt overvåkingsprosjekt for sjøfugl (Røv m. fl., 1984). Hovedfokuset har i årene etterpå vært på lunde, men i dag foregår det årlige overvåkinger av ni ulike arter. Overvåkingen inkluderer blant annet populasjonsutvikling, hekkesuksess, overlevelse og studier av næringsvalg. Artene som overvåkes er havhest, storskarv, toppskarv, krykkje, ærfugl, lomvi, teist, lunde og alke (Anker-Nilssen 2006). Overvåkingen de senere år har vært knyttet til SEAPOP (Seabird-population), som er et nasjonalt overvåkingsprogram for sjøfugl.

Resultater fra sjøfuglovervåkingen, sammen med kvartærgeologiske kartlegginger i forkant av vernet (Fjalstad og Møller, 1987), dannet kunnskapsgrunnlaget i verneprosessen.

Utover 2000-tallet ble det gitt tilskudd til kartlegging av biologiske mangfold med fokus på naturtyper og vilt, og i 2005 ble det gjennomført kartlegging av Røst i regi av Norsk Institutt

for naturforskning (Strann m. fl., 2006). Kartlegging av naturtyper skjedde etter egen håndbok (DN-håndbok 13).

I forbindelse med etablering av nasjonale kulturlandskap i 2008, var Røst en av kandidatene som ble vurdert i Nordland. Derfor ble kulturminner og kulturlandskap kartlagt for store deler av Røst (Fylkesmannen i Nordland, 2008 og Norderhaug, A., 2008). Det ble ikke utarbeidet rapport for kartleggingen av botanikken i kulturlandskapet, men artslistene fra kartleggingen ble tatt med i ny naturtypekartlegging ved Bioforsk i 2013. Denne kartleggingen hadde hovedfokus på naturtypene knyttet til fuglefjellene og kulturlandskapet. Kartleggingen baserte seg på DN-håndbok 13 og nye faktaark utarbeidet av fagpersoner på oppdrag fra Miljødirektoratet (Bratli, H. 2013, Direktoratet for naturforvaltning 2007, Svalheim, E. 2013)

Sammen med lokal kunnskap om øyene fra referansegruppa og oppdaterte tabeller over sjøfugl på øyene fra Tycho Anker-Nilssen (NINA), gir dette en oppdatert og god informasjon om verneverdiene i Røstøyan landskapsvernområde og Nykan naturreservat.

5.2 VERNEVERDIER

5.2.1 *Naturtyper*

Kunnskapen i dette underkapittelet er i hovedsak hentet fra rapporten til Bär og Carlsen 2014. Kart og tabell over naturtyper er vist i vedlegg 3. Verdisetting av naturtypene er etter faktaark³ utarbeidet i regi av Miljødirektoratet. Faktaarkene ligger som vedlegg 7.

Fuglefjell

Ellevsnyken, Hernyken, Storfjellet, Trenyken og Vedøya faller inn under landskapsdel⁴ fuglefjell, med de to hovedtypene fuglefjelleng og fugleberg. Hovedtypene⁴ kjennetegnes ved sterkt preg av fuglegjødsling. Fuglefjell finnes langs hele kysten fra Sunnmøre og nordover. Fuglefjell er listet som sårbar (VU) i den norske rødlista for naturtyper, som følge av stor reduksjon av naturtypen på grunn av nedgangen i sjøfuglebestandene (Lindgaard & Henriksen, 2011). På Røst er fuglefjellene kalkfattige på grunn av berggrunnen.

Bare et fåtall planter trives med så sterk gjødsling, noe som gir nokså artsfattig vegetasjon. Vegetasjonen er frodig fordi artene er tilpasset det høye gjødselinholdet i jorda og har høy produksjon. Arter som strandsmelle, rød jonsokblom, skjørbuksurt og engsyre er vanlige på øyene. Der fuglegjødsling er noe mindre og beitepåvirkning sterkere øker andelen av grasarter som rødsvingel. På Vedøya er det tidligere registrert forekomst av orejamnemoser og flere andre sjeldne moser (musehalemose, sprikemoldmose og sumppistremose) uten at det ble bekreftet i 2013 (Bär og Carlsen, 2014).

På øyene finnes fugleberg i de bratteste partiene med fast, bart fjell. Fuglefjelleng forekommer under fugleberget og i varierende bratthetsgrader. På Vedøya er de jorddekte, bratte fjellveggene urtedominerte. I de flattere partiene opptrer fuglefjelleng i mosaikk med naturbeitemark. Her er beitepåvirkningen størst og grasarter dominerer. På Vedøya gjelder dette hele østsiden, samt slakere partier mellom fugleberget og havet på vestsiden og nordsiden. Her har det vært helårsbeite fram til vinteren 2011/2012.

³ Verdisettingen er tredelt: A er nasjonal/internasjonal verdi, B er regional verdi og C er lokal verdi.

⁴ Inndeling etter Natur i Norge (NiN) (www.artsdatabanken.no/NaturiNorge)

Storfjellet og øyene i Nykan naturreservat er i hovedsak grasdekt. Storfjellet fremstår som minst påvirket av fuglegjødning og mest påvirket av beite, her opptrer fuglefjelleng i mosaikk med naturbeitemark av typen svak lågurtbeiteeng. På Hernyken er det de flateste partiene som er mest beitepåvirket. Sørsiden av Ellevsnyken er slakest og har mest engpreget, sammenhengende grasrik vegetasjon.

Nordsiden av Trenyken er generelt mer preget av urter og høystauder, som f.eks. hundekjeks, rød jonsokblom, strandsmelle og skjørbusurt, enn sør- og vestsiden, som er mer grasrike. På vestsiden av Trenyken, hvor lunde har gangene sine, finnes det tuet struktur i enga.

Naturbeitemark og slåttemark

Natursystemet kulturmarkseng består av åpne gressmarker, som er upløyde, sterkt gjødslet eller sprøytet. Det som kjennetegner disse engene er at ingen av artene som vokser der er plantet eller sådd inn, og vi finner heller ikke arter som er avhengige av gjødning. Slått og/eller beite forhindrer at busker og trær blir dominerende og holder området åpent. Naturtypen som helhet er vurdert som sårbar (VU).

Melholmen og Sandøya er klassifisert som hovedtype kulturmarkeng, med utforming naturbeitemark. Utformingen klassifiseres som svak lågurtbeiteeng med et gras- og urterik feltsjikt. Tidligere har det vært slått, men i dag benyttes øya til beite og betegnes som naturbeitemark.

Artssammensetningen i naturbeitemarka er gras- og urterik. Av grasarter forekommer gulaks, smyle, rødsvingel, engkvein og rapparter. Det er registrert urter som engsyre, ryllik, skjørbusurt, fuglevikke, vanlig arve, engfrytle og hundekjeks. Mange av disse artene indikerer påvirkningen av fuglegjødning, som trolig bidrar til at artsmangfoldet er begrenset. Tidligere funn av kystarve og bergkvein på Melholmen (Reiersen & Skifte, 1988) kan ikke bekreftes i kartleggingen i 2013. På Sandøya dominerer finnskjegg i deler av beitemarka, spesielt på vestsiden. (Bär og Carlsen, 2014).

Naturtypen slåttemark omfatter den største delen av Skomvær - unntatt Littjiskomvær i vest som ble brukt til beite. De nærmeste arealene rundt bebyggelsen er ikke tatt med i avgrensingen, siden arealet tidligere ble oppdyrket og gjødslet, og bærer preg av nitrofile gjengroingsarter. Slåttemarka er grasdominert, men det finnes også en del urter.

Lokaliteten er klassifisert som svak lågurtslåtteeng, med vanlig utforming av vegetasjonstypen. Det har ikke vært slått i området siden slutten av 70-tallet. Et tykt moselag og mye dødt gress indikerer gjengroing. På noen plasser har gjengroingsarten hundekjeks spredt seg fra oppdyrket jord til slåttemarka.

5.2.2 Brenningsgrotter

Det er to brenningsgrotter i tilknytning til verneområdene, Vishellaren på Vedøya i Røstøyan landskapsvernområde og Helvete på Trenyken i Nykan naturreservat.

Vishellaren er en 50 m lang grotte, hvor åpningen er 30 m bred og 60 m høy. I bunnen av grotten er det stein og den innerste delen ligger 20 moh. Forvitret materiale fra den 100 - 150 m høye klippen over inngangen har falt ned og formet en godt markert rygg, avsatt oppå en bunnmorene. To endemorener ligger ca. 200 m fra åpningen indikerer grensen for lokale brerandavsetninger (Fjalstad og Møller, 1987).

Brenningsgrotter er dannet ved bølgers arbeid langs svakhetssoner i berggrunnen. De følger gjerne sprekksoner og kan bli mer enn 100 m lange. Brenningsgrotter markerer nåværende eller tidligere tiders havnivå, og kan i Norge inneholde sedimenter og dyrerester fra isfrie perioder under siste istid.

Helvete er en 90 m lang brenningsgrotte som er dannet i fast fjell og delvis fylt med sedimenter. Bunnen er innerst dekt av strandavsetninger avrundet stein, grus og sand. I åpningen har man en 60 m dyp morenerygg med svakt hellende overflate. Over den brede ryggen, på tvers av åpningen, ligger det en smal rygg med stein som har falt ned fra den overliggende klippen (Fjalstad og Møller, 1987).

Brenningsgrottene må være eldre enn strandavsetningene. De kan være dannet over lengre tid, og er sannsynligvis fra før siste istid. Moreneavsetningene som ligger over strandavsetningene, er sannsynligvis avsatt ved framrykking av breen under siste istid. Brenningsgrottene er sannsynligvis av høy alder, og representerer de eldste strandlinjedannelsene i fylket. De er derfor av stor vitenskaplig interesse (Fjalstad og Møller, 1987).

5.2.3 Fugl

Fuglefjellene på Røst representerer nasjonale og internasjonale verdier. Her finnes fastlands-Norges største fuglefjell, med blant annet en av verdens største lundekolonier. Informasjonen i dette underkapittelet er i hovedsak hentet fra Tyco Anker-Nilssen (NINA) og databasen for den nasjonale overvåkingen av sjøfugl (www.seapop.no).

Lunde

Av de atlantiske sjøfuglene er lunde, sammen med polarlomvi, den klart mest tallrike. I 2005 ble den samla bestanden i verden anslått til å være på opptil 6.6 millioner par, hvor 1.7 millioner par hekket i Norge. Bestanden på Røst utgjorde hele 25 % av den norske bestanden og var anslått til å være på opptil 433 000 par i 2005 (Anker-Nilssen 2006).

Dette var en klar tilbakegang fra tidligere bestandsestimat, hvor opptil 1.5 millioner par ble antatt å hekke (1979). Tilbakegangen har fortsatt siden 2005, og i 2014 var det ikke mer enn opptil 310 000 par i fjellene (www.seapop.no). Lunde har ikke produsert unger på Røst siden 2006.

Lunde hekker i hovedsak i jordganger som den graver ut i de bratte skråningene i terrenget og på Røst er de største koloniene på Storfjellet (100 344), Vedøya (83 346), Trenyken (75 558), Hernyken (25 760 par) og Ellevsnyken (19 545). I tillegg er det mindre kolonier på Skomvær, Sandøya, Melholmen, Røstholmen og i Buvær og Gjelfruvær (totalt 4600 par).

Overvåking på Røst har dokumentert at utviklingen i stor grad er bestemt av tilgangen på årsyngel fra den norske vårgytende bestanden av sild (0-gruppe sild). Når mye ung sild er på drift nordover med kyststrømmen i juni-juli, er sild det viktigste byttedyret lunden tilbyr sine unger i koloniene langs Norskehavet og denne ressursen har ikke vært tilgjengelig i hekkeperioden over lang tid (www.seapop.no).

Krykkje

Hvert år siden 1980 har SEAPOP overvåket bestandsutviklingen for hekkebestanden av krykkje på Røst. I tillegg ser de på ungeproduksjonen i flere prøvefelt. Røst og Værøy har hatt de største koloniene med krykkje i Nordland og i 1988 var det opptil 35 000 par krykkjer på Vedøya. De siste årene har krykkje hatt en dramatisk nedgang i alle områdene som har vært overvåket, og spesielt dramatisk har nedgangen vært på Vedøya. I 2014 var totalbestanden i Røst kommune på litt over 4000 par. Av disse var det 3170 par som hekket på Vedøya og 190 par som hekket på Gjelfruvær (www.seapop.no).

Krykkje er en typisk overflatebeitende art, men på næringssøk oppsøker den i stor grad de samme havområdene som lunde. Det som skiller arten fra lunde er større kull, raskere kjønnsmodning og lavere overlevelse (ca. 87 % årlig overlevelse på Røst).

Matmangel er vurdert som en viktig grunn til krykkjas tilbakegang, og nyere forskning viser at endring av havtemperaturen er med på å påvirke tilgangen til viktige byttedyr for krykkja.

Lomvi og alke

Bestandsutviklingen for lomvi på Vedøya er overvåket siden 1960. Først sporadisk og siden årlig fra 1980. Dette er den lengste tidsserien for noen norsk sjøfuglbestand.

Bestandsutviklingen for alke på Vedøya er overvåket årlig siden 1997 etter samme metodikk som for lomvi. Begge artene legger et egg rett på bakken, men alke hekker mer skjult i sprekker og hulrom enn lomvi, som foretrekker brede fjellhyller eller platåer.

Lomvi har nesten forsvunnet fra Røst og det er nå kun 1 % igjen av antallet som ble registrert da overvåkingen startet. 97 % av hekkebestanden har forsvunnet bare i løpet av det siste tiåret. I 1988 var det f.eks. 1340 par lomvi, mens det i 2012 kun var 22 par igjen i de åpne overvåkingsfeltene (www.seapop.no). I dag er det sannsynligvis 7-800 individer som hekker i skjul på øyene. Hovedutbredelsen er på Ellefsnyken (300), Hernyken (200-300), Valværøyene (100), Trenyken (<100) og Storfjellet (<100) (Tycho Anker-Nilssen, pers med.).

Nedgangen for alke har vært like dramatisk med 45000 par på Vedøya i 1982 og kun 2 par igjen i 2012. Overvåkingen av alke på Vedøya har foregått på åpne hyller og hovedinntrykket fra de siste to tiårene er at bestanden i skjul har vært forholdsvis stabil på ca. 500 individ. Hovedutbredelsen er på Storfjellet (200), Ellefsnyken (103), Trenyken (100) og Hernyken (100) (Tycho Anker-Nilssen pers med.).

Årsakene til denne dramatiske kollapsen er ikke avdekket i tilstrekkelig detalj, men på samme måte som for lunde og krykkje er det en klar sammenheng med forekomsten av O-gruppe sild.

Toppskarv og storskarv

Overvåking av hekkebestanden av toppskarv startet i 1985 på Ellefsnyken. Her registreres kullstørrelse og hekketidspunkt, samtidig som et mindre utvalg ringmerkes. I tillegg overvåkes voksenoverlevelse, og i perioden 2002-2006 ble den årlige overlevelsen beregnet til ca. 83 %.

Den største kolonien med toppskarv er på Ellefsnyken, men det er også større bestander på Hernyken, Trenyken, Melholmen, Sandskeret, Vedøya og Storfjellet. Mindre kolonier av toppskarv har hekket på mange av øyene i Røstøyan landskapsvernområde. I 2006 var det 829 okkuperte reir på Ellefsnyken. I perioden etter det har utviklingen gått jevnt nedover og i 2014 var det 435 okkuperte reir på øya.

Overvåkning av storskarv startet i 1997 tilknyttet en liten koloni på et skjær vest i øygruppa. Fra 2002 har hekkebestanden variert mellom 51 og 93 par, fordelt på 2-4 kolonier. I 2013 var det 72 par som hekket på Innerlåttran og Storlåttran ved Vannesholmen (Tycho Anker – Nilssen, pers. med.).

Sammenlignet med lunde har skarvene større ungekull, raskere kjønnsmodning og lavere årlig overlevelse. De søker næring på grunt vann, innenfor noen få kilometer fra kolonien, mens lundene drar langt til havs og beiter på åpent hav. Dette betyr at andre miljøfaktorer

påvirker skarven enn for eksempel lunde og teist, og skarven berøres ikke av samme svikt i næringsgrunnlag som flere av de andre artene (www.seapop.no).

Teist

Teist opptrer ofte i mindre kolonier, og innenfor verneområdet er det en liten bestand på Skomvær (35 par i 2012) og på Hernyken (20 par i 2012). Det finnes ingen totaloversikt, men bestanden på Hernyken overvåkes hvert år. Her sees det på ungeproduksjon, næringsvalg og voksenoverlevelse.

Teist lever som de andre sjøfuglene lenge og legger normalt to egg. Den søker næring i et helt annet habitat (tareskog) enn lunde, med et stort utvalg av byttedyr. På Hernyken har det vært en markert nedgang de siste 4 – 5 årene, trolig på grunn av predasjon (jaktfalk og svartbak) (www.seapop.no).

Med en normal kullstørrelse på to egg er teisten en mellomting mellom lundens ekstremt lave ungeproduksjon, høye overlevelse og langsomme kjønnsmodning på den ene siden og toppskarvens eller krykkjas større kull, raskere kjønnsmodning og lavere overlevelse (www.seapop.no).

Havsvale og stormsvale

Havsvalen er Norges minste sjøfugl med kroppsvekt på ca. 25 g. De overvintrer utenfor Sør-Afrika og tilbakelegger mer enn halvannen million kilometer i løpet av livet. Disse fuglene er nattaktive og har, sammen med stormsvale, av lav reproduksjonsrate og høy overlevelse. Stormsvalen er noe større enn havsvalen og Røst var første stedet arten ble registrert i Norge.

Siden 1964 er det foretatt ringmerking av havsvaler og stormsvaler på Røst. I 2009 var bestanden av havsvaler på Røst estimert til XXX okkuperte reir og bestanden av stormsvale estimert til 50 okkuperte reir. Dette anslås å være halvparten av bestandene i hele landet (Anker-Nilssen 2009).

Måker

Det er ikke store bestander av måker i verneområdene. Totalt er det under 100 par fiskemåke, med største kolonier på Tennholmen (sør) og Skjåskjeran. Fiskemåke er nær truet på den norske rødlista, men har hatt sin største bestandsnedgang knyttet til Skagerak og Nordsjøen, og ikke i Norskehavet.

I verneområdene er det under 100 par svartbak og under 200 par gråmåke. Gråmåke har størst koloni på Ellefsnyken og Vannesholmen (nord i landskapsvernområde), mens svartbak hekker mer jevnt i området uten store kolonier.

I 2014 var det totalt under 20 par sildemåker. Den nordlige sildemåken som er en egen underart, har hatt svært dårlig bestandsutvikling de siste 20 årene. For koloniene som overvåkes på Helgeland har det siden 2003 vært en årlig reduksjon på 28 % (www.seapop.no).

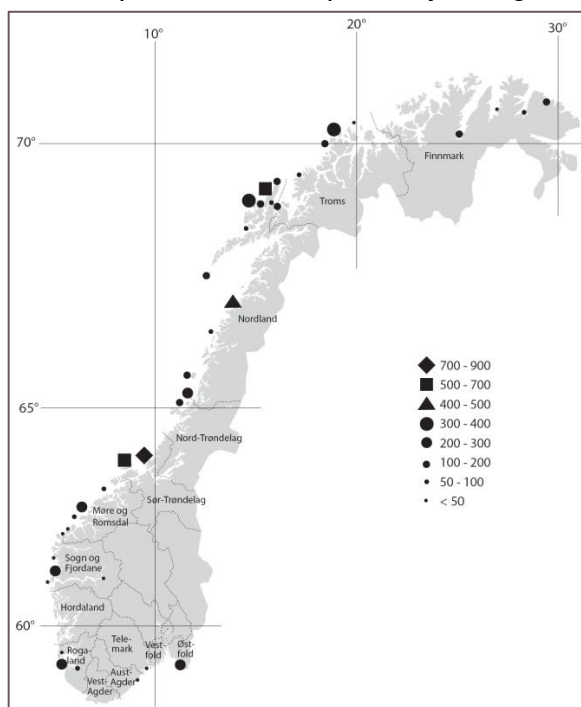
Andre fuglearter

Ærfugl er foreslått som nær truet i ny utgave av norsk rødliste (2015) og har hatt en bestandsnedgang i Norskehavet siden 90 - tallet. På Røst har ærfugl sin hovedutbredelse nord for Røstøyan landskapsvernområde. Av de 1884 hannene som ble telt i 2014 var kun

378 innenfor verneområdene. Hovedutbredelsen innenfor verneområdene er knyttet til Vedøya (145), Ellefsnyken (45), Gjelfruvær (40) og Melholmen (38). I 1988 var det 3448 par i hele kommunen, noe som tilsvarer en nedgang på 65.6 % fram til 2014 (www.seapop.no).

Rødnebb- og makrellterne er ikke på den norske rødlista og hekker enkelte år i verneområdene, mest i blandingskolonier. I reservatet har det de siste to årene vært omtrent 100 hekkende par på Breinykskjeran, ved vestodden av Trenyken. Landskapsvernområdet har hatt opptil 40-50 par på Eflatskjeran (den nordre holmen), like nordvest for Hernyken (Tycho Anker-Nilssen, pers med.).

I 2014 hekket totalt 6 par storjo på Røst, men kun 2 av parene var innenfor landskapsvernområdet (Sandskeret og Melholmen) (Tycho Anker-Nilssen, pers med.).

I 2009 var det registrert 5 havørnreir på Røst (Anker-Nilssen, 2009).

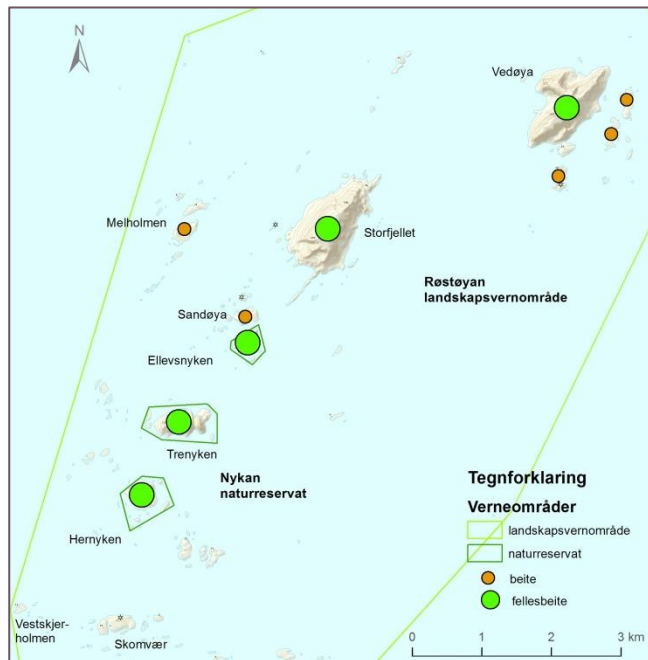
5.2.4 Kystsel

Kystsel finnes langs hele Norskekysten, men med hovedutbredelser i Nordland og Trøndelag. Havert er den største av kystselene, og lever i kolonier i forbindelse med ungekasting, parring og hårfelling. Steinkobbe er og typisk flokkdyr og oppholder seg på litt beskyttede lokaliteter i skjærgården. På Røst er det kolonier med begge artene. Bestandene overvåkes av Havforskningsinstituttet hvert 10. år. I 2013 ble det på det meste registrert 98 steinkobber på 7 mindre skjær og holmer i Røstøyan landskapsvernområde (Nilssen pers. med., 2015). I 2015 ble xx havert registrert.

Fig. 3. Kart over utbredelse av kystsel langs norskekysten (2004) (Nilssen m.fl., 2004)

5.3 BRUK AV OMRÅDET

5.3.1 Landbruk

Kulturlandskapet var en viktig del av grunnlaget for etablering av landskapsvernområdet. Det har vært en nedgang i antall sau i Røst kommune, og beitetrykket er redusert på øyene (se 4.2). Noen av øyene benyttes av én bruker og noen benyttes som fellesbeite (se fig. 4). Vedøya og Storfjellet blir mest brukt vår og sommer, mens øyene nærmere Røstlandet benyttes på høsten før dyra fraktes til Røstlandet. I dag er det ikke helårsbeite på noen av øyene, og det vil være behov for blant annet etablering av leskjul hvis helårsbeite skal gjenopptas. Det er Nykene som kan være aktuelle for helårsbeite.

Fig 4. Oversikt over beiteøyer i Røstøyan landskapsvernområde og Nykan naturreservat (etter Fylkesmannen, 2008)

Det er etablert sankegjerder på Vedøya og Storfjellet (se vedlegg 7). På disse to øyene er det satt opp flere mindre sperregjerder i fjellet for å sikre områder hvor sauene erfaringsmessig går seg fast (Bår og Carlsen, 2014). På Hernyken settes det opp sperregjerde under sankingen, men dette rigges ned etter bruk (Fylkesmannen i Nordland, 2008). På Sanden nord på Storfjellet og på Sør-Teinholmen øst for Vedøya er det gamle steingjerder som tidligere har vært benyttet til sanking.

5.3.2 Jakt og fiske

Det foregår noe jakt etter skarv og kystsel i Røstøyan landskapsvernområde, men ikke av stort omfang. Seljakt foregår spesielt i områdene vest for Sandøya og øst for Skomvær. I Nykan naturreservat foregår det ikke jakt. Tidlig på våren er det sanking av egg fra svartbak og gråmåke i verneområdene, men dette har mindre omfang enn tidligere.

Det er lite kommersielt fiske i landskapsvernområdet i dag, men det foregår noe kommersielt fiske etter kveite. I tillegg er det fritidsfiske i hele landskapsvernområdet, både av lokale og i tilknytning til fisketurisme fra Røstlandet.

5.3.3 Friluftsliv

Det er mye bruk av fritidsbåter i Røstøyan landskapsvernområde. Både trafikk til eksisterende fritidsbebyggelse, fritidsfiske og trafikk til Skomvær fyr. Det er i tillegg to kommersielle aktører som frakter turister ut til øyene. De har faste turer hver dag i turistsesongen og går i hovedsak langs faste traséer ut til Skomvær fyr (se vedlegg 7).

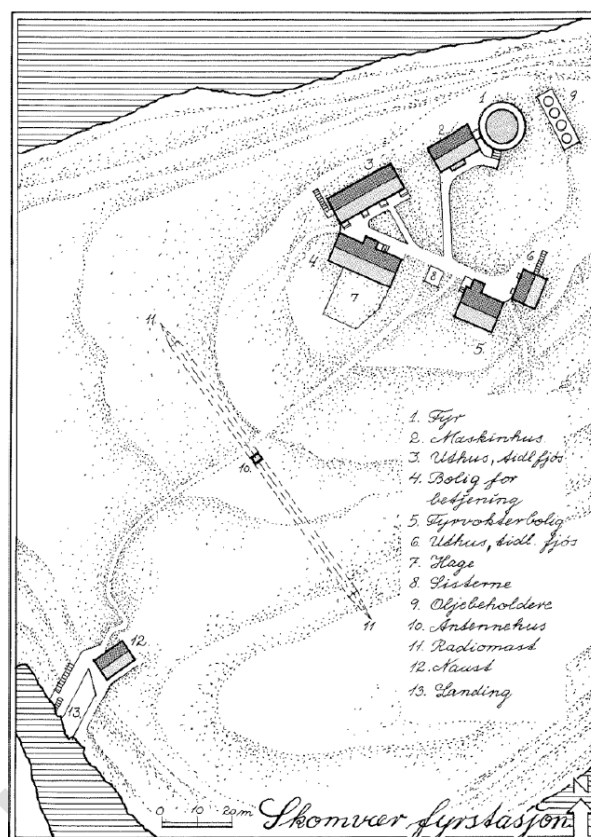
På Storfjellet og Vedøya foregår det i noe omfang fotturer til begge toppene. På begge øyene er det flere stier, noen brattere enn andre (se vedlegg 7). Det er ingen tilrettelegging for ilandstigning eller merking av stier på noen av øyene.

Skulpturen «Marmorfuglens egg» på Vedøya er også et populært utfartsmål ((www.skulpturlandskap.no).

5.3.4 Bebyggelse og tekniske inngrep

Da områdene ble vernet i 2002 var det etablert 21 fritidsboliger i landskapsvernområdet, men i etterkant er to av disse revet (sør på Storfjellet). Fritidsbebyggelsen er i hovedsak knyttet til Storfjellet og Sandøya, med i dag henholdsvis 9 og 8 fritidsboliger. På Vedøya ligger det en gammel feltstasjon helt nord på øya. Det er også en fritidsbolig på henholdsvis Buvær og Melholmen (se tabell 3 og vedlegg 7).

Figur 3 Skomvær fyrstasjon (Monrad-Krohn, 1997)

Tabell 3. Oversikt over bebyggelse og andre tekniske installasjoner i Røstøyan landskapsvernområde og Nykan naturreservat

Sted	Bebyggelse	Andre tekniske installasjoner
Buvær	1 fritidsbolig	
Hernyken	1 feltstasjon	
Melholmen	1 fritidsbolig	
Sandøya	8 fritidsboliger	2 uthus
Skomvær	7 bygninger	Dieselanlegg, kai
Storfjellet - nord	3 fritidsboliger	
Storfjellet - sør	6 fritidsboliger	1 flytebrygge
Vedøya	1 feltstasjon	1 hinderlys

På Skomvær ligger den gamle fyrstasjonen med til hørende bebyggelse. Fyrstasjonen ble opprettet i 1887. Stasjonen består av fyret, som er et 31, 7 m høyt støpejernstårn, samt naust, maskinhus, betjentbolig og uthus. Alle bygningene er fredet (se kap. 4.2).

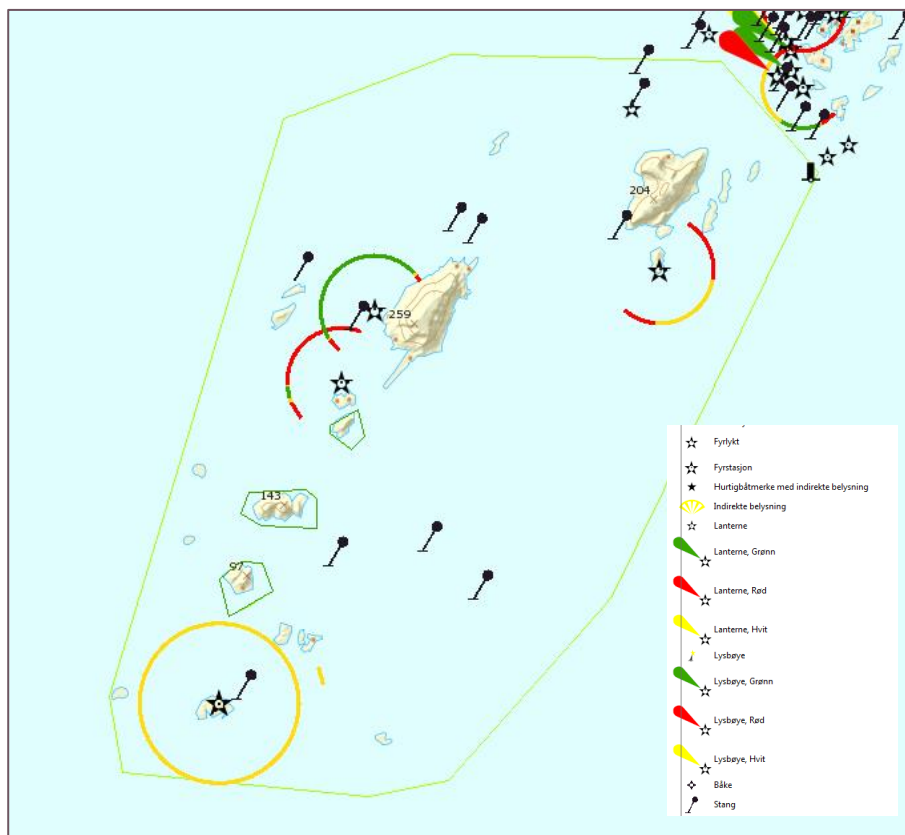
Kystverket har totalt 13 installasjoner uten lys og 5 med lys innenfor Røstøyan landskapsvernområde, hvor Skomvær fyr er den viktigste installasjonen (se figur 4). I tillegg er det etablert telefonstasjon og DGPS-stasjon i Skomvær fyr. DGPS sørger for at båttrafikken kan laste ned nøyaktige og korrigerte signaler i til bruk i navigeringen. Kystverket har krav om 98.8 % oppetid på alle navigasjonsinstallasjoner med lys.

Fyret og betjentboligen ble restaurert i 2009, og er i etterkant utleid til Røst AIR, som

benytter bygningene i sommersesongen og har etablert hage i tilknytning til betjentboligen. Området er åpent for besøkende, og Røst AIR gjennomfører guidede turer i fyret.

Kystverket bygde i 2011 nytt tankanlegg for diesel. Anlegget består av et tankhus med to lagertanker, som hver rommer 15 000 liter diesel. I tankhuset er det plassert to pumper som pumper diesel fra lagertankene til en tank i maskinrommet på fyrstasjonen. Anlegget har oppsamler i tilfelle lekkasje, overfyllingsvern og overvåking av tanknivå.

Figur 4. Utsnitt over Kystverkets navigasjons-innstallasjoner i Røstøyan landskapsvernområde (www.kystinfo.no)

Norsk Institutt for Naturforskning eier to gamle hytter som har fungert som feltstasjoner. Den eldste og dårligste hytta ligger i Grindteigen på Vedøya og ei nyrestaurert ligger på Hernyken .

I 2009 ble det etablert et hinderlys på Vedøya i Røstøyan landskapsvernområde. Hinderlyset ga økt sikkerhet ved inn- og utflyvning fra flyplassen og var en forutsetning for fortsatt drift. Hinderlyset er etablert på det høyeste punktet nord på øya.

5.3.5 Forskning

I dag er overvåkingen knyttet til det nasjonale overvåkingsprogrammet for sjøfugl (SEAPOPOP) og gjennomføres av personell tilknyttet Norsk Institutt for Naturforskning (NINA). Overvåkingen har vært gjennomført med femårige dispensasjoner fra forvaltningsmyndigheten.

I forbindelse med NINAs forskningsaktivitet på Røst har de behov for å kunne ta i land besøkende til feltstasjonen på Hernyken. Dette gjelder spesielt dagsbesøk i forbindelse med forespørsler fra presse og annen informasjonsvirksomhet. Formålet er å presentere overvåkingen av sjøfugl, samt korte besøk av faglige samarbeidspartnere i prosjektet. De har siden 2010 hatt dispensasjon for besøk til feltstasjonen (ikke hele øya):

- for inntil 10 personer pr år
- Dispensasjonen skal kun benyttes for besøkende i forbindelse med det vitenskapelige arbeidet som utføres av NINA i reservatet
- Det skal føres logg i forbindelse med hvert besøk. Her skal antall, navn og tidspunkt for ankomst og avreise registreres

- Loggen sendes Fylkesmannen i Nordland i etterkant av feltsesongen og senest 1. desember hvert år

HØRINGSUTKAST

6. Forvaltning av Røstøyan landskapsvernområde og Nykan naturreservat

6.1 TRUSLER MOT VERNEVERDIENE

6.1.1 Nedgang i sjøfuglbestandene

Pelagiske sjøfugler trekker over store havområder og kan fly flere hundre kilometer for å finne stimfisk, dyreplankton og fiskeyngel. Det er spesielt denne gruppen som har opplevd bestandsreduksjoner de siste tiårene, mens bildet er mer nyansert for de kystbundne artene.

Det er sammensatte trusler for sjøfuglene. Klimaendringer skaper ubalanse i de marine økosystemene og fører til at tilgangen på fisk endrer seg. I tillegg har faktorer som overbeskatning av næringsgrunnlag, miljøgifter, oljeutslipp, predatorer og bifangst truet sjøfuglbestandene i nedgangsperioden.

Selv om det er trusler utenfor verneområdene som truer sjøfuglbestanden nasjonalt, er det viktig å sikre optimale forhold innenfor verneområdene. I dag er det mye ferdsel med motorbåt i hekkeperioden, spesielt ut til Skomvær fyr. Det er i hovedsak ikke de faste turene som går ut til Skomvær som er utfordringen. Her er farten avpasset slik at sjøfugl ikke skal skremmes opp, slik at det skal være mulig for turister å se fuglefjell på nær hold. Denne aktiviteten vurderes derfor, i dagens omfang, ikke å være belastende for sjøfuglbestanden.

Utfordringen er uorganisert motorferdsel med fritidsbåter i hekkeperioden. Ikke alle tar nødvendig hensyn til fugl som ligger på havet og skremmer opp fugl ved å kjøre gjennom flokkene. Slik uforutsigbar aktivitet vil være belastende for hekkende og rastende fugl. Samlet vil denne aktiviteten være stressende for en allerede presset sjøfuglbestand.

I tillegg observeres det lokalt at både rutefly og jagerfly flyr lavere enn 300 m over verneområdene. Denne aktiviteten vil være en ekstra belastning for hekkende sjøfugl, spesielt hvis det skjer i løpet av hekkeperioden.

På Røstlandet er det en stor bestand med rotter som også har spredd seg til Vedøya. Mengden rotter på Vedøya og bestandens betydning som trussel mot sjøfuglbestandene er ikke kjent.

6.1.2 Redusert beite

Naturtypekartleggingen i 2013 viste at de fleste beiteøyene som ble kartlagt, det vil si Vedøya, Storfjellet, Melholmen, Trenyken og Hernyken, var i god hevd. Ellefsnyken har hatt noen år uten beite, men her var beite tatt opp igjen i 2014. Ingen gjengroing har blitt dokumentert, utenom for Sandøya der enkelte områder som hadde noe preg av gjengroing (Bär og Carlsen, 2014). I tillegg har redusert beite ført til kraftig tuedannelse på flere av øyene.

Betydning av beite for utformingen av vegetasjonen i fuglefjellene er lite undersøkt, og fuglegjødning er nok den viktigste faktoren for utformingen. Beiting i tradisjonell målestokk ansees ikke som forstyrrende faktor for hekkingen, men som en faktor som bidrar til variasjon i vegetasjonssammensetning og et noe høyere artsmangfold på øyene. Beiting holder vegetasjonen åpen og reduserer oppsamling av næringsstoffer og dermed dominans av enkelte nitrofile og konkurransedyktige arter. Det anbefales å fortsette med sauebeiting i samme omfang som det har vært tradisjon for (Bär og Carlsen, 2014).

Selv om Sandøya tidligere har vært en slåtteøy har den vært brukt til sauebeite i mange år. Beitetrykket er passe, men kan godt økes noe i forhold til dagens nivå. Mesteparten av

lokaliteten er i god hevd uten tegn til gjengroing. Bare i det fuktigere partiet i midten av øya dominerer hundekjeks, men det ser ikke ut til at den sprer seg (Bär og Carlsen, 2014).

Etter fraflyttingen har slåttemarka på Skomvær ligget brakk. Tegn på gjengroing vises i form av et tykt lag av moser og dødt gress, samt at nitrofile arter som hundekjeks og høymole har begynt å spre seg fra tidligere oppdyrkete arealer nært bebyggelsen og inn i slåttemarka. Ellers er arealet uten oppslag av kratt og busker, noe som trolig skyldes at øya er svært vær- og vindutsatt (Bär og Carlsen, 2014).

6.1.3 Akutt utslipp på Skomvær fyr

Kystverket eier og driver Skomvær fyr. I forbindelse med problemer med aggregatet ble det benyttet reserveaggregat deler av vinteren 2013/14. Den 21.1.2014 var det akutt utslipp av diesel fra reserveaggregatet, estimert til 4-5 000 l. Dette har medført skader på vegetasjon, samt diesel langs vannsigene og i sisternen.

I etterkant har Kystverket engasjert Sweco til å gjennomføre kartlegging og utarbeide miljørisikoanalyse (verktøy fra Miljødirektoratet) for området. De har i samråd med Kystverket gjennomført to runder med undersøkelser. Det vil være viktig at verneverdiene vurderes som miljømål i analysen – for Skomvær vil det være landskapet (slåttemark) og fuglelivet.

Det er tatt jordprøver, samt prøver i sjø (over 40 dager). Sisternen har vært tett, slik at diesel ikke har gått noe videre sør, men gått i sprekkssystemer mot øst. Det vil være nødvendig med tiltak både i området ved bebyggelsen hvor lekkasjene skjedde og i de sonene mot øst der diesel kommer fram i naturlige vannsig.

6.1.4 Hærverk i Helvete

Hulemaleriene i brenningsgrotta på Trenyken utsettes over tid for naturlige prosesser knyttet til blant annet temperaturforandringer, nedbør og kjemiske reaksjoner i berggrunnen. Årsaken til at mange figurer likevel er ganske godt bevart, er gunstige, lokale forhold. Endringer i tilstanden har foregått sakte, men enkelte dramatiske forandringer er blitt utløst av for eksempel ras eller et plutselig vannsig fra en sprekk. Menneskeskapte skader kommer i tillegg og eskalerer den naturlige nedbrytningen (Egenberg m.fl., 2006).

De menneskeskapte skadene som har vært størst er tagging, som til dels har foregått over flere av maleriene. Det meste av taggingen er fra perioden 1970-1992, noe som tyder på at det i hovedsak stoppet opp når hulemaleriene ble offentlig kjente (Egenberg m.fl., 2006). I løpet av 2014 er taggingen som dekket malerier fjernet av Norsk institutt for kulturminneforskning.

Det oppdages årlig flaskeskår og forkullede trebiter fra fakler eller bål i Helvete. Den kontinuerlige bruken av fakler i grotta utgjør en stor trussel mot hulemaleriene, siden sot og røyk fra faklene vil kunne gi store skader på malingen.

Det er også beinrester fra sel på gulvet i grotta, som også står i fare for å bli ødelagt ved stor aktivitet.

6.1.5 Sjøpøpel

Beliggenheten mot storhavet gjør at begge verneområdene har viker hvor det samler seg opp masse sjøpøpel fra havet. Dette er i hovedsak ulike typer plastsjøpøpel som det ikke er ønskelig å ha i verneområdene.

6.2 IGANGSATTE TILTAK

6.2.1 Overvåking av sjøfugl

Mange av sjøfuglene er næringsspesialister og høyt oppe i de marine næringskjedene. Dette gjør dem følsomme for endringer i klima og næringsgrunnlaget, i tillegg til at de vil akkumulere miljøgifter. Sjøfugler er derfor gode indikatorer på tilstanden i det marine miljøet. Utvikling i tilstanden vises gjennom overvåking over tid av antall hekkende fugl og voksendødelighet.

Den eksisterende overvåkingen på Røst foregår i regi av det nasjonale overvåkingsprogrammet (SEAPOP). Det har gitt lange tidsserier som har hatt stor betydning for forståelsen av hvilke faktorer som påvirker sjøfuglene både i Norge og internasjonalt. Det er sjelden samlet så lange tidsserier om arter i ett område. Videreføring av overvåkingsprogrammet vil ha stor betydning for både nasjonal og lokal forvaltning av sjøfugl.

6.3 PLANLAGTE TILTAK, SKJØTSEL OG BEVARINGSMÅL

For å kunne ta vare på verneverdiene er det viktig å se på tiltak, skjøtsel og overvåking gjennom bevaringsmål. De planlagte tiltakene er beskrevet under og listet opp i vedlegg 5. Forvaltningsmyndighetens rett til å gjennomføre skjøtsel i verneområdene er hjemlet i naturmangfoldlovens § 47 (se kap. 6.6.3). Hvis skjøtsel skal skje i regi av andre enn Fylkesmannen må de ha dispensasjon fra verneforskriften.

Overvåking av verneområder i Norge skal foregå på to ulike nivå. Et nasjonalt nivå, som skal være relativt detaljert, skal gi kunnskap om utvikling over tid i ulike naturtyper. Den nasjonale sjøfuglovervåkingen (SEAPOP) er også en del av det nasjonale overvåkingsnivået.

På det lokale nivået skal det utarbeides enkle overvåkingsprogram for utvalgte mindre verneområder. Disse overvåkingsprogrammene skal fokusere på konkrete bevaringsmål og knyttes til aktuelle trusler inne i verneområdene. For Nykan naturreservat og Røstøyan landskapsvernområde vil bevaringsmål kun være et lite supplement til overvåkingen som skjer gjennom SEAPOP.

Detaljerte kart og skjema for bevaringsmålene til Nykan naturreservat og Røstøyan landskapsvernområde er i vedlegg 4.

6.3.1 Forstyrrelse av hekkende sjøfugl

Den kommersielle aktiviteten som foregår i landskapsvernområdet går som allerede nevnt i hovedsak etter faste traséer og hovedforstyrrelsen av sjøfugl vil være annen bruk av fritidsbåter (se kap. 6.1.1).

For å nå ut med informasjon til de som er i området vil det være aktuelt å utforme retningslinjer for motorferdsel på havet. Retningslinjene vil gjøres tilgjengelig hos bedriftene som leier ut båter til turister, overnattingssteder og i tilknytning til informasjonsplakatene om området (se kap. 6.3.5). I tillegg må de gjøres tilgjengelig på nett. Forvaltningsmyndigheten vil ha ansvar for å få utarbeidet slike retningslinjer.

Det er også nødvendig at selskaper og myndigheter som gjennomfører flyginger i området får innarbeidet sikre rutiner som hindrer lavtflyging i verneområdene. For å få på plass dette må nødvendig kartgrunnlag og informasjon om verneforskriftene være på plass hos både Avinor og Forsvaret.

6.3.2 Gjengroing av kulturlandskapet

Dagens status for beiteøyene er forholdsvis gode. Det er få tegn på gjengroing, selv om beitetrykket er redusert fra det tradisjonelle for flere av øyene (Bär og Carlsen, 2014). Mye av reduksjonen i beitetrykk har skjedd i de senere år, samtidig som bruken av øyene til helårsbeite har opphørt (se kap. 5.3.1). I tillegg har andelen sjøfugl i verneområdene gått mye tilbake i samme periode (se kap. 5.2.3.), noe som reduserer gjødselpåvirkningen av vegetasjonen.

Områdene er kalkfattige og værutsatte, og ei gjengroing vil skje svært langsomt. Det vil være viktig å følge utviklingen framover med ei ekstensiv overvåking og ny kartlegging om ti år.

Skomvær er ei slåttemark på 36 daa, der de nærmeste arealene rundt bebyggelsen er utelatt på grunn av tidligere gjødsling. Slåttemarka er grasdominert og rødsvingel, gulaks, smyle og engkvein dominerer. På Skomvær har det ikke vært slått siden fyret ble fraflyttet og gjengroing vises ved tykt lag mose og dødt gress. I tillegg er det spredning av arter som hundekjeks og høymole. Dette er typisk for en gjengroingsfase hvor høyvokste arter som tar opp næring mer effektivt skygger ut mindre, lyskrevende arter. Ved slått reduseres de høyvokste artenes konkurranseevne, og flere mindre arter klarer seg. Siden Skomvær er svært værutsatt, er det ingen gjengroing med krattvegetasjon.

Slåttemarka fikk lavest kartleggingsverdi hos Bär og Carlsen i 2014 på grunn av dårlig tilstand, og det er positivt at området igjen vil slås. På grunn av mangel på vann vil ikke Kystverket åpne for beite på øya, og fjerning av tuer kan bli en utfordring. Hvis brukere av øya vil slå bør slått gjennomføres til tradisjonelt slåttetidspunkt. Tradisjonelt ble slått gjennomført etter at de fleste plantene har blomstret og satt frø (sjelden før midten av juli). Slått bør skje manuelt eller med lett redskap (tohjulstraktor), og med skjærende utstyr. Høyet bør bakketørkes eller hesjes før det fjernes (Bär og Carlsen, 2014). Hvis det skal benyttes traktor på øya vil dette være søknadspliktig i henhold til § 3.4 i verneforskriften.

Opprydding etter diesellekkasjen på Skomvær (se kap. 6.1.3) medfører at enkelte deler av slåttemarka i nord ikke vil være tilgjengelig for slått før opprydding er avsluttet.

Hvis slått opprettholdes på Skomvær, vil det være ønskelig med ny kartlegging av slåttemarka ved revidering av forvaltningsplanen i 2025.

6.3.3 Opprydding etter dieselutslipp på Skomvær fyr

På grunn av forurenset masse må tiltaksplan utarbeides. Hastetiltak som er gjennomført er tømning av systerne over flere runder og tildekking av vannsig med synlig diesel. Videre kartlegging, tiltak og overvåkingen vil skje i regi av Kystverket, men i samråd med Fylkesmannen i Nordland.

6.3.4 Søppelrydding

Det vil være nødvendig å benytte skole, lag eller forening lokalt på Røst til ryddig av strendene i verneområdene. Utfordringen vil være å få fraktet søppelet til egnet avfallsmottak på Røstlandet..

Ryddeprosjekt må koordineres med eventuelle prosjekt i regi av avfallsselskap og kommune.

6.3.5 Hindre videre hærværk i Helvete

Kulturminnemyndighetene har plassert et informasjonsskilt ved åpningen til Helvetet i 2014. Dette skal sikre at de som besøker brenningsgrotta blir godt kjent med hvilke kulturminner som er registrert og hva som kan skade dem.

Det vil også være viktig at det framover føres ekstra oppsyn med Helvete for å hindre at det skjer nye tilfeller av tagging eller bruk av fakler i grotta. Kulturminnemyndighetene har lagt inn bestilling på mer oppsyn ved brenningsgrotta i 2015 og det vil også være nødvendig framover. Hvis omfanget av hærverk ikke reduseres, må andre tiltak vurderes i samråd med kulturminnemyndighetene.

6.3.6 Informasjon om verneområdene

Det er viktig at grunneiere og besøkende får informasjon om naturkvalitetene i området og bestemmelsene i verneforskriftene. For Røstøyan landskapsvernområde og Nykan naturreservat er det behov for å plassere ut informasjonstavler med informasjon både på Røstlandet som er utgangspunktet for all trafikk ut i verneområdene og på Skomvær fyr, der de fleste besøkende går i land. På Røstlandet vil det være naturlig å plassere ut informasjon ved turistinformasjonen ved fergekaia og i tilknytning til de ulike overnattingsstedene på øya. Det vil også være positivt hvis det kan samles informasjon om kulturminnene i tilknytning til informasjon om verneverdier og -bestemmelser.

I tillegg er det ønskelig å få utarbeidet brosjyrer som kan informere om ferdselsforbud og andre viktige deler av verneforskriftene på en lettfattelig måte.

6.3.7 Kanalisering av ferdsel og rekonstruering av jaktbu

I Røstøyan landskapsvernområde er det ikke ferdselsforbud. Samtidig er øyene viktige hekkeområder for en stor del av bestanden av lunde og andre sjøfugl. Både Storfjellet og Vedøya er populære utfartsområder, og det benyttes mange ulike stier til toppene (se vedlegg 7). Det vil derfor være positivt for verneverdiene om hovedvekten av ferdsel kanaliseres til en sti på hver av øyne.

Det er et stort ønske lokalt om å kunne tilrettelegge mer for friluftsliv ved etablering av landfester for båter og enkel merking av sti til toppen. For Vedøya er det foreslått å tilrettelegge fra Vedøyhamna og til toppen av Nonstuva, og på Storfjellet er det Vestdalen som vil være mest aktuell for tilrettelegging. Vestdalen ligger i tilknytning til eksisterende fritidsbebyggelse på Storfjellet og spesielt her vil enkel tilrettelegging ikke påvirke landskapet i stor grad. I begge områdene kan det være enkelte reirganger for lunde, slik at traséene må planlegges godt i forkant for å unngå skade eller forstyrrelse.

Det er ønske lokalt om å kunne bygge opp eller rekonstruere gamle jaktbuer i landskapsvernområdet. I forkant av et slikt prosjekt vil det være nødvendig å hente inn kunnskap om tidligere plassering og utforming i nært samarbeid med fylkeskommunen som kulturminnemyndighet. Det vil være viktig at etablering ikke truer verneverdiene i området, slik som hekkende fugl.

Alle slike tiltak vil være søknadspliktige etter nml § 48.

6.4 RETNINGSLINJER FOR BRUKERINTERESSER

Verneforskriften for Røstøyan landskapsvernområde og Nykan naturreservat (vedlegg 1) danner grunnlaget for forvaltningen av området. Miljødirektoratets rundskriv om forvaltning av verneforskrifter (M106-2014), Miljøverndepartementets veileder om naturmangfoldloven (kapittel 2) og Miljødirektoratets veileder for behandling av utbyggingssaker som kan berøre Ramsar-områder og andre vernede våtmarksområder (M47 -2013) vil være veiledende for forvaltningsmyndigheten.

Det er særlig noen paragrafer i verneforskriftene som har betydning:

- I § 2 beskrives verneformålet. I Røstøyan landskapsvernområde er verneformålet å: *«bevare et egenartet natur- og kulturellandskapsområde, og sikre zoologiske, botaniske, geologiske og kulturhistoriske element som er med på å gi området dets særpreg»*. I Nykan naturreservat er verneformålet å: *«ivareta et verdifullt kystområde, med det naturlig tilknyttede plante- og dyreliv med spesiell fokus på fuglefjellartene, andre sjøfugl og kysthuler»*.
- I § 3 går det frem hvilke bestemmelser som gjelder for reservatet, her er det opplistet hvilke aktiviteter som ikke er tillatt innenfor reservatet
- I § 4 går det frem hvilke aktiviteter som er unntatt bestemmelsene i § 3
- I § 5 går det frem hvilke aktiviteter det kan gi tillatelse til etter søknad

Aktiviteter som er forbudt gjennom bestemmelsene i § 3 og ikke er nevnt i § 4 eller 5, er i utgangspunktet forbudt. Det kan gis dispensasjon fra vernebestemmelsene i enkelte tilfeller som er beskrevet nærmere i kapittel 6.6.

Forskrifter gitt med hjemmel i naturvernloven og naturmangfoldloven gjelder ikke for virksomhet utenfor vernegrensene. I slike tilfeller gjelder naturmangfoldloven (nml) § 49 (utenforliggende virksomhet som kan medføre skade inn i et verneområde). Det er viktig at grunneiere, kommune og andre offentlige og private instanser forvalter tilgrensende området i tråd med nml § 49, på en slik måte at ikke verneverdiene innenfor et verneområde blir forringet.

6.4.1 Landbruk

Vegetasjon og beite

All vegetasjon, herunder døde busker og trær, er fredet mot enhver form for skade og ødeleggelse i henhold til § 3.1 i verneforskriften for Nykan naturreservat. Det betyr blant annet at det ikke er åpnet for rydding av kratt og annen vegetasjon innenfor verneområdet. Forvaltningsmyndigheten kan få utført rydding av vegetasjon hvis dette er fordelaktig for naturverdiene i området. De som ønsker å fjerne vegetasjon for andre formål, som for eksempel å etablere stier eller lette tilgjengelighet til området, må søke dispensasjon fra vernebestemmelsene.

I Røstøyan landskapsvernområde er ikke vegetasjonen direkte fredet, men botaniske element som er med på å gi området dets karakter er en del av verneformålet. Det vil si at det ikke kan gjennomføres endring av vegetasjonen som vesentlig endrer landskapets art og karakter i henhold til § 3.1 i verneforskriften for Røstøyan landskapsvernområde. Slått på Skomvær og Sandøya er en del av verneformålet og vil ikke påvirke landskapets art og karakter. Gjenopptakelse av slått på disse øyene vil dermed ikke være søknadspliktig.

I både Nykan naturreservat og Røstøyan landskapsvernområde er det åpnet for tradisjonelt beite i henhold til § 4. 5 i verneforskrift for Nykan naturreservat og § 4.4 i Røstøyan

landskapsvernområde. Med begrepet "tradisjonell beiting" forstås beiting med de dyrearter og i det omfang som tidligere har foregått innenfor det aktuelle område. Beiteomfanget er dermed ikke begrenset til antall dyr som har vært på beite de siste årene eller på vernetidspunktet, og beiting som kan ha ligget nede noen år, vil være tillatt. Bestemmelsen åpner også, i henhold til kongelig resolusjon, for beiting med rein. Beiting med for eksempel geit i et område der det ikke har foregått tidligere vil imidlertid ikke være tillatt.

I henhold til samme paragrafer kan Miljødirektoratet, av hensyn til verneformålet, regulere beitetrykket i hele eller deler av områdene ved forskrift. Dersom det oppstår problemer som følge av beiting, må problemene først søkes løst i et samarbeid mellom forvaltningsmyndigheten, aktuelle organisasjoner, brukere og Røst kommune, før en eventuelt vurderer å regulere beitetrykket ved forskrift.

I tilknytning til husene på Skomvær har det tidligere vært nyttehage. Dette området er holdt utenfor avgrensingen av slåttemark på Skomvær (kart i vedlegg 3). Så lenge dagens oppdyrkning holdes innenfor dette området vurderes det ikke å påvirke landskapets art og karakter vesentlig, men heller være en del av kulturlandskapet, og bruk av nyttehagen vil ikke være søknadspliktig. Det vil være viktig at et slikt anlegg ikke innfører fremmede arter i landskapsvernområdet, jf. svartelista fra 2012 (Gederaas m. fl. 2012).

Gjerder og andre tekniske inngrep

I Nykan naturreservat er det i henhold til § 3.3, forbudt å iverksette tiltak som kan endre de naturgitte forhold. Opplistingen er ikke uttømmende, men nevner blant annet ny utføring av kloakk eller andre konsentrerte forurensingstilførsler, gjødsling og bruk av kjemiske bekjempningsmidler. I tillegg går det fram at de naturgitte forhold ikke må endres ved for eksempel drenering eller annen form for tørrlegging, uttak, oppfylling eller planering.

I Røstøyan landskapsvernområde er det i henhold til § 3.1, forbudt å iverksette tiltak som vesentlig kan endre landskapets art og karakter. Opplistingen er ikke uttømmende, men nevner blant annet oppføring av nye bygninger, anlegg og faste innretninger, nyplanting, drenering og annen form for tørrlegging, uttak, oppfylling og planering av masse, ny utføring av kloakk eller andre konsentrerte forurensingskilder. Fylkesmannen avgjør i tvilstilfeller om et tiltak må anses å endre landskapets art og karakter vesentlig.

Gjerder går inn under forbudet mot oppsetting av faste innretninger i begge verneforskriftene, og det er derfor ikke tillatt å sette opp gjerder i Nykan naturreservat eller Røstøyan landskapsvernområde uten å søke forvaltningsmyndigheten om dispensasjon. En slik søknad vil behandles i henhold til den generelle dispensasjonsparagrafen (nml § 48) (se kap. 6.6). Hensynet til hekkende fugl og eksisterende reirganger vil være av stor betydning ved eventuelt valg av nye gjerdetraséer i Nykan naturreservat. Det vil være viktig at gjerder går langs og ikke på tvers av fjellet, slik at fugl kan skade seg under flyging til og fra hekkeområde.

Ferdsel

I Nykan naturreservat er all ferdsel forbudt i perioden fra 15. april til 31. juli i henhold til § 3.4 i verneforskriften. Det åpnes kun for nødvendig ferdsel for rettighetshavere i forbindelse med næringsvirksomhet, høsting av moltebær og tilsyn med eiendom i henhold til § 4.3 verneforskriften for Nykan naturreservat. Nødvendig tilsyn med dyr på beite faller inn under begrepet næringsvirksomhet og er ikke søknadspliktig.

Bufehund

Bruk av dressert bufehund til å vokte storfe, sau eller geit er et av unntakene fra hundeloven, og det er åpnet for bruk av bufehund i Røstøyan landskapsvernområde i henhold til § 4.4 i

verneforskriften. I Nykan naturreservat er det ikke åpnet for bruk av bufehund. Hvis det er behov for å bruke bufehund i reservatet må det søkes forvaltningsmyndigheten om dispensasjon. Hensynet til hekkende fugler vil være av stor betydning hvis bruk av bufehund i reservatet skal vurderes.

Verneområdene ligger ikke innenfor noen av reinbeitedistriktene i Nordland.

6.4.2 Fiske og havbruk

Fiske er tillatt i både Nykan naturreservat og Røstøyan landskapsvernområde i henhold til § 4.2 i verneforskriftene, og er regulert av eksisterende fiskerilovgivning og lakse- og innlandsfiskeloven. Dette gjelder også oppankring. I praksis er det ikke viktige fiskeriområder innenfor Nykan naturreservat, siden de inkluderte havområdene kun inkluderer gruntvannsområder rundt øyene.

Etablering av permanente landfester i landskapsvernområdet og naturreservatet kan bare skje etter søknad og tillatelse gitt etter § 5.3 i verneforskriftene. Midlertidige landfester for fiskeredskaper, som tas med etter hver gangs bruk, er ikke regulert av verneforskriftene og er dermed ikke søknadspliktig.

I landskapsvernområdet kan det søkes om etablering av havbruksvirksomhet henhold til § 5.4 i verneforskriften. Havbruksvirksomhet kan tillates dersom det ikke strider mot formålet med vernet. Kongelig resolusjon fra vernevedtaket, slår fast at utredningsplikten ligger hos tiltakshaver/næringsutøver, som selv må sannsynliggjøre at tiltaket ikke vil innebære noen trussel mot verneformålet.

I kommuneplanens arealdel for Røst fra 2008 er det lagt inn to akvakultursoner (A6 og A7) i Røstøyan landskapsvernområde (se fig. 5). Følgende restriksjoner er lagt inn for disse områdene i kommuneplanens arealdel:

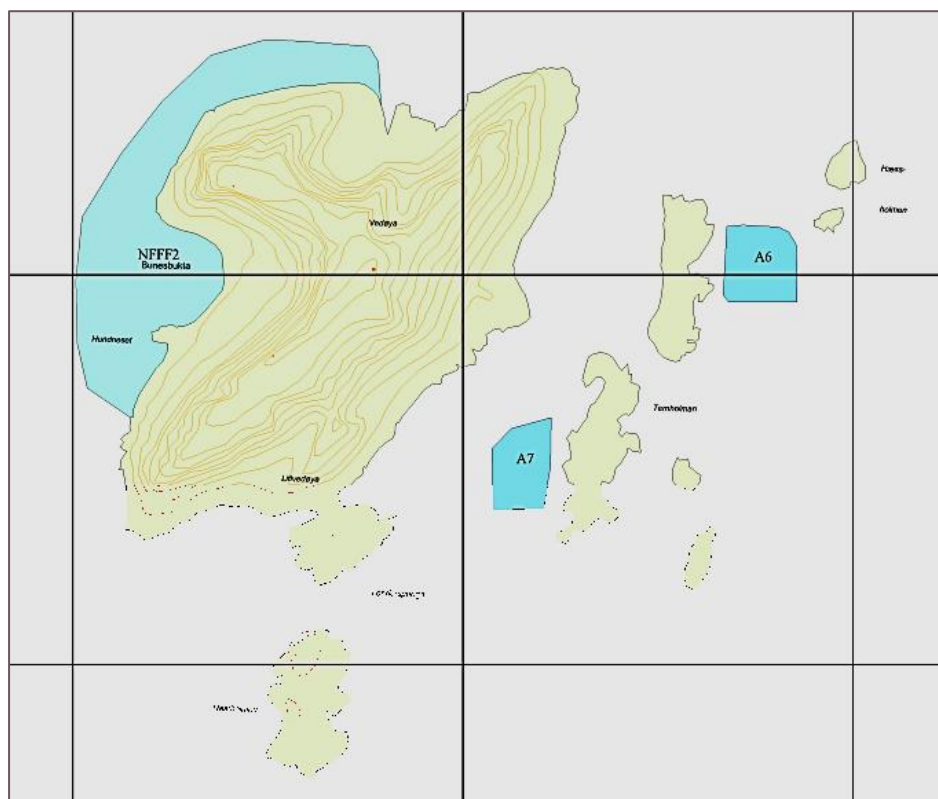
- *Oppdrettsanlegg bør ikke lokaliseres slik at bruken av kaste- låssettingsplasser til tradisjonelt fiske og alminnelig ferdsel på sjøen blir hindret*
- *Nyetablering av oppdrettsvirksomhet bør ikke skje nærmere enn 1 km fra sikret friluftsområde, naturreservat og bosetting*
- *Lokalisering av oppdrettsanlegg bør ikke skje nær badeplasser og fritidsboliger*

Sonene vil være et utgangspunkt for behandling av søknader etter akvakulturloven med tilhørende forskrifter. Aktuelle aktører må og, som tidligere nevnt, søke om dispensasjon fra verneforskriften for Røstøyan landskapsvernområde.

Figur 5. Utsnitt fra kommuneplanens arealdel for Røst kommune fra 2008. A6 og A7 er akvakultursoner og NFFF2 er område for natur, fiske, ferdsel og friluftsliv (www.rost.kommune.no)

6.4.3 Friluftsliv og ferdsel

I Nykan naturreservat er det forbud mot ferdsel i perioden 15. april til 31. juli henhold til § 3.4 i verneforskriften. Dette er av hensyn til hekkende sjøfugl. Det er ikke forbud mot ferdsel i

Røstøyen landskapsvernområde, men området har dyrelivsfredning henhold til § 3.2 i verneforskriften. Det krever at det tas hensyn til fugle- og dyrelivet, samt reirplasser og hiområder under ferdsel.

I både naturreservatet og landskapsvernområdet skal hunder holdes i bånd hele året henhold til § 3.2 i verneforskriftene.

Som nevnt i kapittel 6.4.1 er det kun i Nykan naturreservat vegetasjonen har et tydelig vern. Verneforskriften åpner for sanking av bær og sopp utenfor perioden med ferdselsforbud i henhold til § 4.6. I Røstøyen landskapsvernområdet er det kun i forhold til landskapets art og karakter vegetasjonen er vernet.

Bålbrenning er tillatt i verneområdene, men vegetasjonen i Nykan naturreservat er fredet mot all form for skade og ødeleggelse i henhold til § 3.1 i verneforskriften. I reservatet er det dermed ikke tillatt å brenne bål som skader vegetasjonen. Bålbrenning er ellers begrenset av forskrift om åpen brenning og brenning av avfall i småovner, Røst kommune (01.09.08) og forskrift om brannforebyggende tiltak og tilsyn (26.06.02). I forskriften står det at det er forbudt å gjøre opp ild eller behandle ting som representerer en brannfare utendørs under slike forhold eller på slik måte at det kan føre til brann. Oppgjort ild må ikke forlates før den er fullstendig slukket.

Det er ikke tillatt med camping, teltslaging og oppsetting av kamuflasjeinnretninger for fotografering i Nykan naturreservat og Røstøyan landskapsvernområde i henhold til § 3.3 i Røstøyan landskapsvernområde og § 3.5 i Nykan naturreservat. Det betyr blant annet at det søkes om dispensasjon for oppsetting av telt i begge verneområdene.

Det er i samme paragrafer også lagt ned forbud mot bruk av surfebrett på havet.

Det kan søkes dispensasjon fra forbud mot ferdsel i Nykan naturreservat (se kap. 6.4.1). Føre-var-prinsippet tilsier at det er spesielt viktig at ferdsel begrenses til tiltak som vil fremme verneformålet og ikke kan foregå utenfor reservatet, og dette vil tillegges stor vekt ved behandling av søknader. Det er mange som ønsker å besøke fuglefjellene, og en åpen dispensasjonspraksis vil kunne medføre en uthuling av ferdselsforbudet i reservatet og skape presedens for andre verneområder med ferdselsforbud.

6.4.4 Jakt og fangst

I henhold til verneforskriftens § 3. 2 er i utgangspunktet dyrelivet, herunder fuglenes reir og egg, fredet mot enhver form for skade, ødeleggelse og unødig forstyrrelse og det er ikke tillatt med jakt, fangst og bruk av skytevåpen.

For Røstøyan landskapsvernområde er det åpnet for jakt i henhold til § 4.6 i verneforskriften og viltlovens bestemmelser, samt for sel utenom perioden 15. april til 31. juli. I Nykan naturreservat er det i henhold til § 4.8 i verneforskriften åpnet for jakt og fangst av artene vånd, mink, rødrev, kråke og ravn som gjør skade i henhold til viltlovens bestemmelser. Det er ikke registrert mink eller rødrev i verneområdet.

Jakt og fangst i begge verneområdene forutsettes gjennomført i tråd med viltlovens bestemmelser og tilhørende forskrifter. For alle artene er jakttidene begrenset av forskrift om jakt- og fangsttider. Fangst av vånd er regulert av nml § 17, hvor det står at smånagere kan avlives dersom det er nødvendig for å hindre skade på person eller eiendom.

Begge verneområdene åpner for jakt på kystsel i henhold til § 4.7 i verneforskriften for Røstøyan landskapsvernområde og § 4.13 i verneforskrift for Nykan naturreservat. Forskriftene åpner ikke for jakt i ferdselsforbudperioden fra 15. april til 31. juli. Gjeldene regelverk for kystsel legger føringer for jakttider og jaktbare arter. Det gis årlige nasjonale kvoter for jakt på kystsel som også er førende for jakt innenfor reservatet. Søknader om kvote for jakt på kystsel behandles av Nordland fylkeskommune.

Rettighetshavere har rett til å ta egg og dun i samsvar med viltloven i både landskapsvernområdet og naturreservatet i henhold til § 4.5 i verneforskriften for Røstøyan landskapsvernområde og § 4.7 i verneforskrift for Nykan naturreservat. Rettighetshavere vil være grunneiere eller brukere som har rettighet etter viltloven § 44.

Sanking av egg og dun (Forskrift om jakt- og fangsttider (gjelder fram til 31. mars 2017):

- Sanking av egg fra svartbak, gråmåke og kvinand fram til og med 14. juni.
- Sanking av egg fra grågåås fram til og med 14. april.
- Sanking av egg fra stripegåås og kanadagåås fram til og med 1. juli.

Det er ikke tillatt med sanking av egg og dun fra ærfugl, siden det ikke har vært fredlyste egg- og dunvær på Røst (Misund 1986).

Det åpnes også for skjøtselstiltak i forbindelse med bruk av området som egg- og dunvær. Denne skjøtelsen har i stor grad vært knyttet til tidligere dunvær og er ikke aktuell i dag.

Hunder skal som nevnt i kapittel 6.4.3 holdes i bånd i begge verneområdene hele året.

6.4.5 Bebyggelse og tekniske inngrep

Det er et generelt forbud mot tekniske inngrep i begge verneområdene i henhold til § 3.1 i verneforskriften for Røstøyan landskapsvernområde og § 3.3 i verneforskriften for Nykan naturreservat. I disse paragrafene er det listet opp ulike aktiviteter som ikke er tillatt, blant annet oppføring av bygninger, anlegg og faste innretninger, opplag av båter, oppfylling, planering og lagring av masse og drenering og annen form for tørrlegging. Opplistingene er ikke uttømmende, noe som innebærer et forbud mot lignende inngrep.

Vedlikehold

Bestemmelsene er ikke til hinder for vedlikehold av eksisterende bygninger og brygger i både Nykan naturreservat og Røstøyan landskapsvernområde i henhold til § 4.9 og § 4.8 i verneforskriftene. Dette gjelder og Kystverkets drift og vedlikehold av navigasjonsinstallasjonene i verneområdene i henhold til § 4.9 i verneforskriften for Røstøyan landskapsvernområde og § 4.10 i verneforskrift for Nykan naturreservat.

Utvendige ombygginger eller utvidelser, endringer av fasade eller vesentlig fornyelse regnes ikke som vedlikehold og er søknadspliktig. Når det er behov for å skifte bærende konstruksjoner regnes det som nybygg og er søknadspliktig (se avsnitt om nye hytter).

Nye hytter

Verneforskrift for Nykan naturreservat åpner ikke for nyetablering av hytter, men verneforskrift for Røstøyan landskapsvernområde åpner for at det kan søkes om etablering av nye hytter på Sandøya og vestenden av Storfjellet. Søknad må tilpasses helhetlig plan godkjent av forvaltningsmyndigheten i henhold til § 5. 1 i verneforskriften. Før forvaltningsplanen er vedtatt, har Røst kommune og forvaltningsmyndigheten godkjent kommuneplanens arealdel for Røst kommune (2008) som helhetlig plan. Bestemmelsene fra arealdelen er i hovedsak videreført i forvaltningsplanen, men det er fortsatt noe justering av areal sørøst på Storfjellet og tilleggsbestemmelse om skifte av bærende konstruksjoner i eksisterende hytter.

Følgende bestemmelser vil gjelde ved søknad om etablering av nye hytter i Røstøyan landskapsvernområde:

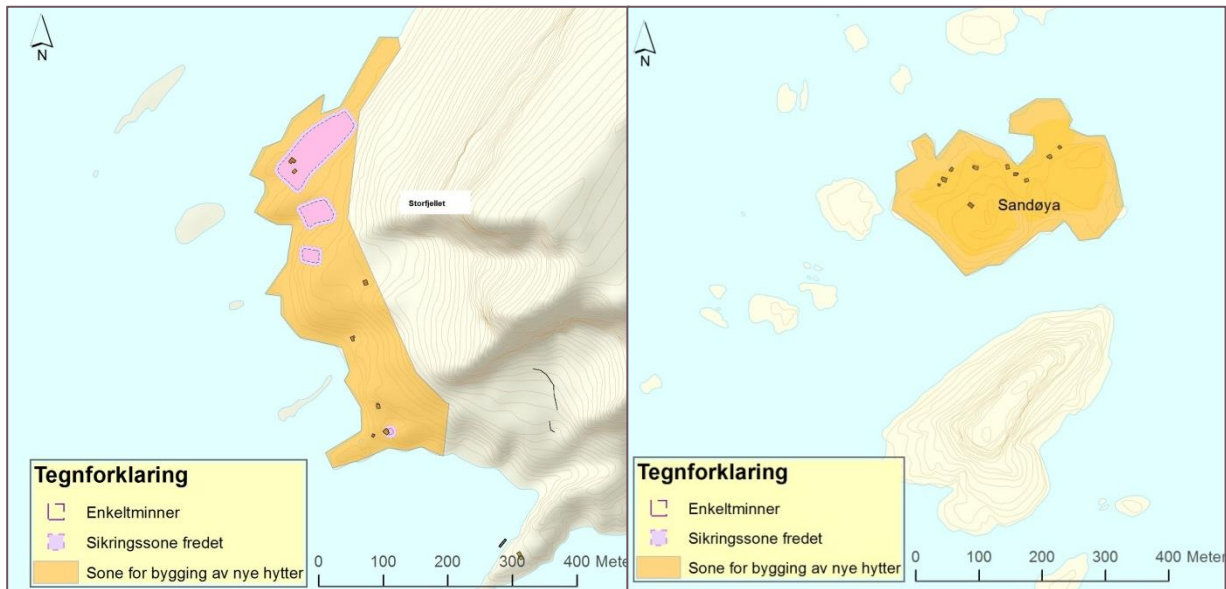
- *Antall nye hytter begrenses til to på Sandøya og to i Storfjellet innenfor areal avgrenset på kart (fig. 7)*
- *På Storfjellet og Sandøya kan fritidsbebyggelsen bygges i 1 etasje med BRA= 40 m²*
- *På Storfjellet og Sandøya tillates ikke inngjerding av fritidsbebyggelse*
- *Det vil kunne skiftes bærende konstruksjon i eksisterende hytter (regnes som nybygg). Disse vil ha samme størrelsesbegrensninger som nye hytter BRA =40 m²*

Det vil ikke være aktuelt å åpne for flere en to hytter på Sandøya og to hytter på Storfjellet. Tilgjengelig areal, når hensynet til fredete kulturminner (se fig. 2), topografi og eksisterende hytter er tatt med, åpner heller ikke for at det kan bygges i større omfang.

Det er viktig at nybygg er tilpasset den opprinnelige bygningsmassen både med hensyn til plassering, utforming og utseende. Nye bygg må ikke medføre en stor endring av landskapet, og må ikke fremstå som fremtredende i terrenget.

Når bærende konstruksjoner må skiftes eller ei hytte må gjenoppbygges etter brann eller naturskade, regnes det som nybygg. Det vil være mulig for eksisterende hytter (se vedlegg 7) å søke dispensasjon ved slike tilfeller.

Ved behandling av dispensasjonssøknader vil påvirkning på dyrelivet måtte vurderes i hvert enkelt tilfelle. Hvis omsøkte tiltak berører kulturminner må søknad også behandles av Nordland fylkeskommune.

Figur 7. Utsnitt som viser soner for etablering av nye hytter, eksisterende hytter og areal som er fredet etter kulturminneloven på a) Storfjellet og b) Sandøya

Utvidelse av eksisterende hytter og anlegg

Utvidelse av eksisterende hytter fanges ikke opp av § 5.1 verneforskriften for Røstøyan landskapsvernområde, og slike søknader må behandles etter nml § 48. Siden verneforskriften åpner for nybygging av hytter vil et fra-det-mer-til-det-mindre-prinsipp kunne brukes. Et slikt prinsipp vil gjelde i tilfeller der forskrifter åpner for større inngrep enn det som er omsøkt, og selv om det ikke er direkte unntak i forskriftene vil det også kunne gis dispensasjon for de mindre inngrepene. Nye bygninger vil gjennomgående påvirke landskapet i større grad enn tilbygg vil gjøre, og derfor vil det følge at det kan åpnes for utvidelse av eksisterende hytter.

Det er viktig at tilbygg er tilpasset den opprinnelige bygningsmassen både med hensyn til plassering, utforming og utseende. Tilbygg må ikke medføre en stor endring av landskapet, og må ikke fremstå som fremtredende i terrenget. Størrelse på tilbygg vil og vurderes ut fra at samlet BRA ikke skal være over 40 m² (se kapittel om nye hytter).

Etablering av nye innretninger som gjerdet, flytebrygger, landganger og jakthytter

Det er gjennom arbeidet med forvaltningsplanen kommet innspill om etablering av flytebrygger og landganger i tilknytning til hyttebebyggelsen og ønske om å restaurere noen av de gamle jakthytene i landskapsvernområdet. Det er kun i Røstøyan landskapsvernområde slike etableringer kan vurderes og her vil eventuelle tiltak være søknadspliktige i henhold til nml § 48 (se kap. 6.6).

Det er ofte vanskelig å definere landskapsvirkningen av omsøkte tiltak. Ved vurderingen av søknaden, må man også ta hensyn til mulige sumvirkninger ved at tilsvarende eller lignende tiltak blir søkt om og innvilget. Slik unngår man at små inngrep over tid endrer landskapets art og karakter.

Påvirkningen på dyrelivet og landskapets art og karakter vil ikke være lik i hele landskapsvernområdet. Landskapsvernområdet er derfor delt i tre ulike soner (se fig. 8 og detaljkart i vedlegg 6).

Sone 1 er landskap som i liten grad er påvirket av eksisterende bygninger. Her kommer påvirkningen på landskapet fra fuglefjellene, beite og spor etter tidligere bebyggelse (se kap.4.4). Her vil tiltak som flytebrygger og landganger i stor grad påvirke landskapet, mens restaurering av gamle jakthytter som er en del av nyere kulturminner kan vurderes.

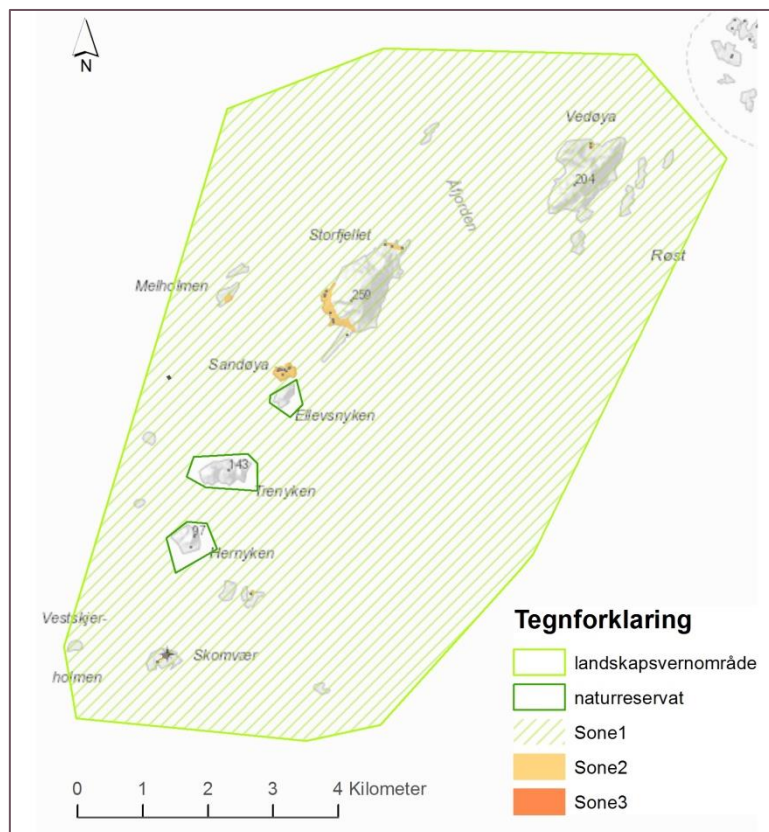
Etablering av nye gjerder for opprettholdelse av kulturlandskapet kan etableres her (etter søknad). Enkel tilrettelegging for friluftsliv, som noe merking og landfeste for båt kan og vurderes i denne sonen hvis det ikke påvirker landskapet eller dyrelivet i nevneverdig grad.

Sone 2 er landskap som i større grad er påvirket av etablerte hytter og hvor etablering av flytebrygger, landganger og andre tekniske innretninger kan vurderes etter søknad om dispensasjon. Det vil være viktig at det er tiltak som ikke skiller seg ut fra eksisterende bebyggelse og at den samla påvirkningen på landskapet er minimal. Det betyr blant annet at i områder med flere hytter må felles løsninger for flytebrygge og landgang vurderes. Her kan og nye gjerder etableres etter søknad om dispensasjon.

Sone 3 er landskap Skomvær fyr med bygningsmasse som også er fredet etter kulturminneloven. Her vil kulturminnemyndighetens vurdering av om tiltak påvirker landskapets art og karakter være av vesentlig betydning ved vurdering av dispensasjonssøknader. Det anbefales at eventuelle søknader om tiltak først sendes Nordland fylkeskommune som kulturminnemyndighet.

Ved behandling av dispensasjonssøknader vil påvirkning på dyrelivet måtte vurderes i hvert enkelt tilfelle. Hvis omsøkte tiltak berører kulturminner må søknad også behandles av Nordland fylkeskommune.

I henhold til § 5.2 i verneforskriftene kan det søkes om etablering av anlegg for Kystverket. Dette kan eksempelvis være oppføring av skilt eller merking av skipsleier.

Figur 8. Oversikt over ulike soner for vurdering av tekniske inngrep i Røstøyan landskapsvernområde. Sone 1 er landskap med lite påvirket av eksisterende bebyggelse. Sone 2 er landskap påvirket av bebyggelse og andre inngrep og sone 3 er landskap knyttet til den freda bygningsmassen på Skomvær

Annet

Forsøpling er forbudt i Nykan naturreservat og Røstøyan landskapsvernområde i henhold til § 3.3 i verneforskrift for Nykan naturreservat og § 3.1 i verneforskrift for Røstøyan landskapsvernområde. I tillegg er forsøpling generelt forbudt i henhold til forurensingsloven § 28, og der den som har forsøplet er kjent, har han ansvar for nødvendig opprydding. Hvis den som har forsøplet ikke er kjent, er det grunneier som er ansvarlig.

6.4.6 Motorisert ferdsel

I utgangspunktet er motorisert ferdsel til lands, herunder start og landing med luftfartøy, forbudt i henhold til § 3.6 i verneforskriften for Nykan naturreservat og § 3.4 i verneforskriften for Røstøyan landskapsvernområde. Dette gjelder også modellbåter, modellfly og vannskuter, samt lavtflyging under 300m. Verneforskriftene er ikke til hinder for ferdsel på havet.

Motorferdsel i forbindelse med militær operativ virksomhet, politi-, rednings-, brannverns-, og oppsynsoppgaver, samt gjennomføring av skjøtsel og forvaltningsoppgaver som er bestemt av Fylkesmannen er direkte unntatt fra forbudet mot motorferdsel i henhold til § 4.1 i verneforskriftene. Bestemmelsen innebærer ikke unntak for øvingskjøring.

Motorferdsel i forbindelse med vedlikehold og drift av Kystverkets anlegg er ikke unntatt fra verneforskriftene i henhold til §§ 4 og 5 i verneforskriftene. Slik verneforskriften er formulert gjelder dette også ved akutte hendelser der Kystverket har liten responstid. For alle disse tilfellene må Kystverket søke dispensasjon etter den generelle unntaksparagrafen (nml § 48).

Dette vil ikke fungere optimalt for Kystverket som har behov for kort responstid når det blir problemer knyttet til navigasjonsinstallasjonene. Det vil si at de har behov for å kunne benytte helikopter uten å søke ved akutte hendelser. Fylkesmannen i Nordland vil starte prosessen mot Miljødirektoratet for å endre verneforskriftene for alle verneområdene der Kystverket kan ha akutte hendelser. Drift og vedlikehold vil fortsatt være søknadspliktig. Det vil være mulig å gi flerårige dispensasjoner.

Motorisert ferdsel med andre formål enn de overnevnte må søkes dispensasjon for etter nml § 48. Det inkluderer ikke bruk av droner som ikke regnes som motorisert ferdsel.

Motorferdsel i utmark må i tillegg til verneforskriften også behandles etter motorferdselloven med tilhørende forskrifter. Det betyr at søknad også må sendes Røst kommune som har myndighet etter motorferdselloven.

6.4.7 Forskning og undervisning

Vitenskapelige undersøkelser og undervisning som ikke er i strid med verneformålet, og som gjennomføres i samsvar med verneforskriften, kan skje uten tillatelse fra forvaltningsmyndigheten. Det er ferdselsforbud fra 15. april til og med 15. august og all aktivitet som planlegges i Nykan naturreservat i denne perioden må ha dispensasjon.

Vitenskapelige undersøkelser som ikke kan gjennomføres i samsvar med verneforskriften trenger dispensasjon fra forvaltningsmyndigheten (se kap. 6.6.2).

Vitenskapelige aktiviteter som er søknadspliktige (listen er ikke uttømmende):

- Fangst og bedøvelse av dyr
- Innsamling av planter (i Nykan naturreservat)
- Innsamling av berggrunnsprøver
- Utplassering av varige og midlertidige innretninger og utstyr (kun varige i Røstøyan landskapsvernområde)
- Vitenskapelige undersøkelser av kulturminner som innbefatter graving og/eller fjerning av vegetasjon

Sjøfuglbestanden i Nykan naturreservat er under en stor samlet belastning, og det har vært svikt i hekkesuksessen i flere påfølgende år. Føre-var-prinsippet tilsier at det er spesielt viktig at ferdsel begrenses til tiltak som vil fremme verneformålet og ikke kan foregå utenfor reservatet.

Ved behandling av søknader om gjennomføring av vitenskapelige undersøkelser vil forvaltningsmyndigheten vektlegge:

- Undersøkelsens relevans for vernet, verneformålet og forvaltningsmyndighetens kunnskapsbehov
- Undersøkelsens innvirkning på verneverdiene
- Nødvendigheten av å gjennomføre undersøkelsen inne i verneområdene

6.4.8 Kulturminner

Formålsparagrafen (§ 2) for Røstøyan landskapsvernområde slår fast at kulturhistoriske element som er med på å gi området dets særpreg er en del av verneformålet. Det vil si at kulturminner er beskyttet hvis de preger og er en del av landskapet.

Kulturminner fra før 1537 er automatisk fredet (se kapittel 4.4). Tiltak i tilknytning til de automatiske freda kulturminnene i landskapsvernområdet vil kreve tillatelse etter kulturminneloven i tillegg til verneforskriften. I tillegg er en sikringssone rundt kulturminnet fredet. Hvis ikke kulturminnemyndigheten har fastsatt avgrensning, gjelder et fem meter bredt belte fra kulturminnets synlige ytterkant (kulturminneloven § 6).

I tilfeller hvor det kommer fram gjenstander eller andre spor fra eldre tid, må melding sendes omgående til fylkeskommunen, jf. kulturminneloven § 8. Eventuelt arbeid som pågår når tilfellet oppstår må stanses.

Nordland fylkeskommune har forvaltningsansvar for alle kulturminner, jamfør kulturminneloven.

6.5 STATENS NATUROPPSYN OG MILJØFORVALTNINGEN

Statens naturoppsyn (SNO) ble opprettet med hjemmel i Lov om naturoppsyn av 21.06.96 og skal ivareta nasjonale miljøvernoppgaver og forebygge miljøkriminalitet. Lov om statlig naturoppsyn hjemler naturoppsyn innenfor følgende særlover; naturmangfoldloven, friluftsløven, motorferdselloven, kulturminneloven, viltloven, lakse- og innlandsfiskloven og deler av forurensingsloven. Dette innebærer blant annet at SNO har ansvar for oppsyn i verneområdene i Norge.

SNO er forvaltningens feltapparat og vil reagere med anmeldelse eller informasjon der lovbrudd påtreffes. Oppsynet rapporterer til forvaltningsmyndigheten. Forvaltningsmyndigheten har også et selvstendig ansvar for å reagere på lovbrudd som blir oppdaget.

Klima- og miljødepartementet (KLD) er øverste myndighet for miljøforvaltningen i Norge. Departementet har ansvaret for at den miljøpolitikken Stortinget har vedtatt blir gjennomført. KLD er overordnet myndighet for forvaltningen av områder vernet etter naturvernloven, naturmangfoldloven og viltloven.

Miljødirektoratet er øverste fagmyndighet for naturvernområder i Norge og har hovedansvar for forvaltning av områder vernet etter naturmangfoldloven. Miljødirektoratet avgjør hvem som skal være forvaltningsmyndighet for det enkelte verneområde og er klageinstans for vedtak som forvaltningsmyndigheten i det enkelte verneområdet har gjort. Miljødirektoratet skal også veilede forvaltningsmyndigheten i praktiseringen av verneforskriftene.

Fylkesmannen i Nordland er forvaltningsmyndighet for Nykan naturreservat og Røstøyan landskapsvernområde, og skal behandle og avgjøre alle søknader. Klage på vedtak skal gå via Fylkesmannen i Nordland og sluttbehandles av Miljødirektoratet.

Røst kommune er myndighet på flere av de øvrige lovverkene som kan få betydning innen Røstøyan landskapsvernområde og Nykan naturreservatet, eksempelvis plan- og bygningsloven og motorferdselloven.

6.6 DISPENSASJONSSØKNAD

6.6.1 Retningslinjer for søknader om dispensasjon

1. Alle søknader om tiltak som krever tillatelse/dispensasjon etter verneforskriften sendes Fylkesmannen i Nordland. Søknad kan sendes til fmnopost@fylkesmannen.no eller Moloveien 10, 8002 Bodø
2. Dispensasjonssøknaden må inneholde en detaljert beskrivelse av hva som er planlagt tiltak og tidsperioden for gjennomføring. Det er ofte en fordel hvis omsøkte tiltak er tegnet inn på kart eller at nøyaktige koordinater er oppgitt. Søknaden bør også inneholde en vurdering av andre aktuelle alternativer. Hva er for eksempel bakgrunnen for at tiltaket må gjennomføres innenfor grensene til verneområdet.

3. Normalt vil verneforskriften ha strengere bestemmelser enn det som gjelder etter annet lovverk. Søknader vurderes derfor først etter verneforskriften før de eventuelt vurderes etter annet lovverk. Avslag etter verneforskriften kan ikke overstyres av annet lovverk.
4. Nærmere retningslinjer for saksbehandling er gitt under de enkelte brukerinteresser (se kap. 6.4). Det er viktig at det i all saksbehandling blir gjort en samlet vurdering av tiltakets virkning på verneverdiene og forholdet til øvrige brukerinteresser.
5. I henhold til forvaltningsloven skal innkomne søknader behandles i løpet av tre uker. Hvis det ikke lar seg gjennomføre må forvaltningsmyndigheten sende foreløpig svar til søker.
6. Ved brudd på vilkår i en tillatelse skal Fylkesmannen vurdere om saken skal behandles på nytt med tanke på om vedtaket skal omgjøres. Ved grovere brudd bør tiltaket gjøres om slik at tillatelsen inndras. Brudd på vilkår kan tillegges vekt ved behandling av nye søknader.
7. Statens naturoppsyn er ansvarlig for vurdering og anmeldelse ved brudd på vilkår og verneforskrift.
8. Disse instansene skal ha kopi av alle vedtak: Røst kommune, Statens naturoppsyn, Miljødirektoratet og grunneiere dersom de berøres. Naturvernforbundet har rettslig klageinteresse og har klageadgang.
9. Alle dispensasjoner blir lagt ut i miljøvedtaksregisteret (<http://miljovedtak.no>)
10. Miljødirektoratet er klageinstans for alle saker etter verneforskriften. Klage på vedtak sendes Miljødirektoratet via Fylkesmannen i Nordland, som vurderer om det framkommer nye saksopplysninger som tilsier at vedtaket kan omgjøres. Dersom vedtaket opprettholdes skal klagen oversendes Miljødirektoratet for endelig behandling og vedtak.

6.6.2 Den generelle dispensasjonsparagrafen i naturmangfoldloven

Naturmangfoldloven § 48 åpner for at det kan gis dispensasjon dersom:

- det ikke strider mot vernevedtakets formål og ikke kan påvirke verneverdiene nevneverdig
- dersom sikkerhetshensyn gjør det nødvendig
- dersom hensynet til vesentlige samfunnsinteresser gjør det nødvendig

Det følger av forarbeidene til naturmangfoldloven at den generelle dispensasjonsbestemmelsen i § 48 ikke kan brukes for å utvide den rammen som er trukket opp i vernevedtaket. Bestemmelsen skal være en sikkerhetsventil for tiltak som ikke kunne forutses eller spesielle / særskilte tilfeller som ikke ble vurdert på vernetidspunktet.

I ordet «nevneverdig» ligger en ganske snever adgang til dispensasjon bare i de tilfeller tiltaket vil ha begrenset virkning for verneverdiene. Presiseringen er for å sikre at vernevedtaket ikke uthules gjennom omfattende bruk av dispensasjoner.

Det er viktig å være oppmerksom på at dersom det gis dispensasjon etter denne paragrafen skal begrunnelsen for vedtaket vise hvordan forvaltningsmyndigheten har vurdert virkningene som dispensasjonen kan få for verneverdiene, og hvilken vekt det er lagt på dette.

Det kan gis dispensasjon dersom sikkerhetshensyn eller hensynet til vesentlige samfunnsinteresser gjør det nødvendig. Denne bestemmelsen er først og fremst aktuell for tiltak av nasjonal betydning som ikke var kjent på vernetidspunktet.

Forskrifter gitt med hjemmel i naturmangfoldloven går foran andre lover eller forskrifter dersom det er ulikheter mellom bestemmelsene. Det øvrige regelverk gjelder i tillegg til verneforskriftene i områder vernet etter naturmangfoldloven. Med få unntak vil

verneforskriften ha strengere bestemmelser vedrørende bruk og tiltak enn annet lovverk. Det er derfor naturlig at en søknad om dispensasjon først blir behandlet av Fylkesmannen.

6.6.3 Skjøtsel – hjemmel og generelle retningslinjer

I naturmangfoldloven § 47 går det fram at forvaltningsmyndigheten har hjemmel til å utføre skjøtselstiltak. Det står videre at grunneier / rettighetshaver skal varsles om tiltak og få tilbud om å utføre tiltak på egen eiendom. Gjerding i forbindelse med beite vil være tilrettelegging for skjøtsel og ikke et skjøtselstiltak i seg selv. Dispensasjon for å sette opp gjerder i reservatet må derfor behandles etter naturmangfoldloven § 48 (se kapittel 6.6.2). Hvis skjøtsel skal skje i regi av andre enn Fylkesmannen må de ha dispensasjon fra verneforskriften.

Følgende retningslinjer skal følges ved skjøtsel i verneområdene:

- Alle skjøtselstiltak skal skje med utgangspunkt i forvaltningsplanen og i samarbeid med Fylkesmannen og Statens naturoppsyn
- Gjennomføring av tiltak som medfører menneskelig aktivitet, som gjerding eller søppelrydding skal gjøres i perioden 31.juli-15.april for å unngå forstyrrelse i den sårbare hekkeperioden
- Skjøtselstiltak skal ikke være til hinder for ferdsel i området

6.6.4 Oppfølging av ulovligheter – håndheving og sanksjoner

For å ivareta formålet med opprettelsen av naturreservatet er det viktig at lovverket følges opp og at overtredelser av lovverket blir sanksjonert gjennom illeggelse av straff eller forvaltningsmessige sanksjoner. For å ivareta lovens formål har naturmangfoldloven (nml) i kap IX en rekke bestemmelser om håndheving og sanksjoner.

Fylkesmannen er fra 1.1.11 delegert myndighet etter kapittel IX § 69-73 i naturmangfoldloven. Disse er:

§ 69 Retting og avbøtende tiltak

Denne paragrafen gir myndighetene hjemmel til å pålegge en ansvarlig å stanse pågående ulovlige arbeider og/eller treffe vedtak om retting (fjerning) av det ulovlig etablerte forholdet.

§ 70 uforutsette miljøkonsekvenser av lovlig virksomhet

Denne paragrafen retter seg mot forhold som i utgangspunktet er lovlig, men som innebærer uforutsette og vesentlige konsekvenser for naturmangfoldet. Når slik skade har inntruffet kan myndighetene pålegge den ansvarlige å treffe tiltak (gjenoppretting) dersom det kan skje uten særlig ulempe for den ansvarlige.

§ 71-72 Direkte gjennomføring og bruk av andres eiendom

Disse paragrafene gir myndighetene mulighet til å sørge for iverksetting av tiltak for den ansvarliges regning når pålegg etter §§ 69 og 70 ikke blir etterkommet, eller dersom det haster av hensyn til naturmangfoldet eller det ikke kan påvises noen ansvarlig.

§ 73 Tvangsmulkt

Tvangsmulkt er et pressmiddel myndighetene kan benytte for å sikre gjennomføring av lovens bestemmelser. Tvangsmulkt fastsettes når en overtredelse er avdekket og pålegg om retting eller unnlattelse av å oppfylle en plikt ikke er etterkommet. Tvangsmulkt kan være et engangsbeløp eller løpende så lenge overtredelsen varer.

§ 74 Miljøerstatning

Direktoratet for naturforvaltning er myndighet og paragrafen innebærer et objektivt erstatningsansvar ved overtredelse av bestemmelser i nml eller i annen lovgivning som får betydning for gjennomføring av mål og prinsipper i loven. Denne bestemmelsen bidrar til at mindre overtredelser "avkriminaliseres" og kan sanksjoneres av forvaltningen selv uten å gå gjennom rettsapparatet. Dette regnes ikke som straff og er ikke til hinder for å illegge andre sanksjoner.

§ 75 angir strafferammen for overtredelser av nml som er bot eller fengsel inntil ett år eller tre år ved grove overtredelser.

7. Forvaltningsplanens varighet

Forvaltningsplanen gjelder for perioden 2016 – 2025.

HØRINGSUTKAST

8. Kilder

www.artsdatabanken.no

www.fylkesmannen.no/nordland

www.kart.naturbase.no

www.miljødirektoratet.no

www.miljøvedtak.no

<http://natstat.miljodirektoratet.no/>

Anker-Nilssen, T. 2006. The avifaunal value of the Lofoten Islands in a World Heritage perspective – NINA Minirapport 144. 18 s.

Anker-Nilssen, T. 2009. Ornithological values of the Lofoten Islands in a world heritage perspective: An update as of April 2009 - NINA Minirapport 256. 13 pp.

Artsdatabanken www.artsdatabanken.no

Bär, A. og Carlsen, T. 2014. Naturtypekartlegging og overvåkingsmetodikk for Røstøyan landskapsvernområde og Nykan naturreservat i Røst kommune. Bioforsk rapport 9(53), 2014

Bratli, H. 2013. Naturbeitemark. (Nytt faktaark for naturbeitemark, for den nye DN-håndbok 13 [under utarbeidelse], utformet av Harald Bratli 21. juni 2012, revidert 23. mai 2013)

Direktoratet for naturforvaltning 2007. Kartlegging av naturtyper - Verdisetting av biologisk mangfold. DN-håndbok 13 2.utgave 2006 (oppdatert 2007)

Egenberg, I. M., Skar, B. & G. Swensen (red.) 2006. Kultur – Minner og Miljøer. Strategiske instituttprogrammer 2001-2005. – NIKU Tema 18: 1-354

Fjalstad, A. og Møller, J.J. 1987. Verneverdige kvartærgeologiske områder i Nordland. Tromsø Museums rapportserie, Naturvitenskap nr. 57. 273 s.

Gederaas, L., Moen, T.L., Skjelseth, S. & Larsen, L.-K. (red.) 2012. Fremmede arter i Norge – med norsk svarteliste 2012. Artsdatabanken, Trondheim.

Fylkesmannen i Finnmark 2014 (høringsutkast). Forvaltningsplan for Hornøya og Reinøya naturreservat, Vardø kommune FMFI rapport 2014: xx.

Fylkesmannen i Nordland 2008. Forvaltningsplan Røst – Utvalgte kulturlandskap i jordbruket i Nordland.

Karlsen, G., A. 2013. Oppfølging av forvaltningsplan for Røstlandet, Røst kommune, Nordland fylke. Skjøtsel: status og tiltak. Oppdragsrapport til Røst kommune. Norsk landbruksrådgivning Lofoten. 32 s.

Kålås, J A., Viken, Å. Henriksen, S & Skjelseth, S. (red.) 2010. Norsk Rødliste for arter 2010. Artsdatabanken, Norge.

Lid, J. & Lid, D. T. 2005. Norsk flora. Sjuende utgave. Det Norske Samlaget.

Lindegaard, A. og Henriksen, S. (red.) 2011. Norsk rødliste for naturtyper 2011. Artsdatabanken, Trondheim.

Miljødirektoratet 2013. Veileder for behandling av utbyggingssaker som kan berøre Ramsarområder og andre vernede Våtmarksområder. M 47 -2013.

Miljødirektoratet 2014. Rundskriv om forvaltning av verneforskrifter. M106-2014

Miljødirektoratet og Riksantikvaren 2015. Kulturminner i områder vernet etter naturmangfoldloven. M 420 – 2015.

Misund, I.F. 1986. Egg og dunvær i Nordland fylke. Hovedoppgave ved Telemark Distrikthøgskole

Monrad-Krohn, D. 1997. Norske fyr. Nasjonal verneplan for fyrstasjoner. Direktoratet for kulturminneforvaltning. Riksantikvarens rapporter nr. 24 -1997. 153 s.

Nilssen, K. T., Skavberg N.-E., Poltermann M., Haug T., Härkönen T. og Henriksen G. 2004. Status of harbour seals (*Phoca vitulina*) in mainland Norway

Norderhaug, Ann (red.) 1999. Skjøtselsboka for kulturlandskap og gamle norske kulturmarker. Landbruksforlaget. 252 s.

Norderhaug, A., Johansen, A. & Karlsen, G. 2008. Innspill til forvaltningsplan for jordbrukslandskapet i Røst kommune. «Utvalgte kulturlandskap i jordbruket i Nordland»

Reiersen, J. & Skifte, O. 1988. Gammelt og nytt om floraen på Røst-øyene. Polarflokken 12

Røv, N., Thomassen, J., Anker-Nilssen, T., Barrett, R., Folkestad, A. O. og Runde, O. 1984. Sjøfuglprosjektet 1979 – 1984. Viltrapport 35. Direktoratet for vilt og ferskvannsfisk. 109 s

SEAPOP 2013. Sjøfugl i Norge 2013. Årlig brosjyre med resultater fra SEAPOP – programmet. 28 s.

SEAPOP www.seapop.no

Svalheim, E. 2013. Naturtypenavn: Slåttemark. (Nytt faktaark for Slåttemark, for den nye DN-håndbok 13 [under utarbeidelse], utformet av Ellen Svalheim 21. mai 2013.

Strann, K.-B., Bjerke, J., W., Frivoll, V. og Johnsen, T., V. 2006. Biologisk mangfold. Røst kommune. NINA Rapport 138. 42 s

Vedlegg 1- Verneforskrift for Nykan naturreservat

Fastsatt ved kgl.res. 6. desember 2002 med hjemmel i lov av 19. juni 1970 nr. 63 om naturvern § 8, jf. § 10, § 21, § 22 og § 23. Fremmet av Miljøverndepartementet. Endret ved forskrift 20. juni 2013 nr. 777.

§ 1. Avgrensning

Reservatet berører følgende gnr./bnr.: Trenyken 12/48. Ellefsnyken og Hernyken : staten ved Direktoratet for naturforvaltning.

Reservatet dekker et areal på ca. 1.055 daa hvorav ca. 574 daa er sjøareal. Grensene for reservatet er vist på kart i målestokk 1:50.000 datert Miljøverndepartementet desember 2002. Reservatet skal avmerkes i marka. Knekkpunktene skal koordinatfestes.

Kartet og fredningsforskriften oppbevares i Røst kommune, hos Fylkesmannen i Nordland, i Direktoratet for naturforvaltning og i Miljøverndepartementet.

§ 2. Formål

Formålet med fredningen er å ivareta et verdifullt kystområde, med det naturlig tilknyttede plante- og dyreliv. Området har spesiell verdi som hekkeområde for en rekke fuglefjellsarter og andre sjøfuglarter. Området har også stor kvartærgeologisk verdi, ved forekomst av unike kysthuler. Området har både stor faglig og pedagogisk verdi.

§ 3. Vernebestemmelser

For reservatet gjelder følgende bestemmelser:

1. All vegetasjon på land og i ferskvann er fredet mot all form for skade og ødeleggelse. Dette gjelder også vegetasjon (tang o.a.) ned til laveste lavvann. Nye plantearter må ikke innføres.
2. Dyre- og fuglelivet, herunder reirplasser og hiområder, er fredet mot skade og ødeleggelse. Dette gjelder også i sonen ned til laveste lavvann. Nye dyrearter må ikke innføres. Hunder skal holdes i bånd.
3. Det må ikke iverksettes tiltak som kan endre naturmiljøet, som f.eks. oppføring av nye bygninger, anlegg og faste innretninger, etablering av oppdrettsanlegg, opplag av båter, hensetting av campingvogner o.l., framføring av nye luftledninger, jordkabler og kloakkledninger, bygging av veier, nyplanting, oppdyrking, drenering og annen form for tørrlegging, uttak, oppfylling og planering av masse, ny utføring av kloakk eller andre konsentrerte forurensningstilførsler, henleggelse av avfall, gjødsling og bruk av kjemiske bekjempingsmidler. Forsøpling er forbudt. Opplistingen er ikke uttømmende.
4. I tiden fra og med 15. april til og med 31. juli er det forbud mot ferdsel på land i verneområdet.
5. Bruk av modellbåter, modellfly, vannskuter og surfebrett samt camping, teltslaging og oppsetting av kamuflasjennretninger for fotografering er forbudt.
6. Motorferdsel til lands er forbudt. Start og landing med luftfartøy og lavtflyging under 300 m er forbudt.

§ 4. Generelle unntak

Bestemmelsene i § 3 er ikke til hinder for:

1. Gjennomføring av militær operativ virksomhet og tiltak i forbindelse med ambulanse-, politi-, brannvern-, rednings- og oppsynsvirksomhet, samt gjennomføring av skjøtsels- og forvaltningsoppgaver som er bestemt av forvaltningsmyndigheten. Unntaket gjelder ikke øvingskjøring.

Bestemmelsene i § 3 med unntak av nummer 6 er ikke til hinder for:

2. Utøvelse av fiske, herunder oppankring, og ferdsel på land i forbindelse med bruk av

- landfester, i medhold av fiskerilovgivningen og lakse- og innlandsfiskloven.
3. Nødvendig ferdsel for rettighetshavere i forbindelse med næringsvirksomhet, høsting av moltebær og tilsyn med eiendom.
 4. Opplag av båt på fast plass til egen bruk for grunneier.
 5. Tradisjonell beiting. Direktoratet for naturforvaltning kan av hensyn til fredningsformålet ved forskrift regulere beitetrykket i hele eller deler av reservatet.
 6. Sanking av bær og matsopp i tiden utenom ferdselsforbudsperioden.
 7. Rettighetshavers rett til å ta bort egg og dun i samsvar med viltloven, samt skjøtselstiltak i forbindelse med bruk av området som egg- og dunvær.
 8. Jakt og fangst på artene vånd, mink, rødrev, kråke og ravn som gjør skade i henhold til viltlovens bestemmelser.
 9. Vedlikehold av eksisterende bygninger og brygger.
 10. Drift og vedlikehold av Kystverkets anlegg og ferdsel i forbindelse med dette arbeidet.
 11. Sanking av kråkeboller.
 12. Ferdsel langs oppmerket sti fra sjøen og opp til kysthulen på Trenyken.
 13. Jakt på sel i samsvar med gjeldende lovverk, med unntak for tiden fra og med 15. april til og med 31. juli.

0 Endret ved forskrift 20 juni 2013 nr. 777.

§ 5. Eventuelle unntak etter søknad

Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi tillatelse til:

1. Ferdsel på land i perioden fra og med 15. april til og med 31. juli, dersom dette ikke strider mot formålet med fredningen.
2. Etablering av anlegg for Kystverket
3. Etablering av landfester for fiskeredskaper.

§ 6. Skjøtsel

Forvaltningsmyndigheten eller den forvaltningsmyndigheten bestemmer, kan gjennomføre skjøtselstiltak i samsvar med verneformålet. Det kan utarbeides forvaltningsplan, som kan inneholde nærmere retningslinjer for gjennomføring av skjøtselstiltak.

§ 7. Generelle dispensasjonsregler

Forvaltningsmyndigheten kan gjøre unntak fra forskriften når formålet med fredningen krever det, for vitenskapelige undersøkelser, for arbeider av vesentlig samfunnsmessig betydning og i spesielle tilfeller dersom det ikke strider mot formålet med fredningen.

§ 8. Forvaltningsmyndighet

Direktoratet for naturforvaltning fastsetter hvem som skal ha forvaltningsmyndighet etter denne forskriften.

§ 9. Ikrafttredelse

Denne forskriften trer i kraft straks.

Vedlegg 2 – Verneforskrift for Røstøyan landskapsvernområde

Fastsatt ved kgl.res. 6. desember 2002 med hjemmel i lov av 19. juni 1970 nr. 63 om naturvern § 5, jf. § 6 og § 14 samt § 21, § 22 og § 23. Fremmet av Miljøverndepartementet. Endret ved forskrift 20 juni 2013 nr. 777.

§ 1. Avgrensning

Det vernede området berører følgende gnr./bnr. med utmarksrettigheter: 1/1, 2/2, 2/3, 2/4, 2/5, 2/7, 2/8, 2/12, 2/13, 2/15, 2/17, 2/18, 2/19, 2/20, 2/21, 2/22, 2/25, 2/26, 2/28, 2/30, 2/33, 2/34, 2/35, 2/36, 2/38, 2/39, 2/41, 2/46, 2/49, 2/50, 2/51, 2/54, 2/58, 2/59, 2/61, 2/62, 2/63, 2/64, 2/65, 3/1, 3/2, 3/3, 3/4, 3/5, 3/6, 3/7, 3/8, 3/9, 3/11, 3/12, 3/13, 3/15, 3/19, 3/20, 3/24, 3/25, 3/26, 3/27, 3/28, 3/29, 3/30, 3/31, 4/1, 4/2, 5/1, 5/2, 5/3, 5/4, 5/5, 5/6, 5/7, 5/8, 5/9, 5/11, 5/12, 5/13, 5/14, 5/15, 5/16, 5/17, 5/18, 5/19, 5/21, 5/22, 5/23, 5/24, 5/25, 5/26, 5/27, 5/28, 5/30, 5/31, 5/33, 5/32, 5/34, 5/35, 5/37, 5/38, 5/39, 5/41, 5/42, 5/43, 5/44, 5/45, 5/47, 5/48, 5/50, 5/51, 5/52, 5/53, 5/54, 5/55, 5/56, 5/59, 5/62, 5/63, 5/67, 5/71, 5/72, 5/75, 5/77, 5/78, 5/102, 5/106, 6/1, 6/3, 6/4, 6/5, 6/6, 6/7, 6/9, 6/10, 6/12, 6/13, 6/16, 6/18, 6/25, 6/26, 6/27, 6/28, 6/29, 6/40, 6/41, 6/44, 6/45, 6/46, 6/47, 6/48, 6/49, 6/51, 6/52, 6/53, 7/1, 7/2, 7/3, 7/4, 7/5, 7/6, 7/7, 7/8, 7/9, 7/10, 7/11, 7/13, 7/14, 7/15, 7/16, 7/18, 7/19, 7/20, 7/21, 7/30, 7/31, 7/34, 7/35, 7/39, 7/41, 7/42, 7/43, 7/44, 7/45, 7/51, 7/52, 7/53, 7/56, 7/67, 7/72, 7/76, 8/1, 8/2, 8/3, 8/4, 8/5, 8/6, 8/7, 8/8, 8/9, 8/10, 8/11, 8/12, 8/13, 8/14, 8/15, 8/16, 8/17, 8/18, 8/19, 8/21, 8/23, 8/25, 8/26, 8/29, 8/32, 8/33, 8/34, 8/35, 8/36, 8/37, 8/38, 8/39, 8/40, 8/46, 8/47, 8/49, 8/53, 8/55, 8/61, 8/70, 8/71, 8/73, 8/74, 9/1, 9/2, 9/3, 9/4, 9/5, 9/7, 9/8, 9/9, 9/10, 9/11, 9/12, 9/14, 9/15, 9/22, 9/24, 9/25, 9/26, 9/27, 9/28, 9/29, 9/30, 9/32, 9/33, 9/38, 10/1, 10/2, 10/3, 10/4, 10/5, 10/7, 10/8, 10/9, 10/11, 10/12, 10/13, 10/14, 10/15, 10/16, 10/17, 10/19, 10/21, 10/23, 10/25, 10/28, 10/31, 10/32, 11/1, 11/2, 11/3, 11/4, 11/5, 11/6, 11/10, 11/11, 11/13, 11/15, 11/16, 11/18, 11/19, 11/23, 11/26, 11/29, 11/32, 11/35, 11/37, 12/1, 12/2, 12/3, 12/4, 12/5, 12/6, 12/7, 12/8, 12/10, 12/13, 12/14, 12/16, 12/18, 12/20, 12/21, 12/22, 12/24, 12/25, 12/28, 12/30, 12/31, 12/32, 12/35, 12/36, 12/37, 12/38, 12/39, 12/40, 12/43, 12/44, 12/46, 12/48.

Verneområdet dekker et areal på ca. 69.864 daa, hvorav ca. 66.929 daa er sjøareal.

Grensene for verneområdet er vist på kart i målestokk 1:50.000 datert Miljøverndepartementet desember 2002. Verneområdet skal avmerkes i marka. Knekkpunktene skal koordinatfestes.

Kartet og verneforskriften oppbevares i Røst kommune, hos Fylkesmannen i Nordland, i Direktoratet for naturforvaltning og i Miljøverndepartementet.

§ 2. Formål

Formålet med vernet er å bevare et egenartet natur- og kulturlandskapsområde, og sikre zoologiske, botaniske, geologiske og kulturhistoriske element som er med på å gi området dets særpreg.

§ 3. Vernebestemmelser

For landskapsvernområdet gjelder følgende bestemmelser:

1. Det må ikke iverksettes tiltak som vesentlig kan endre landskapets art og karakter. Eksempel på slike inngrep er: oppføring av nye bygninger, anlegg og faste innretninger, opplag av båter, hensetting av campingvogner o.l., framføring av nye luftledninger, jordkabler, og kloakkledninger, bygging av veier, nyplanting, drenering og annen form for tørrlegging, uttak, oppfylling og planering av masse, ny utføring av kloakk eller andre konsentrerte forurensningstilførsler, henleggelse av avfall. Forsøpling er forbudt. Opplistingen er ikke uttømmende. Fylkesmannen avgjør i tvilstilfeller om et tiltak må anses å endre landskapets art eller karakter vesentlig.
2. Dyre- og fuglelivet, herunder reirplasser og hiområder, er fredet mot skade og ødeleggelse. Dette gjelder også i sonen ned til laveste lavvann. Nye dyrearter må ikke innføres. Hunder skal holdes i bånd.
3. Bruk av modellbåter, modellfly, vannskuter og surfebrett samt camping, teltslaging og oppsetting av kamouflasjeinnretninger for fotografering er forbudt.

4. Motorferdsel til lands er forbudt. Start og landing med luftfartøy og lavtflyging under 300 m er forbudt.

§ 4. Generelle unntak

Bestemmelsene i § 3 er ikke til hinder for:

1. Gjennomføring av militær operativ virksomhet og tiltak i forbindelse med ambulanse-, politi-, brannvern-, rednings- og oppsynsvirksomhet, samt gjennomføring av skjøtsels- og forvaltningsoppgaver som er bestemt av forvaltningsmyndigheten. Unntaket gjelder ikke øvingskjøring.

Bestemmelsene i § 3 med unntak av nummer 4 er ikke til hinder for:

2. Utøvelse av fiske, herunder oppankring, i medhold av fiskerilovgivningen og lakse- og innlandsfiskloven.
3. Opplag av båt på fast plass til egen bruk for grunneier.
4. Tradisjonell beiting og nødvendig bruk av gjeterhund. Direktoratet for naturforvaltning kan av hensyn til verneformålet ved forskrift regulere beitetrykket i hele eller deler av landskapsvernområdet.
5. Rettighetshavers rett til å ta bort egg og dun i samsvar med viltloven, samt skjøtselstiltak i forbindelse med bruk av området som egg- og dunvær.
6. Jakt i henhold til viltlovens bestemmelser.
7. Jakt på sel i samsvar med gjeldende lovverk, med unntak for tiden fra og med 15. april til og med 31. juli.
8. Vedlikehold av eksisterende bygninger og brygger.
9. Drift og vedlikehold av Kystverkets anlegg og ferdsel i forbindelse med dette arbeidet.
10. Sanking av kråkebolle.

0 Endret ved forskrift 20 juni 2013 nr. 777.

§ 5. Eventuelle unntak etter søknad

Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi tillatelse til:

1. Etablering av nye hytter på Sandøy og vestenden av Storfjellet, dersom dette skjer etter en helhetlig plan godkjent av forvaltningsmyndigheten.
2. Etablering av anlegg for Kystverket.
3. Etablering av landfester for fiskeredskaper.
4. Havbruksvirksomhet dersom det ikke strider mot formålet med vernet.

§ 6. Skjøtsel

Forvaltningsmyndigheten eller den forvaltningsmyndigheten bestemmer, kan gjennomføre skjøtselstiltak i samsvar med verneformålet. Det kan utarbeides forvaltningsplan, som kan inneholde nærmere retningslinjer for gjennomføring av skjøtselstiltak.

§ 7. Generelle dispensasjonsregler

Forvaltningsmyndigheten kan gjøre unntak fra forskriften når formålet med vernet krever det, for vitenskapelige undersøkelser, for arbeider av vesentlig samfunnsmessig betydning og i spesielle tilfeller dersom det ikke strider mot formålet med vernet.

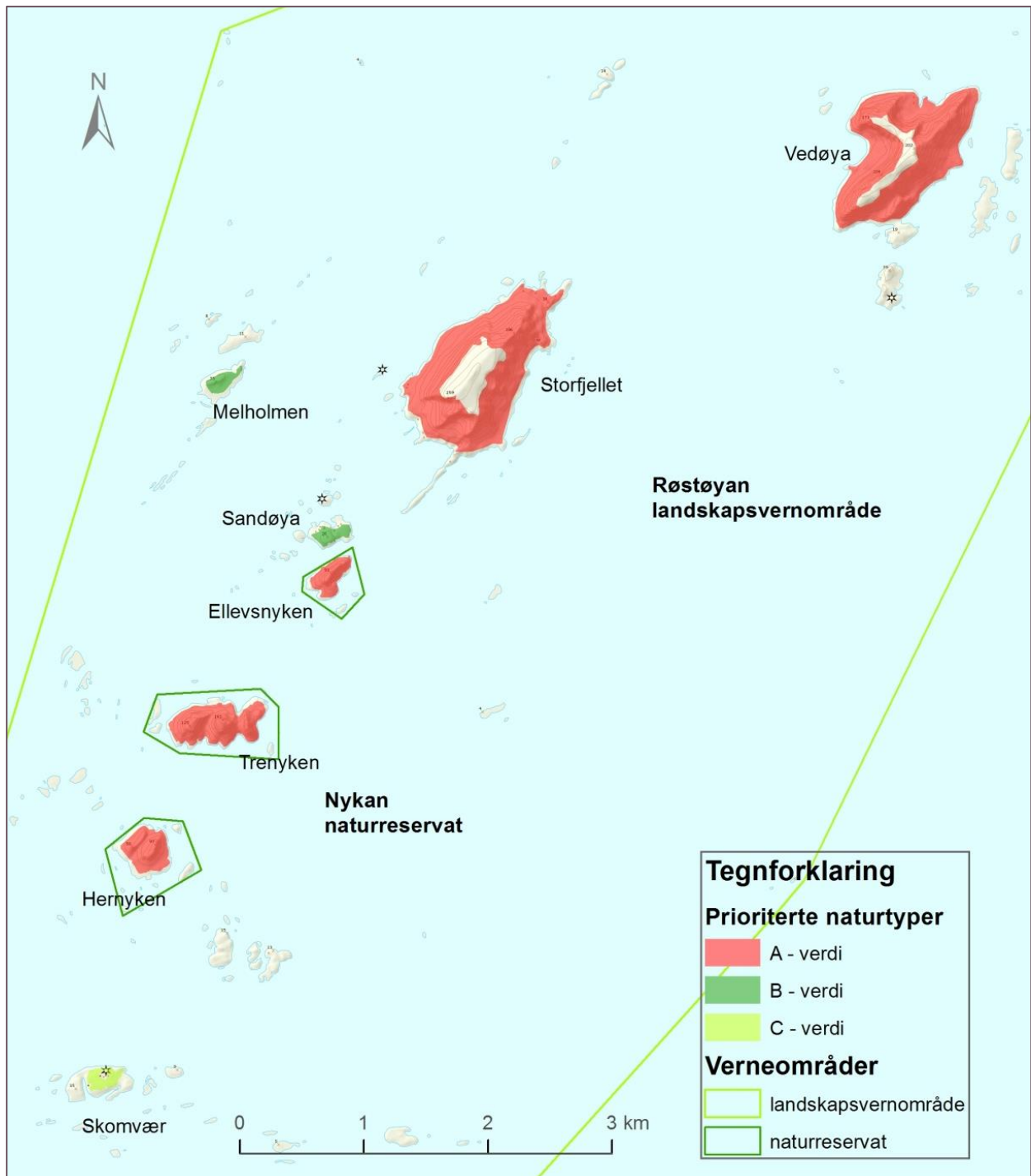
§ 8. Forvaltningsmyndighet

Direktoratet for naturforvaltning fastsetter hvem som skal ha forvaltningsmyndighet etter denne forskriften.

§ 9. Ikrafttredelse

Denne forskriften trer i kraft straks.

Vedlegg 3 - Naturtyper og arter

Figur 1 Kartet viser naturtyper i Røstøyan landskapsvernområde og Nykan naturreservat - korresponderer med tabell 1 i dette vedlegget

Tabell 1. Oversikt over kartlagte naturtyper i Røstøyan landskapsvernområde og Nykan naturreservat (etter Carlsen og Bår 2014)

IID	Lokalitet	Naturtype*	Utforming*	Verdi*
BN00090554	Ellefsnyken	Fuglefjell	Fugleberg og Fuglefjelleng	A
BN00090551	Hernyken	Fuglefjell	Fugleberg og Fuglefjelleng	A
BN00090549	Storfjellet	Fuglefjell	Fugleberg og Fuglefjelleng	A
BN00090553	Trenyken	Fuglefjell	Fugleberg og Fuglefjelleng	A
BN00090552	Vedøya	Fuglefjell	Fugleberg og Fuglefjelleng	A
BN00090548	Melholmen	Kulturmarkseng	Naturbeitemark	B
BN00090555	Sandøya	Kulturmarkseng	Naturbeitemark	B
BN00090550	Skomvær	Kulturmarkseng	Slåttemark	C

*Etter faktaark for naturtypene (Bratli 2013, Svalheim 2013, Miljøfaglig Utredning 2013)

Tabell 2. Oversikt over rødlista (2015) eller sjeldne fugler og deres funnområder (Tyco Anker-Nilssen 2009, pers. med., www.seapop.no)

Art		Status*	Antall
Alke	<i>Alca torda</i>	VU	Ca. 500 ind.
Fiskemåse	<i>Larus cantus</i>	NT	<100 par
Havsvale	<i>Hydrobates pelagicus</i>	Em	<500 tilsynelatende okkuperte områder
Havørn	<i>Haliaeetus albicilla</i>	Em	5 okkuperte reir
Krykkje	<i>Rissa tridactyla</i>	EN	3360 par
Lomvi	<i>Uria aalge</i>	CR	700 – 800 ind.
Lunde	<i>Fratercula arctica</i>	VU	310 000 par
Makrellterne	<i>Sterna hirundo</i>	Em	Opptil 150 par samlet for
Rødnebbterne	<i>Sterna paradisaea</i>	Em	begge artene
Stormsvale	<i>Oceanodroma leucorhoa</i>	NT/Em	<50 tilsynelatende okkuperte områder
Teist	<i>Cephus grylle</i>	VU	55 par
Vandrefalk	<i>Falco peregrinus</i>	Em	2 par
Ærfugl	<i>Somateria mollissima</i>	NT	<400 hanner (par)

*Rødlistestatus pr 2014 / Emerald- network (Em) – se vedlegg 7 for begrepsforklaring

Vedlegg 4 - Bevaringsmål, med tilstandsvariabler og overvåkingsmetodikk

På bakgrunn av kapittel 6.3.2 og 6.3.4 vil det i dette vedlegget vises tabeller med bevaringsmål og hvilke tilstandsvariabler som skal gi nødvendig informasjon om bevaringsmålene nås.

1. Bevaringsmål for gjengroing av fuglefjellenga på Ellefsnyken

Fuglefjellet Ellefsnyken domineres av fuglefjelleng (80 %), med en frodig vegetasjon som er sterkt påvirket av fuglegjødsel. Typiske arter er rødsvingel, engsyre, engkvein, smyle, strandmelle, hundekjeks og rød jonsokblom. Det er usikkert hvor stor påvirkning beite har på vegetasjonen, men sannsynligvis har den bidratt til å holde vegetasjonen åpen i en periode hvor sjøfuglbestanden er redusert, og i tillegg redusert oppsamling av næringsstoffer og dermed bidra til høyere biologisk mangfold.

Beite med sau opphørte i 2011, og opphør av beite har enda ikke gitt synlige spor etter gjengroing på øya. Hvis det ikke er mulig med videre beite på øya, vil det være viktig å følge utviklingen framover. Spesielt på grunn av den kraftige reduksjonen i antall sjøfugl.

Tilstandsvariabler

Gjengroingstilstand beskriver tilstand til landbruksjord som har vært i bruk, men der det ikke lenger er jordbruksdrift eller hvor driften er sterkt redusert slik at området gror igjen.

På grunn av klimatiske forhold og lite løsmasser er det usikkert om vedarter som bjørk og vierarter vil etablere seg her selv om beite har opphørt og det er en nedgang i gjødsel fra sjøfugl. Hundekjeks trives godt i fuglefjelleng på grunn av de nitrofile forholdene, men den vil antakelig spre seg hvis sauebeite avtar eller avsluttes.

Bevaringsmål for gjengroingstilstand følger i utgangspunktet trinn i en 5-delt skala, men for dette området hvor det ikke er sannsynlig med stor gjengroing vil det være tilstrekkelig med 2 trinn. (se tabell 1). Siden området har lite og svært lav vegetasjon i utgangspunktet vil det være tilstrekkelig å fotografere øya fra fastsatte punkt i blomstringsperioden for arter som hundekjeks, og samtidig sjekke om bjørk og vierarter har etablert seg. For å finne referansetilstand må det gjennomføres kartlegging i 2016. En sjekk i felt hvert femte år vil være tilstrekkelig for å se om det er etablert gjengroingsarter.

I et enkelt overvåkningsopplegg for Ellefsnyken fastsettes trinnene ut fra konstatering av tilstede / ikke-tilstede av gjengroingsarter. Hundekjeks er allerede etablert i området, så vurdering av tilstedeværelse vil være øking av areal.

Tabell 1. Viser tilstandsvariabler for gjengroingstilstand (GG). Trinn 1 er god tilstand og 2 er dårlig

Trinn	Begrep	Kommentar
2	Suksesjonstilstand	Gjengroingsarter er tilstede
1	I bruk	Gjengroingsarter er ikke tilstede og hundekjeks dekker < xx m ²

Tabell 2. Tabell som viser bevaringsmål for gjengroing (GG) for fuglefjellenga på Ellefsnyken (BN00090554– 1). Tabellen beskriver overvåkingsfrekvens og hvordan tilstanden for objektene skal beskrives

Bevaringsmål	Overvåking			Tilstand				
	Tilstands variabel	Start	Frekvens	Variasjons trinn	Forklaring	Tilstand	Tilstands mål	Tilstand målenhet
Innen overvåkings objekt BN00090554 - 1 skal tilstand være god	Gjen-groing (GG)	2016	0/5/10	1	Ingen gjengroingsarter Hundekjeks < xx m ²	God	0	Tilstede
				2	Gjengroingsarter Hundekjeks > xx m ²	Dårlig	1	Tilstede

Overvåkingsmetodikk

Overvåking skjer ved at man sjekker (ja=1 / nei=0) forekomst av bjørk og vierarter på Ellefsnyken (se figur 1). Samtidig kartlegges utbredelsen av hundekjeks i 2016. Dette vil være referansetilstand hvor økning vil tolkes som gjengroing. Det vil ofte være nok å registrere fra båt på grunn av lite vegetasjon i området.

Det er usikkert om det vil skje gjengroing i området, men hvis det etter de første årene viser seg å etableres gjengroingsarter, kan det være behov for å innføre femdelt variasjonstrinn og linjer med segmenter for å kunne beskrive tilstanden i mer detalj.

Figur 1. Kart som viser Ellefsnyken som er bevaringsmål objekt BN00090554-1. Objektet har samme avgrensing som kartlagt naturtype BN00090554

3. Bevaringsmål for brenningsgrotta Helvete i Trenyken (VV00000264-1)

Hulemaleriene i brenningsgrotta på Trenyken utsettes over tid for mange ustabile faktorer som temperaturforandringer, nedbør og kjemiske reaksjoner i berggrunnen. Menneskeskapte skader vil komme i tillegg og eskalere den naturlige nedbrytningen (Egenberg 2006).

Det oppdages årlig flaskeskår og forkullede trebiter fra fakler eller bål. Det som har gjort størst skade er tagging, som har til dels foregått over flere av maleriene. Det meste av taggingen er fra perioden 1970-1992, noe som tyder på at det i hovedsak stoppet opp når hulemaleriene ble kjent (Egenberg 2006). I løpet av 2014 er taggingen som dekket malerier fjernet av kulturminnemyndighetene.

Tilstandsvariabler

Fysiske inngrep som tilstandsvariabel vil dekke menneskeskapte inngrep som er synlige. Hulemaleriene i Helvete er svært gamle, freda kulturminner. Derfor er vil alle nye inngrep gi dårlig tilstand for hulemaleriene. I dag er maleriene restaurert av kulturminnemyndighetene

og tilstanden kan vurderes som god. Variasjonstrinnene for fysiske inngrep vil måles om tilstede / ikke - tilstede av nye inngrep.

Bevaringsmål	Overvåking			Tilstand				
	Tilstands variabel	Start	Frekvens	Variasjons Trinn*	Forklaring	Tilstand	Tilstands mål	Tilstand målenhet
Innen VV00000264-1 skal Helvete ha god tilstand uten nye fysiske inngrep	Fysiske inngrep (PRFI)	2015	0/1/2/3	1	Ingen nye inngrep	God	0	Registrering av spor etter nye inngrep
				2	Nye inngrep	Dårlig	1	Registrering av spor etter nye inngrep

Overvåkingsmetodikk

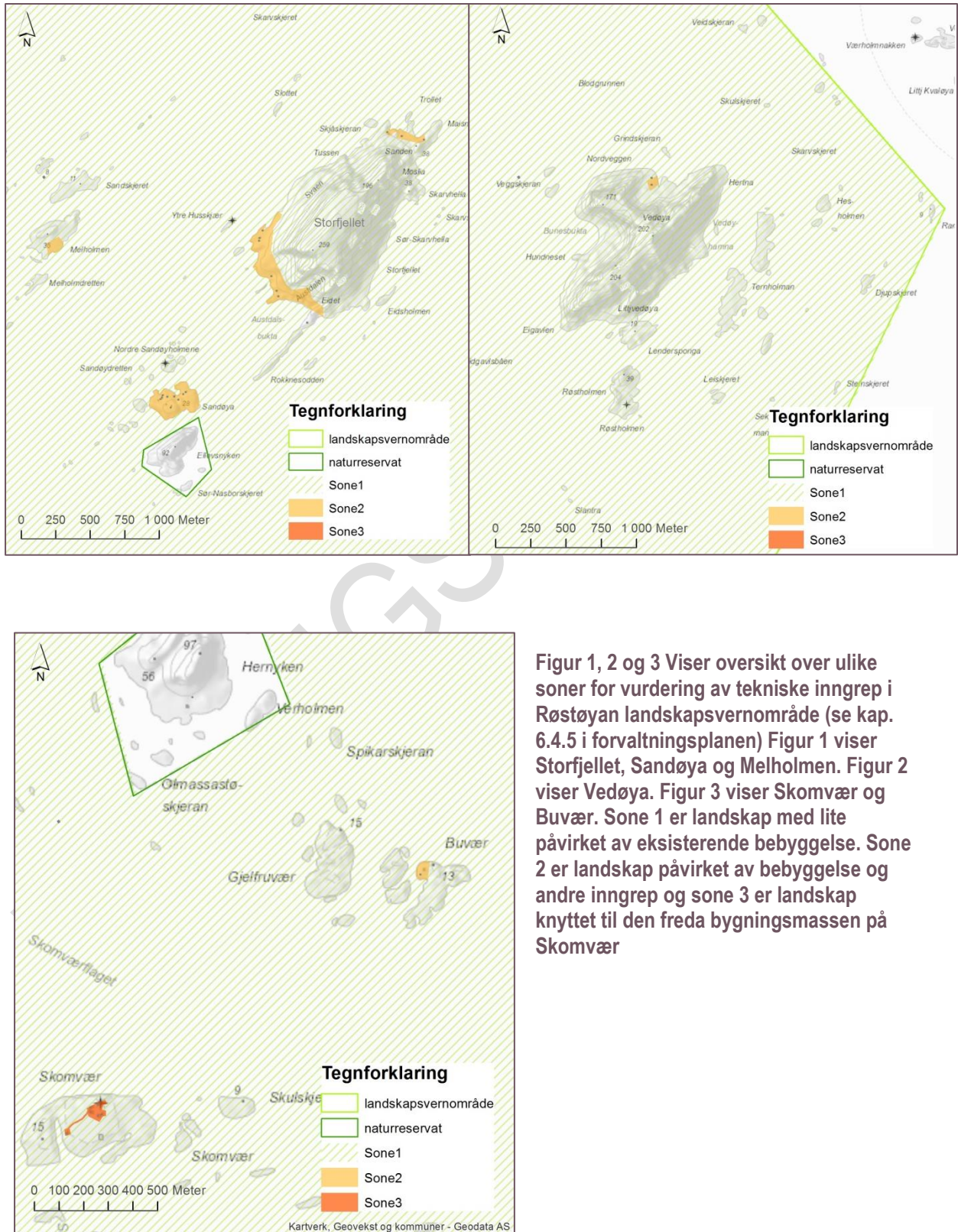
Nordland fylkeskommune som er kulturminnemyndighet har oversikt over hva som eksisterer av tagging i brenningsgrotta. Med denne oversikten som utgangspunkt må grotteveggen sjekkes årlig for å sikre at det ikke kommer ny tagging. I tillegg må gulv inne og utenfor grotte sjekkes årlig for rester av fakler, flasker og annet søppel.

Vedlegg 5 - Samlet tiltaksbeskrivelse med kostnadsoverslag og fremdriftsplan

Tabell 1: Samlet tiltaksbeskrivelse i prioritert rekkefølge - anslag av kostnader, akseptert tidsfrist og antatt finansieringskilde

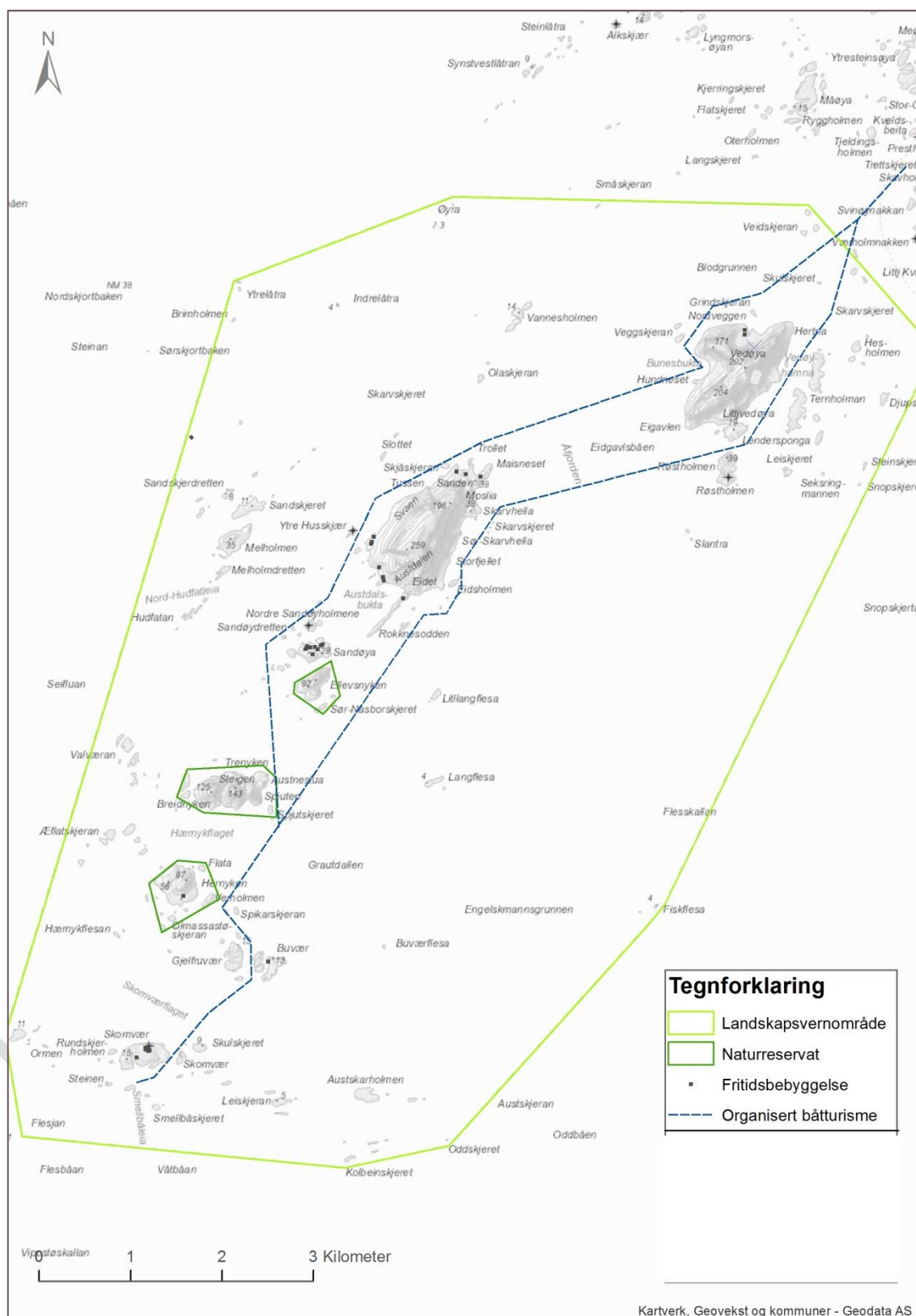
	Tiltak	Når	Ansvarlig	Kostnad	Finansiering	Bevarings mål
1	Informasjonsplakater og tavler	2016	FM - Nordland	20 000,-	Bestillingsdialog	
2	Økt oppsyn i Helvete	2016	Statens naturoppsyn		Bestillingsdialog / FMNO og NFK	x
3	Retningslinjer for motorisert ferdsel	2017	FM - Nordland	10 000,-	Bestillingsdialog	
4	Brosjyrer	2017	FM – Nordland	20 000,-	Bestillingsdialog	
5	Informasjon om kulturminner	2016	FM – Nordland	20 000,-	Bestillingsdialog	
6	Rydding av søppel	2016-2018	Statens naturoppsyn	60 000,-	Bestillingsdialog	
7	Kanalisering av ferdsel – Vedøya og Storfjellet	2017	FM – Nordland / Røst kommune / frivillige organisasjoner	40 000,-	Bestillingsdialog	
8	Kartlegging av rotter - Vedøya	2017	FM – Nordland	20 000,-	Bestillingsdialog	
9	Ny kartlegging av kulturlandskap	2025	FM - Nordland	50 000,-	Bestillingsdialog	x

Vedlegg 6 – Soner for tiltak i Røstøyan landskapsvernområde – detaljkart

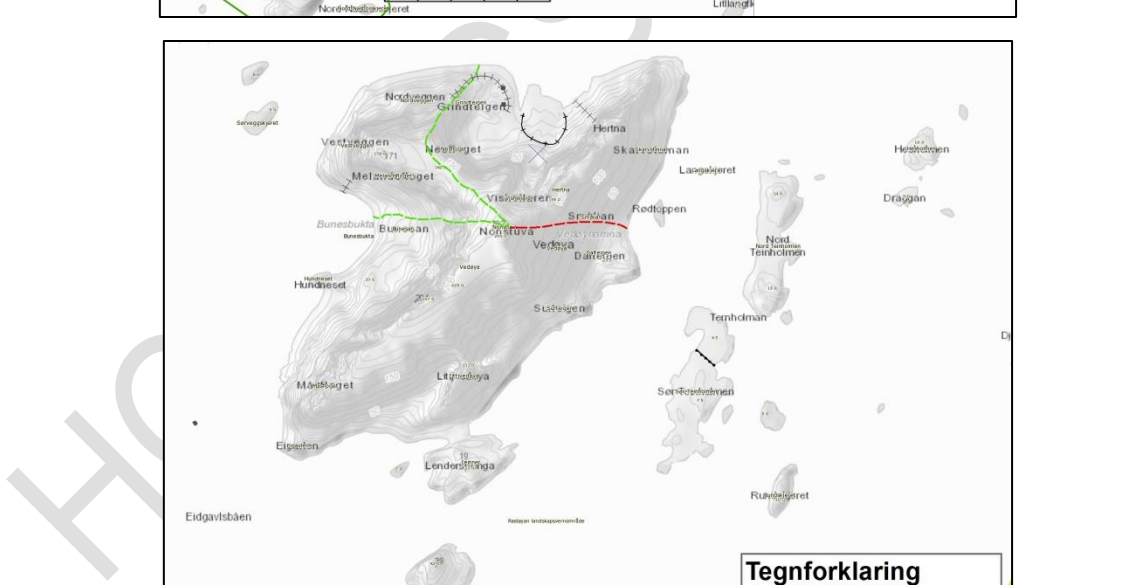

Figur 1, 2 og 3 Viser oversikt over ulike soner for vurdering av tekniske inngrep i Røstøyan landskapsvernområde (se kap. 6.4.5 i forvaltningsplanen) Figur 1 viser Storfjellet, Sandøya og Melholmen. Figur 2 viser Vedøya. Figur 3 viser Skomvær og Buvær. Sone 1 er landskap med lite påvirket av eksisterende bebyggelse. Sone 2 er landskap påvirket av bebyggelse og andre inngrep og sone 3 er landskap knyttet til den freds bygningsmassen på Skomvær

Vedlegg 7 – Kart over ferdsel og tekniske installasjoner

Organisert båtturisme i Røstøyan landskapsvernområde

Vedlegg 8 – Faktaark for naturtyper (foreløpige, blir ikke ferdigstilt)

Naturbeitemark

(Harald Bratli 21.06.2012, sist revidert 01.06.2013)

Definisjon

Naturbeitemark inngår i T4 Kulturmarkseng i beskrivelsessystemet Naturtyper i Norge (NiN versjon 1). Naturbeitemarka deles inn i grunntyper etter kalkinnhold og vannmetning. Typen som helhet er definert på grunnlag av trinn 3 – langvarig ekstensiv grunnleggende hevd langs tilstandssøkkelinen grunnleggende hevdintensitet (HI) og med beite som hevdregime.

Hvorfor er naturtypen viktig

Naturbeitemark er en artsrik naturtype med høy andel habitatspesialister. Naturtypen er vidt utbredt men artsrik, ugjødset beitemark i god hevd er i tilbakegang som følge av endringer i landbruket. Gjengroing etter opphør av bruk eller intensivt drift med gjødsling og pløying har redusert arealet. Typen er også utsatt for nedbygging. På bakgrunn av dette er kulturmarkseng som helhet vurdert som sårbar (VU) i Norsk rødliste for naturtyper 2011. Naturbeitemark har høy andel rødlistearter i ulike organismegrupper og de viktigste arealene kan ha høye konsentrasjoner av rødlistearter (hotspot for rødlistearter). Mange arter har hovedtyngden av sine forekomster innenfor denne naturtypen.

Naturfaglig beskrivelse

Naturbeitemark er lysåpen grasmark med langvarig hevd i form av husdyrbeite. Utseendemessig karakteriseres typen av lavvokst vegetasjon dominert av urter og gras. Trær og busker forekommer spredt, til forskjell fra slåttemark der disse mangler. Marka er gjerne mer ujevn enn i slåttemark. Steiner, grunnlendte partier og bergknauser er også nokså vanlig. Typisk for beitemark er dominans av beite- og tråkkresistente gras og arter som ikke spises fordi de er giftige, tornete, smaker vondt eller har høyt silikatinhold. Dessuten inngår gjerne noe nitrofile og tråktolerante arter. Karakteristisk er også forekomst beitemarksopp om høsten.

Det er stor variasjon i artssammensetningen og miljøforhold i naturbeitemark. Et fellestrekk er at variasjonen både skyldes økokliner som er viktige på naturmark, og langvarig hevd. Naturbeitemark er seminaturlig natur, oftest oppstått fra skogmark som gjennom lang tid med ekstensivt beite har utviklet egenskaper som skiller den fra det natursystemet den ble utviklet fra uten at markstruktur, hydrologi eller andre basale egenskaper har blitt drastisk endret. Beitetrykk, husdyrslag og tidspunktet for beite er også faktorer av betydning. Ulike dyreslag beiter forskjellig og gir derfor ulik effekt på vegetasjonen. Sambeite med flere husdyrslag kan være positivt. Tidspunkt på året og varighet av beitet er også faktorer som påvirker vegetasjonen. Det er viktig med avpasset antall beitedyr, da overbeite reduserer artsmangfoldet og for lite beite gir gjengroing. Til forskjell fra kulturbeite er naturbeitemark ikke pløyd og tilsådd, og ikke eller i bare liten grad gjødset.

Kalkinnhold og jordfuktighet er viktige årsaker til variasjonen i artssammensetningen. Hele variasjonsbredden langs økoklinen kalkinnhold er representert og det er også stor variasjon i vannmetning fra veldrenert mark, via fuktmark til våte enger. Karplantemangfoldet er størst i naturbeitemark på kalkrik grunn i lavlandet, der særlig kalktørrenger har et høyt artsmangfold. Det samme gjelder tørrbakker i dalstrøk på Østlandet. Viktige naturbeitemarker for sopp ser ut til å følge et litt annet mønster, da artsrike beiter med høy forekomst av rødlistede sopparter kan forekomme både på kalkrik og kalkfattig grunn, men engene har oftest en lang beitehistorie. Det er stor regional variasjon fra kyst til innland, fra lavland til fjell og fra sør til nord.

Naturbeitemark er en meget artsrik naturtype karakterisert av mange rødlistede arter av insekter, karplanter og sopp. Av særlig betydning er naturtypen for beitemarksopp og blant disse er 94 arter rødlistet, først og fremst vokssopp, rødskivesopp, jordtunger og kølesopp. Også for en lang rekke karplanter og insekter er naturtypen viktig. Nærmere 100 rødlistede karplanter er knyttet til typen. De mest sjeldne finnes bare på et fåtall steder, mens andre er mer vidt utbredt, men har gått tilbake i lavlandet. Et særpreg i tørr, varm og sandig beitemark er forekomst av møkkbiller, en artsgruppe som har gått sterkt tilbake i seinere tid. En rekke insekter og andre invertebrater er også knyttet til typen, hvorav flere er rødlistede.

Viktige tilstandskoklinier (etter NiN) er gjengroingstilstand (GG), busksjiktstetthet (BT), tresjiktstetthet (TT), sjiktning (SJ), fremmedartsinnslag (FA), slitasje og slitasjebetinget erosjon (SE), aktuell bruksform (BF) og aktuell bruksintensitet (BI). Andre økoklinier av betydning kan være eutrofieringstilstand (EU, nitrogendeposisjon, avrenning fra gjødsle areal), miljøgifter og annen forurensing (MG) og ferdsel med tunge kjøretøy (FK). Forekomst av kulturspor bør noteres.

Naturbeitemark inngår i forskjellige landskapstyper, fra vidstrakte seterlandskap, småskala kystlandskap, åpne jordbrukslandskap og småskala kulturlandskap i dalstrøk- og skogstrøk. Ofte forekommer typen som små restarealer og kanter, for eksempel i intensivt drevet jordbrukslandskap. Ved kysten veksler beitemark ofte med flere åpne naturtyper i finskala mosaikkartet mønster. I dalstrøk finner en gjerne artsrik beitemark i kanter mellom fulldyrka mark og skogen. Artsrik beitemark har ofte innslag av bergknauser, og små tresatte partier.

Undernaturtyper

Inndeling følger NiN for kulturmarkseng og består av x undertyper (Revideres senere i samsvar med NiN v2).

- Kalkbeiteeng
- Lågurtbeiteeng
- Svak låurtbeiteeng
- Beiterye
- Kalkbeitefukteng
- Lågurtbeitefukteng
- Svak lågurtbeitefukteng
- Beitefuktrye
- Beitevåteng
- Fattig beitemarkskant
- Svak lågurt-beitemarkskant
- Lågurt-beitemarkskant
- Kalk-beitemarkskant

Avgrensning mot andre naturtyper

Naturtypen kan dekke små arealer og derfor settes minstearealet tentativt lavt. Veiledende retningslinje er at minsteareal på 100 m², som i Naturtyper i Norge, benyttes.

Naturbeitemark skilles fra slåttemark etter hevden. Slåttemark er oftest (men beitemark kan være) ryddet for stein og inneholder da rydningsrøyser og er jevnere i overflaten enn beitemark. Slåttemark har sterkere innslag av urter, større artsrikdom og jevnere fordeling av artene enn i beitemark. Ofte er tidligere slåttemark nå i bruk som beite, og det er vanlig å bruke slåttemarker til høstbeite og kanskje også til vårbeite. Mange enger er også i gjengroing. Det kan derfor være vanskelig å avgjøre grunnleggende hevdregime. Der det er stor usikkerhet angis dette.

Fra skog skilles typen ved mangel på tresjikt og forekomst av lyngvekster og typiske skogsarter. Skogsmark har også vanligvis tykkere jordsmonn med høyt organisk innhold. Hagemark er kulturmarkseng med tresjikt bestående av store, gjerne spredtstilte trær, som sikrer tilstrekkelig med lys til enga. Styvingstrær kan forekomme i hagemark. Gjengroende beiter har tettere tresjikt av yngre trær. Det er gradvise overganger mellom gjengroende beitemark og beitet skog og grensen kan være vanskelig å trekke.

Kunstmarkseng med moderat dyrkingsintensitet har gjerne spor etter gjødsling og er ofte pløyd eller rydda i overflaten. Artssammensetningen preges av nitrogenelskende og innsådde arter.

Kunstmarkseng som ikke har vært gjødsle på en stund vil over tid kunne få rikere artsmangfold etter som natureng-arter sprer seg inn i enga.

Naturbeitemark har mange arter felles med åpen grunnlendt naturmark og det finnes overgangsformer mot denne naturtypen. Naturbeitemark er avhengig av beite og rydding, mens åpen grunnlendt kalkmark er naturmark, dvs. mark som ikke er preget av beite (men spredt beite kan forekomme). Kulturmarkseng er oftest mer grasrik og har høyere frekvens av arter som tåler å bli beitet.

Fra beitede strandenger skilles typen ved mangel eller kun spredt forekomst av salttolerante arter, som fjærekoll *Armeria maritima* og strandkjempe *Plantago maritima*. Typen kan også være vanskelig skille fra grasrik hei og fra enger på sanddyner. I fjellstrøk er rasmarseng og snøleier lignende naturmarkstyper som også gjerne beites av dyr som går fritt i utmark.

Beitemark kan inngå i mosaikk med andre naturtyper. For å sikre en god arrondering av lokalitetene kan derfor mindre arealer med andre naturtyper inngå. Det er også tillatt å trekke sammen lokaliteter kun adskilt av små arealer med andre naturtyper for å lage en mer praktisk avgrensing. Særlig vil nakent kalkberg, både knauser, hellemark og små skrenter inngå i et ofte finskala, repeterende mønster der typene vanskelig kan skilles ved praktisk kartlegging.

Arealandel av naturtyper skal angis. Usikkerhet i avgrensing mot lignende typer skal angis. Det skal også angis aktuell bruk og grunnleggende hevd. Der denne ikke sikkert kan fastslås, angis dette.

Utbredelse

Naturbeitemark er vidt utbredt over hele Norge fra kysten til innland og i alle biogeografiske soner fra boreonemoral til lavalpin sone (BN-LA) og fra sterkt oseanisk til svakt kontinental seksjon (O3-C1). I dag er typen vanligst i regioner med mye husdyrhold, for eksempel øvre dalstrøk på Østlandet, i Trøndelag og på Vestlandet.

Påvirkning, bruk

De viktigste negative påvirkningsfaktorene i naturbeitemark er gjengroing og intensivt bruk. Tidligere var husdyrhold vanlig over hele landet og typen har gått sterkt tilbake som følge av opphør av beite med påfølgende gjengroing. I sentrale jordbruksstrøk er omlegging til mer intensiv drift med gjødsling, sprøyting og oppdyrking til kornproduksjon og kunsteng typisk. I tillegg er typen utsatt for nedbygging. Tilplanting av gamle beitemarker er også et problem. Det samme er spredning og etablering av fremmede arter og andre problemarter. Tilførsel av nitrogen både fra langtransportert luftforurensing og fra lokale kilder fører særlig i sørlige deler av landet til eutrofiering.

Skjøtsel og hensyn

Skjøtsel skal opprettholdes, eller igangsettes i lokaliteter som kan restaureres og der det er dokumentert høye naturverdier. Det bør gjøres en vurdering av grunnleggende hevdform. For lokaliteter som opplagt og relativt nylig har vært slåttemark og der det vurderes om mulig å tilbakeføre lokaliteten til slåttemark skal dette anmerkes. I de fleste tilfeller er beiter regime tilpasset den enkelte lokalitet den aktuelle skjøtselsform. Det bør utarbeides planer for skjøtsel i viktige lokaliteter der grunneier involveres. Typiske tiltak vil være å tilpasse dyreantall, husdyrslag og tidspunkt for beite avhengig av vegetasjonen på stedet. Gjødsling må unngås og manuell rydding av ungsog og kratt foretas etter behov, og slik at marka holdes åpen. Fremmede arter bør fjernes og slitasje og andre negative påvirkninger bør begrenses i sårbare lokaliteter.

Verdisetting

Kulturmarkseng er sårbar (VU) i Rødliste for naturtyper. Alle forekomster som er i god hevd gis derfor verdi viktig eller svært viktig, med mindre lokaliteten er sterkt påvirket av gjødsling, gjengroing, fremmede arter eller annen form av degradering. Naturbeitemark kan dekke store arealer. Små lokaliteter er oftest preget av negative kanteffekter. Likevel er typen såpass fragmentert og redusert i mange områder av landet at krav til størrelse ikke bør settes for høyt. Antall habitatspesialister beregnes ut fra spesielt utarbeidet liste (ikke klar ennå). Antallet er veiledende og vil bli korrigert etter felt-sesong 2012.

Parameter	Lav vekt	Middels vekt	Høy vekt
Rødlistearter	NT: 1	NT: 2, VU: 1	NT: minst 3, VU: minst 2, EN eller CR: 1
Rødlistestatus		VU gir middels verdi, i kombinasjon med god hevd og tilstand	VU gir middels verdi, i kombinasjon med god hevd og tilstand
Hevd	Gjengrodd (GG 2-3), svakt beitetrykk eller	Noe gjengrodd (GG 2), svakt til middels	I bruk (GG 1), godt beitetrykk, ingen eller

	for sterkt beitet, noen spor etter gjødsling	beitetrykk, kun svake spor etter gjødsling	svært svake spor etter gjødsling
Antall habitatspesialister (etter vedlagt liste)	> 20	> 30	> 40
Størrelse	100 m ²	1 daa	2 da
Tilstand, (Intakte prosesser)	Sterkt preget av fremmede arter (FA 3-4), betydelig-sterkt påvirket av slitasje (SE 3-4).	I liten grad preget av fremmede arter (FA 2), liten-ubetydelig slitasje (SE 1-2).	Ubetydelig preget av fremmede arter (FA 1-2), ubetydelig slitasje (SE 1).

Lokalt viktig – C: Lokaliteter med minst én nær truet art. Lokaliteter med en del gjengroing eller som er overbeitet, men med minst én nær truet art eller minst 20 beitemarkspesialister av karplanter. Artsfattige lokaliteter og lokaliteter uten rødlistearter, som har en god tilstand.

Viktig – B: Alle lokaliteter over 1 daa, som har minst middels tilstand og hevd. Alle lokaliteter med minst 2 nær truede arter eller 1 sårbar art. Alle lokaliteter som har minst 30 habitatspesialister av karplanter. Naturtypens rødlistestatus bidrar til verdi B , i kombinasjon med god hevd og tilstand.

Svært viktig – A: Alle lokaliteter over 2 daa, som har god tilstand og hevd. Alle lokaliteter med EN- eller CR-arter, eller med minst 2 VU-arter eller 3 NT-arter. Alle lokaliteter som har minst 40 habitatspesialister av karplanter og samtidig er i god tilstand. Naturtypens rødlistestatus bidrar til verdi B , i kombinasjon med god hevd og tilstand.

Kunnskapsnivå og viktige kilder (foreløpig)

Kunnskapsgrunnlaget for avgrensing og inndeling av naturbeitemark er rimelig godt og i noen grad sammenstilt. Det mangler viktig kunnskap om avgrensing mot nabotyper og utbredelse. Videre mangler det kunnskap om regionale utforminger, hevdens innvirkning under ulike økologiske forhold og potensialet for restaurering.

Anonym xxxx. Faggrunnlag for naturbeitemark og hagemark, med sikte på utvelgelse til utvalgt naturtype. Upubl. manuskript.

Bratli, H., Jordal, J.B., Stabbetorp, O.E. & Sverdrup-Thygeson, A. 2011. Naturbeitemark – et hotspot-habitat. Sluttrapport under ARKO-periode II. - NINA Rapport 714: 1-84.

Jordal, J.B., 1997. Sopp i naturbeitemarker i Norge. - Dir. Naturforv. Utredn. 6: 1-112.

Halvorsen, R., Andersen T., Blom, H.H., Elvebakk, A., Elven, R., Erikstad, L., Gaarder, G., Moen, A., Mortensen, P.B., Norderhaug, A., Nygaard, K., Thorsnes, T., Ødegaard, F. 2009. Naturtyper i Norge (NiN) versjon 1.0.0. – Artsdatabanken, Trondheim.

Lindgaard, A. og Henriksen, S. (red.) 2011. Norsk rødliste for naturtyper 2011. Artsdatabanken, Trondheim.

Norderhaug, A., Austad, I., Hauge, L., Kvamme, M. (red.): 1999. Skjøtselsboka for kulturlandskap og gamle norske kulturmarker. Landbruksforlaget, Oslo.

Naturtypenavn: Slåttemark

revidert 21.mai 2013, Ellen Svalheim

2. Definisjon:

Med slåttemark menes åpen eller spredt tresatt eng med vegetasjon som er betinget av tradisjonell slått, og som fortsatt bærer preg av dette. Kantsoner avhengig av slått er inkludert i typen. Slåttemark inngår i T4 Kulturmarkseng i beskrivelsessystemet Naturtyper i Norge, NiN 1,0, og er her delt inn i 11 grunntyper etter kalkinnhold, vannmetning og engflate –engkant. Ved NiN 2,0 fjernes variabelen engflate-engkant, og slåttemark defineres ved hevdintensitet (HI) og hevdform (HF). Videre skilles våteng trolig ut som egen hovedtype i NiN 2,0, mens flommarkseng inkluderes i kulturmarksenga. Kulturmarkseng som helhet er i NiN 1,0 definert på grunnlag av trinn 3- langvarig ekstensiv grunnleggende hevd langs tilstandssøkøklinen hevdintensitet (HI). I NiN 2,0 får HI ny og utvidet trinninndeling og artsrik slåttemark vil her finnes fra trinn 3 – svært ekstensiv hevd t.o.m. trinn 5- ekstensiv hevd med svake spor etter intensiv hevd.

3. *Hvorfor utvalgt:* Slåttemark har status som utvalgt naturtype, UN, fordi naturtypen er truet. Slåtteeeng trues først og fremst fordi slått av semi-naturlig slåtteeeng har opphørt som driftsform i dagens landbruk. De største arealene trues derfor av opphør av drift med påfølgende gjengroing. Også skogplanting, utbygging, oppdyrking, gjødsling, tidligere slåttetidspunkt enn før, beite som skjøtsel i stedet for slått m.v. truer gjenværende slåtteeenger. I 2009 fikk naturtypen slåttemark egen handlingsplan (Direktoratet for naturforvaltning 2009). I Norsk rødliste for naturtyper 2011 har naturtypen slåttemark (=slåtteeeng) med alle grunnundertyper fått truethetskategori "sterkt truet" (EN). Naturtypen kan ha et høyt antall rødlistearter, særlig blant sopp, insekter og karplanter. Ut fra erfaringstall med oppfølging av handlingsplan for slåttemark antar en at det kun finnes om lag 12-15 000 dekar med artsrik slåttemark i verdiklassene A- og B i Norge (Svalheim 2012).

4. *Økologisk karakteristikk:* Slåttenga er ofte artsrik, med stedeigne urter og graminider som fordeler seg jevnt utover. Det er vanlig med lyselskende, konkurransesvake og tråkkømfintlige arter, samt arter med lavt vekstpunkt som raskt regenererer etter slått. Slåttemarkene er ofte overflatelyddet men ikke oppdyrket (pløyd) eller tilsådd i seinere tid, og ikke gjødslet eller sprøytet på moderne vis. Slått er og har vært viktigste hevdform, og utføres seint, dvs etter at majoriteten av planter har blomstret og satt frø. Slåttemarkene blir eller ble gjerne høstbeitet og kanskje også vårbeitet. Slåttemarkene er formet av mer eller mindre kontinuerlig ekstensiv bruk gjennom lang tid, ofte hundrer av år. Kantsoner mot annen fulldyrka mark har og vært viktige slåtteearealer. På grunn av sin plassering har kantsonene et større innhold av arter fra skogsmark og åpen naturmark enn det engflatene har. Fordi kantene utgjør lange, smale arealer, er de i seg sjøl uegnet som beitemark. Kulturmarks-kanter forekommer derfor fortsatt mange steder som siste rester av åpen gammel slåttemark, men er nå i sterk gjengroing de fleste steder.

Kulturmarker som slåtte- og naturbeitemarker er av de mest varierte habitattyper vi har i Norge og det er vanskelig å gi en inndeling som gjenspeiler de mange gradientene som finnes. Følgende økokliner i NiN 1,0 regnes likevel som de viktigste kilder til variasjon: -*Vannmetning av marka*- Ut fra produktivitet har slått i størst grad blitt gjennomført på frisk mark. På moderat tørkeutsatt mark forekommer slåtteearealer ofte som små, grunnlendte, konvekse partier i mosaikk med frisk eng. Slått er i liten grad gjennomført på svært tørkeutsatt mark, i tilfelle kun hvert annet til tredje år. *Kalkinnhold*- Baserike enger med et større artsmangfold av urter har ofte blitt prioritert for slått sammenlignet med fattige, skrinne enger. I fattige grunnfjellsområder på Sørlandet og gneisområdene på Vestlandet er slått imidlertid også utført på areal med lavere mineralnæringsstatus tilsvarende finnskjeggryer. *Grunnleggende hevdform* brukes innen kulturmark for oppdeling i slåttemark og beitemark. *Engflate-engkant* skiller i NiN 1,0 mellom den sentrale delen av enga og kantsonen mot bergknauser, skogsmark, veier og bebyggelse. I NiN 2,0 fjernes denne variabelen og slåttemark beskrives med hevdintensitet og hevdform.

For verdisetting anses tilstanden til slåttemarka som viktig, slik som gjengroingsgrad (GG), nåværende bruk (NiN aktuell bruksform, BF) og intensiteten av den (aktuell bruksintensitet, BI). Siden tradisjonell, ekstensiv slått er opphørt de fleste steder holdes mange slåtteeenger åpne ved beiting. Andre tilstandssøkøkliner som er viktige er eutrofieringstilstand (EU) og innslag av fremmede arter (FA). Inngrep i form av nedbygging reduserer også verdien.

5. **Undernaturtyper.** NiN opererer med undertypene 1. Kulturmarksrye, 2. svak lågurtslåtteeng, 3. lågurtslåtteeng, 4. kalkslåtteeng, 5. kulturmarksfuktrye, 6. svak lågurt slåttefukteng, 7. lågurt slåttefukteng, 8. kalk slåttefukteng, 9. slåttevåteng. Videre regnes slått å ha vært det vanligste hevdregimet langs kul turmarkskanter; 10. fattig kulturmarkskant, 11. svak lågurtkulturmarkskant, 12. lågurt kulturmarkskant og 13. kulturmarkskalkkant. NiN 1,0 har ikke egne slåttetyper for de fattige kulturmarksrye og kulturmarksfuktrye, mens NiN 2,0 ser ut til å inkludere dette. Det er imidlertid i mindre grad aktuelt å kartlegge fattig kulturmarksrye og kulturmarksfukt-rye pga lavt artsinnhold.

6. **Avgrensning mot andre naturtyper:**

Mot Naturbeitemark (NiN 1,0: T4 trinn 2). Slåttemark og beitemark kan være vanskelig å skille fra hverandre, siden de ofte rommer mange av de samme artene som engkvein (*Agrostis capillaris*), bleikstarr (*Carex pallescens*), blåklokke (*Campanula rotundifolia*), ryllik (*Achillea millefolium*), gulaks (*Anthoxanthum odoratum*) og engsyre (*Rumex acetosa*). I tillegg skjøttes i dag mange tidligere slåttemarker ved beiting slik at slåttemarksfloraen gradvis erstattes av arter som er typiske for beitemark og videre at den jevne slåttemarksstrukturen byttes ut med beitemarkas tuete og flekkvise fordeling av arter. Det er imidlertid viktig å skille typene fordi slåttemarker må skjøttes med slått hvis floraen (og resten av slåttemarksøkosystemet) skal opprettholdes over tid. Det finnes fortsatt mye naturbeitemark i Norge, slåttemark derimot er langt sjeldnere. Det er derfor viktig å kartlegge også de slåtteengene som beites og som ikke har slåttemarks-strukturen intakt per i dag, men som har et godt restaurerings-potensiale ved at de har forekomster av slåttefavoriserte arter (se nedenfor). Disse lokalitetene kan ev. gis middels verdi, og så justeres opp om noen år når slått er blitt gjeninnført og slåttestrukturen er på vei tilbake.

Følgende generelle forskjeller kan være til hjelp for å skille slåtte- og beitemark fra hverandre. Slåttemarkene er ofte mer artsrike og i tillegg mer urtedominerte enn beitemarkene som er mer preget av graminider. Slåttemarkene har artene jevnt fordelt, mens beitemarkene er mosaikkartet pga • ujevnt beitetrykk • vraket vegetasjon rundt gjødselruker • omfordeling av næringsstoffer forårsaket av beitedyrene • forekomst av busker (særlig einer og rosebusker). I beitemark kan giftige, tornete, seige og usmakelige arter som dyrene unngår, for eksempel engsoleie (*Ranunculus acris*), einstape (*Pteridium aquilinum*) og myrtistel (*Cirsium palustre*) bli sterkt dominerende. Forekomst av nitrofile arter som krypssoleie (*Ranunculus repens*) og stornesle (*Urtica dioica*) er også vanlig i beitemark, men ikke i ugjødsle slåttemark. I tillegg inneholder beitemark gjerne flekker med ettårige arter som tunrapp (*Poa annua*) og tråkktolerante arter som groblad (*Plantago major*), som ikke er vanlig i slåttemarka. Blåkoll (*Prunella vulgaris*), jonsokkoll (*Ajuga pyramidalis*), hvitkløver (*Trifolium repens*), setergråurt (*Omalotheca norvegica*), skoggråurt (*Omalotheca sylvatica*), følblom (*Leontodon autumnalis*), kattefot (*Antennaria dioica*), soleihov (*Caltha palustris*), smårapp (*Poa pratensis* ssp. *subcaerulea*), knegras (*Danthonia decumbens*), finnskjegg (*Nardus stricta*) og sauesvingel (*Festuca ovina*) er ytterligere eksempler på arter som er vanligere i beitemark enn i slåttemark. Tråkkømfintlige arter, for eksempel mange orkideer, solblom (*Arnica montana*) og flekkgrisøre (*Hypochaeris maculata*), er til gjengjeld vanligere i slåttemark. Andre eksempler på arter som er vanligere i slåttemark enn i beitemark er hanekam (*Lychnis flos-cuculi*), jåblom (*Parnassia palustris*), ballblom (*Trollius europaeus*), storengkall (*Rhinanthus angustifolius*), prestekrage (*Leucanthemum vulgare*), rødkløver (*Trifolium pratense*) og hjertegras (*Briza media*).

Mot åker og kunstmarkseng (NiN 1,0 T3): Kunstmarkseng med moderat dyrkingsintensitet har gjerne spor etter gjødsling og er ofte pløyd eller rydda i overflaten. Artssammensetningen preges av nitrogenelskende og innsådde arter. De lettest synlige kjennetegn på kunstmarkseng til forskjell fra kulturmark som slåttemark er: • forekomsten av åkerreiner (i kunstmarksområder som er i ferd med å gro igjen, er åkerreiner, dvs plogskjær, ofte lettest synlig nær kanten); • forekomsten av tidligere innsådde arter slik som engreverumpe (*Alopecurus pratensis*), timotei (*Phleum pratense*), engsvingel (*Festuca pratensis*), raigras (*Lolium* sp) • forekomsten av arter som indikerer at enga tidligere har vært gjødsle eks dominans av et mindre antall grasarter som hundegras (*Dactylis glomerata*), rødsvingel (*Festuca rubra*), ellers dominans av et mindre antall urter slik som hvitkløver (*Trifolium repens*), krypssoleie (*Ranunculus repens*) og stormaure (*Galium mollugo* ssp. *erectum*). Åker og kunstmarkseng har ofte et djupt jordsmonn som holder godt på fuktigheten.

Fulldyrket eng som får bli "gammeleng", det vil si som ikke har vært pløyd opp eller tilsådd på lang tid men som fortsatt beites eller slås, får etter hvert et stadig større innslag av ville engarter, særlig hvis enga ikke lenger gjødsles eller gjødsles lite. Innsådde arter vil da avta i dominans og arter slik som timotei vil kunne forsvinne helt. Totalt sett øker engas artsrikdom over tid. Det kan imidlertid ta flere

generasjoner før en slik eng blir like artsrik som en tilsvarende eng som ikke har vært pløyd. Artsrike "gammelenger" som ligger nært opp mot artsrike slåttemark eller slåttemarkskanter bør vurderes å registreres som slåttemark eller annen kulturmark, da de vil utgjøre viktig restaureringsareal for tilgrensende biomangfoldlokaliteter.

Mot annen kulturmark: Er det nær umulig å konkludere med om ei kulturmark er slåttemark eller beitemark kan den plasseres her. Imidlertid skal det beskrives hvilken hevdform som er best egnet for å ivareta mangfoldet som finnes på stedet. Også artsrik "gammeleng" (se beskrivelse under kunstmark) vil være aktuelt å plassere under annen kulturmark.

Mot kulturmarkshei (kystlynghei, T5, og boreal hei, T26.): Kulturmarkseng som slåttemark domineres av gras og urter, kulturmarkshei domineres av dvergbusker. Urte-dominerte slåtteenger skiller seg klart fra heier, og det er først og fremst avgrensningen mellom beitet kulturmarkseng og hei-hovedtypene som kan være vanskelig. Heipreget natur (kystlynghei og boreal hei) domineres av lyngarter, først og fremst røsslyng (*Calluna vulgaris*), men også klokkelyg (Erica tetralix), purpurlyng (*E. cinerea*), krekling (*Empetrum nigrum*), dvergbjørk (*Betula nana*) og stedvis mjølbær (*Arctostaphylos uva-ursi*), tyttebær (*Vaccinium vitis-idaea*) og blokkebær (*V. uliginosum*).

Mot våtmarkssystemene åpen myrflate (V6) og flommyr, myrkant og myrskogsmark (V7). Våtmark preget av langvarig kulturpåvirkning, som for eksempel rike slåttemyrerer å betrakte som kulturpåvirket naturmark og typifiseres i NiN til åpen myrflate eller flommyr, myrkant og myrskogsmark. Langvarig kulturpåvirkning tilsvarer grunnleggende hevdintensitet (HI) trinn 2 svært ekstensiv grunnleggende hevd, i motsetning til trinn 1 ingen påviselig hevd. Aktuell bruksintensitet (BI) på mark preget av tidligere hevd kan være trinn 1 ikke i bruk eller trinn 2 svært ekstensiv aktuell bruk.

Mot tresatt kulturmark: hagemark, skogsbeite og lauveng: hagemark og skogsbeite er tresatte beitepregede arealer og har beitepåvirket vegetasjon (se over). I lauvenger derimot er vegetasjonen preget av slått, samtidig som treskiktet blir styvet. Lauveng er inkludert under slåttemark som utvalgt naturtype. Med lauveng menes slåttemark med spredte lauvtrær som er styvet/hamlet.

Mot åpen grunnlendt kalkmark: En antar at åpen kalkmark er i mindre grad hevdavhengig, i de fleste tilfellene vil skjøtsel i form av kratt- og trerýdding med noen års mellomrom være tilstrekkelig for å opprettholde kvalitetene. Tidligere påvirkning i form av ekstensiv slått- og beite kan ha satt preg på flora og fauna, men naturmarkas egenskaper jf. NiN er i stor grad beholdt.

7. **Utbredelse:** Finnes i hele landet; i alle bioklimatiske soner fra boreonemoral (BN) sone til lavalpin sone (LA), og i alle seksjoner fra sterkt oseanisk seksjon (O3) til svakt kontinental seksjon (C1).

8. **Påvirkning/bruk:** Jevnlig hevd fjerner organisk materiale, slik at en unngår opphopning av dødt organisk materiale, og en får knapphet på nitrogen og fosfor som er sentralt for et stort mangfold i slåttemarkene. Med svak hevd favoriseres høyvokste arter, mens de lavvokste går tilbake. Etter hvert vandrer busker og trær inn. I humide strøk kan lavt beitetrykk etter slått gi høyt innslag av moser. Gjødsling dreier artssammensetningen over til et fåtall nitrofile arter, mens nøysomme naturengarter går tilbake eller forsvinner helt. Omfanget avhenger sterkt av mengde tilført gjødsel, men også type, der gylle gir størst endring, fullgjødning og nitrogenrik gjødsel middels sterk, og fast husdyrgjødsel har svakest effekt. Sterk gjødning gir irreversible endringer. Særlig en del beitemarksopp krever svært langvarig hevd av åpne, ugjødde og ikke jordbearbeidede enger, og mangler selv på enger som ikke har vært skogkledt men i god hevd over mange ti-år.

9. **Skjøtsel og hensyn:** Slått må gjennomføres til tradisjonelt slåttetidspunkt som gjerne var seint (sjelden før midten av juli) etter at majoriteten av artene har blomstret og satt frø. Slått bør skje manuelt eller med lett motorisert redskap og med skjærende utstyr. Høyet bør tørke på bakken før det rakes sammen og fjernes. Slåtteenger kan, og i mange tilfeller bør, etterbeites. Også vårbeite kan være aktuelt, men ikke for orkiderike eller tydelig vårblomstrende utforminger. Brenning kan i enkelte tilfeller inngå som restaureringstiltak. Kanskje i første rekke egnet for kantsoner og små åkerholmer i områder med svakt oseanisk til mer kontinentalt klima.

10. Verdisetting:

Det er lite slåttemark igjen og det som finnes er ofte i en dårlig tilstand og forekommer fragmentert i landskapet. Siden slåttemark med alle grunnundertyper er "sterkt truet" (EN), bør en vurdere å gi høy vekt til alle slåttemark i hevd. Middels til lav vekt gis til lokaliteter i forfall eller endret bruk, eks skjøttet ved beiting i de seinere år. Fuktenger er underrepresentert, og der de forekommer bør

restaureringspotensiale telle sterkt med i verdivurderingen. Siden slåttemark er meget fragmentert og redusert i hele landet, settes krav til størrelse lavt.

Videre er lokalitetens landskapsøkologiske plassering viktig: Slåtteenger vil vanligvis forekomme som avgrensede enheter, men kan ligge i komplekse, tradisjonelt drevne gårdslandskap der artsrike veikanter, naturbeitemarker, hagemarker mv er med på å forsterke verdiene av dem som habitat for ulike arter. En del insekter søker som voksne til blomster for næring, men krever i andre stadier gamle og gjerne hule trær. Nærhet til kantvegetasjon samt også tørre sandrike miljøer vil være gunstig for et stort antall insekter. Spesialiserte lav (og moser) på steinblokker og lave berg kan være avhengig av åpne trefrie landskap med enger. Mange møkklevende insekter er avhengig av både regelmessig tilgang på husdyrmøkk og tørre, sand- og solrike enger. I tillegg til verdiparameterne i tabellen nedenfor anbefales derfor at lokaliteter også verdivurderes mht grad av kompleksitet etter følgende skala; lav vekt- områder med aktivt husdyrhold, middels vekt- del av tradisjonelt gårdslandskap, høy vekt- del av tradisjonelt kulturlandskap som også inneholder kulturminner som er viktige for biomangfold (steingjerder, gamle tømmervegger mm).

Antall habitatspesialister beregnes ut fra spesielt utarbeidet liste (ikke klar ennå). Antallet er veiledende og vil bli korrigert etter felt-sesong 2013.

Parameter	Lav vekt	Middels vekt	Høy vekt
1. Størrelse	Punktforekomster til 1 daa	0,5 daa	1 daa
2. Nærhet til andre verdifulle kulturmarker eller natur-systemkomponent er	5 – 1 km til nærmeste	< enn 1 km til nærmeste	< enn 0,5 km til nærmeste
3. Tilstand	Noe gjengroing (GG-2-3), lav til middels tresjiktetthet (TT-1-4), noe fremmedarts-spredning, stedvis påvirket av gjødsling "Uegna" skjøtsel over lengre periode, men fortsatt ett potensiale for restaurering.	Lite gjengroingspreg (GG2), åpen mark med svært lav tresjikt-tetthet (TT1-3), ikke vesentlig påvirket av fremmede arter eller gjødsling. Blitt beita i nyere tid, men gode forekomster av slåttefavoriserte arter som gjør at potensialet for restaurering er godt.	I bruk med sein slått ev. og beite, åpen mark uten trær eller med enkelttrær (TT-1-2) Bør og inkludere: God tilstand men hevden opphørt for rel. få år siden. Gjerne høstbeite.
4. Rødlistearter	(NT: 0-1)	NT: >2, eller forek. av VU	VU: >2, eller forek. av EN eller CR
5. Antall engarter⁵ i lokaliteten	Baserik eng: 15-20	20-30	> 30
	Fattig eng: 10-15	15-20	>20
6. Grunntype-variasjon	1	1-2 (innslag av fukteng)	3-flere

Tilleggsverdi:

⁵Endelig liste med habitatspesialister er ikke ferdig, men inntil videre kan brukes; NiN 1,0 under Kulturmarkseng se Tabell 1: Karplanter fordelt langs de viktigste basisøkolinene i kulturmarkseng. Artslister i Skjøtselsboka kan og benyttes.

Del av tradisjonelt gårdslandskap	Bygd med aktivt husdyrhold	Del av tradisjonelt gårdslandskap	Del av tradisjonelt kulturlandskap som også inneholder kulturminner som er viktige for biomangfoldet
--	----------------------------	-----------------------------------	--

C-lokalt viktig- Små fragment-lokaliteter i forfall med restforekomst av engarter tilstede, og som har et visst restaureringspotensiale. Punktføremster og små lokaliteter kan være viktige i et større landskapsøkologisk perspektiv. Lokaliteter med forringet tilstand gis likevel vekt A eller B dersom kravet til rødlistearter holdes.

B-viktig- Oppfylt verdi mht antall rødlistearter og tilstand, eller;- antall engarter sett i sammenheng med størrelse på lokalitet, - antall engarter/tilstand i kombinasjon med lav verdi på størrelse eller rødlistearter. Forekomst av fuktenger i forfall med restaureringspotensiale gis middels-verdi.

A-svært viktig- Størrelse, ant. rødlistearter/antall engarter isolert sett. Høy verdi for antall engarter eller tilstand i kombinasjon med middels verdi på størrelse eller rødlistearter eller avstand til andre kulturmarker.

11. Kilder: må suppleres

Direktoratet for naturforvaltning 2009. Handlingsplan for slåttemark.

Fremstad 1997 (G6 pp, G7a pp, G7b, G9),

Fremstad & Moen (2001), DN-håndbok 13 (D0107–09),

Fremstad & Kvenild 1993,

Halvorsen, R, Andersen T, Blom, H.H., Elvebakk, A., Elven, R, Erikstad, L., Gaarder, G., Moen, A., Mortensen, P.B., Norderhaug, A., Nygaard, K., Thorsnes, T., Ødegaard, F. 2009. Naturtyper i Norge (NiN) versjon 1.0.0. – Artsdatabanken, Trondheim.

Ihse & Norderhaug 1995,

Lindgaard, A. og Henriksen, S. (red.) 2011. Norsk rødliste for naturtyper 2011. Artsdatabanken, Trondheim.

Norderhaug, A., Austad, I., Hauge, L., Kvamme, M. (red.): 1999. Skjøtselsboka for kulturlandskap og gamle norske kulturmarker. Landbruksforlaget, Oslo.

Norderhaug, A. & Svalheim E. 2009. Faglig grunnlag for handlingsplan for trua naturtype: Slåttemark i Norge.

Bioforsk Rapport Vol. 4 Nr 57 2009.

[Svalheim, E. 2012. Oppfølging av handlingsplan for slåttemark. Midtveisrapport for perioden 2009 t.o.m. 2011.. Bioforsk RAPPORT 7\(167\):60s.](#)

Fuglefjell

(Hentet fra: Gaarder, G., Erikstad, L., Larsen, B. H. & Mjelde, M. 2012. Sammenhengen mellom rødlista for naturtyper og DN-håndbok 13. Inkludert midlertidige faktaark for nye verdifulle naturtyper. Miljøfaglig Utredning Rapport 2012:26)

Kunnskapsgrunnlaget om denne naturtypen er for dårlig i Norge til at det er mulig å utarbeide et dekkende faktaark (Arve Elvebakk pers. med.). Bare enkelte punkt blir her behandlet, i første rekke basert på faktaarket for rødlistingen og beskrivelsen i NiN (Halvorsen et al. 2008).

Hvorfor utvalgt: Naturtypen har fått rødlistestatus VU (sårbar) som følge av sterk tilstandsreduksjon, indirekte forårsaket av nedganger i fuglebestandene. Også i mindre grad effekter av opphørt slått eller beite (for fuglefjell-eng) er regnet for en trussel.

Økologisk karakteristikk: Dette er mark betinget av naturlig gjødsling fra ville fuglebestander, primært sjøfugl. Vær oppmerksom på at dette langt fra bare omfatter rene fuglefjell som på Rune og i Lofoten, men også en rekke holmer og skjær med små hekkekolonier av sjøfugl langs hele kysten.

Viktige kilder til variasjon: NiN skiller mellom to hovedtyper her; fugleberg og fuglefjell-eng. Fugleberg deles inn etter **kalkinnhold (KA)** og påvirkning av **naturlig gjødsling (NG)**, i to trinn for førstnevnte og tre trinn for sistnevnte. For fuglefjell-eng benyttes inndeling for de to samme økoklinene, men der kommer i tillegg vannmetning (VA) inn som økoklin, med to trinn. I NiN nevnes det også at **innstråling (IS)** er en aktuell, men antatt mindre viktig kilde til variasjon. Siden opphør av beite/slått nevnes som en trussel i rødlistingen, er det grunn til å regne også **hevdsintensitet (HI)** som ytterligere en kilde til variasjon.

Undertyper:

I NiN er fugleberg delt inn i 5 grunntyper, mens fuglefjell-eng er oppdelt i 10 grunntyper. Grunntypene bør kartlegges, men dette vurderes å gi en for fin inndeling til at den bør komme inn på undertypenivå, i stedet bør de aktuelle lokale basisøkolinene og grunntypene inn som tilleggsparametere. I første omgang tilrås bare en to-delt inndeling, i hovedtypene.

- Fugleberg
- Fuglefjell-eng
-

Avgrensning mot andre naturtyper:

Fuglegjødsel har høy konsentrasjon av næringsstoffer og ved permanent tilførsel på faste steder oppnås en artssammensetning i vegetasjonen som skiller seg sterkt ut fra omliggende, ugjødslet areal. I utgangspunktet vil derfor avgrensningen ofte være forholdsvis skarp og tydelig.

Siden likhetstrekkene i artsmangfold har store likhetstrekk med hva en finner på kunstig oppgjødslet eng, så kan en tenke seg avgrensingsproblemer der en har en direkte overgang mellom fuglefjell-eng og kunsteng. I praksis er dette trolig bare av teoretisk art, siden disse naturtypene svært sjelden kommer i kontakt.

Derimot kan den pågående bestandsnedgangen (men også lokal økning eller forflytning i hekkeplasser) skape problemer med å sette grenser mellom tydelig og stabilt fuglegjødslet vegetasjon og engvegetasjon lite preget av fuglegjødsling. For mange planter, lav, moser og dels sopp finnes kunnskap om deres krav til mengder av nitrogen og fosfor på voksestedet, og dette bør kunne la seg overføre til å lage artslister som gir mulighet for operative skiller. Sannsynligvis bør disse kunne være de samme som en får mellom kunstmarkseng og kulturmarkseng.

Del av helhetlig landskap/mosaikk:

Ikke vurdert. Siden dette er snakk om konsentrerte hekkeplasser for sjøfugl, som søker føde over et stort til meget stort omland, er det opplagt at lokalitetene må sees i nær sammenheng med landskapet rundt (og da primært de marine miljøene). I rødlista er det nevnt at utformingene ofte finnes i mosaikk og er vanskelig å skille fra hverandre arealmessig.

Utbredelse:

Naturtypen finnes langs hele norskekysten, men er viktigst fra Sunnmøre og nordover.

Påvirkning/bruk:

Naturtypen er i første rekke betinget av gjødsling fra hekkende sjøfugl. Mange lokaliteter har historisk sett også vært brukt til husdyrbeite og muligens slått enkelte steder. Hvilken betydning dette har hatt for artssammensetning og utbredelse av ulike vegetasjonssamfunn er trolig lite undersøkt. Tidligere ble sjøfuglbestandene aktivt beskattet, både ved fangst av voksne fugler og eggsanking (samt dunvær), og trolig hatt en del betydning for mange lokaliteter. Konsekvensene kan dels ha vært bestandsnedgang for enkelte arter/lokaliteter, men samtidig har det vært aktiv beskyttelse av bestandene (mot predatorer) andre steder som har medført økning i antall hekkende par.

I nyere tid påvirkes lokalitetene i første rekke indirekte gjennom endringer (primært reduksjon) i mattilgangen til de hekkende sjøfuglene. De fleste arter lever av småfisk og får store problemer med å fø opp unger og opprettholde bestandene over tid når tilgangen når under et visst nivå. Både klimaendringer (varmere hav) og overfiske er antatt å være vesentlige årsaker, men sammenhengene er fremdeles noe dårlig kjent. For mindre lokaliteter, særlig sjøfuglkolonier på små holmer i skjærgården i sørlige deler av landet, vil forstyrrelser utgjøre en potensiell alvorlig negativ faktor. I tillegg kommer predasjon av amerikansk mink, en art som er innført i nyere tid og som har beskattet og dels eliminert mange lokale sjøfuglbestander (eller ført til at de har forlatt sine tradisjonelle hekkeplasser og funnet nye, bedre alternativer). Ytterligere moderne negative faktorer er økt voksendelighet som følge av drukning i fiskeredskaper og oljesøl.

Skjøtsel og hensyn:

Beskyttelse av sjøfuglkoloniene mot beskatning og forstyrrelser fra folk og mink vil være et sentralt lokalt tiltak. De fleste store og viktige forekomster er da også allerede inkludert i naturreservat med tilhørende restriksjoner på menneskelig ferdsel. Bedring av næringstilgangen krever nasjonal og internasjonal innsats. Tiltak for å redusere faren for å drukne i fiskeredskaper eller bli utsatt for oljesøl krever også primært nasjonalt koordinert innsats.

Verdisetting:

Kunnskapen om naturtypen anses for dårlig til at en verdisettingsmatrise nå settes opp. Dette skyldes i første rekke at variasjonsbredden er for dårlig kjent. Naturtypen er betinget av sjøfuglforekomstene. Disse har i lengre tid vært verdsatt som viltlokaliteter og det er utarbeidet egen metodikk for dette. Inntil kunnskapen om naturtypen blir bedre anbefales derfor at viltverdiene blir bestemmende for samlet naturverdi til lokalitetene.

Kilder:

Erikstad & Bakkestuen 2011, Halvorsen et al. 2008, Lorentsen 2011

Figur 10.1 Fuglefjelleng under Floraberget på Svalbard, ikke nærmere inndelt. Mens det er grønn og frodig gras- og urtevegetasjon i fuglefjellengene, går det snart over til usammenhengende og vesentlig fattigere vegetasjon når terrenget flater ut og gjødslingspåvirkningen avtar. Foto: Arve Elvebakk

Figur 10.2 På Store Ternehaug i Ytterøyane i Solund, Sogn og Fjordane er det fuglefjelleng av lågurttype (T15-2) på toppen av knausene, dominert av strandkvann og strandsmelle, mens det i lisdene er kulturmarks-fukteng (T4-6) helt dominert av storfrytle. Foto: Bjørn Harald Larsen.

Vedlegg 9 - Begrepsforklaring

Bevaringsmål og bevaringsmålobjekt

Et bevaringsmål er en kort beskrivelse av en ønsket tilstand for en naturtype (evt. annet kartobjekt). Kartobjektet som det da er knyttet bevaringsmål til kalles bevaringsmålobjekt. Ofte er slike objekt allerede etablert, f.eks. i NiN-databasen/Naturbasen.

Den norske rødlista er en oversikt over plante- og dyrearter som på en eller annen måte er trua av utryddelse, er utsatt for betydelig reduksjon eller er naturlig sjeldne. Dette er arter som er sårbare for menneskelig aktivitet. Den siste rødliste var utarbeidet i 2010 og inneholder fem kategorier:

- RE** – Regionalt utryddet (Regionally Extinct)
- CR** – Kritisk truet (Critically Endangered)
- EN** – Sterkt truet (Endangered)
- VU** – Sårbar (Vulnerable)
- NT** – Nær truet (Near Threatened)
- DD** – Datamangel (Data Deficient)

Emerald Network er et nettverk av viktige områder og arter i Europa under Bernkonvensjonen. Bernkonvensjonen formål er å verne om europeiske arter av ville dyr og planter og deres levesteder.

NiN trinndeling

I NiN-kartlagte områder er det ofte registrert tilstandsvariabler med et tilhørende NiN-trinn (eks. FA-Fremmedartsinnslag = 2). Overvåkingsdata kan brukes for å angi NiN-trinn for en tilstandsvariabel. Dersom overvåkingsdata viser endringer i fremmedartsinnslaget, kan det derfor være aktuelt å revidere NiN-trinnet som er gitt i kartleggingsdataene. Hvis forvaltningsmyndigheten ønsker å overvåke en tilstandsvariabel som ikke er plassert på et NiN-trinn, må man selv fastsette trinnet. Hjelp til dette finnes i «Hakkespettboka» eller Artsdatabankens naturtypebase.

Overvåkingsmetode

Overvåking av tilstand skjer etter en overvåkingsmetode. Metoden har alltid geografiske egenskaper (f.eks. bevaringslinje, transekt, overvåkingsrute), og skal kunne vises på kart. Dette kartobjektet beskriver metoden, og det skal etter hvert utvikles en metodedatabase der metoden kan lagres (se *dataadministrasjon*). Overvåkingsmetoden skal også inkludere en beskrivelse av hvordan data skal innhentes. Beskrivelsen kan bestå av tekst og illustrasjonsfoto. Det er avgjørende at metoden er godt dokumentert og kan gjentas. Overvåkingen skal alltid resultere i et tall, eller ja/nei.

Slå opp i «Hakkespettboka» og velg overvåkingsmetode for tilstandsvariabelen (i nesten alle tilfeller anbefales en enkel form for strukturert bevaring).

Tilstandsklasser

Samtidig med at forvaltningsmyndigheten fastsetter bevaringsmål, skal de også gi konkrete grenseverdier for tre tilstandsklasser; *god tilstand*, *middels tilstand* eller *dårlig tilstand*. Lokal overvåking av en tilstandsvariabel, vil resultere i et tall eller ja/nei. Dette resultatet plasserer variabelen i en av de tre tilstandsklassene. Det er forvaltningsmyndigheten som fastsetter grenseverdiene for disse tilstandsklassene. Det kan være aktuelt å justere grenseverdiene når man får tilgang til konkrete overvåkingsdata.

Målt tilstand for den aktuelle tilstandsvariabelen kan "oversettes" til et NiN-trinn (eller egendefinert trinn). «Hakkespettboka» har forslag på hvordan målt tilstand kan koples til et NiN-trinn.

Tilstandsvariabler

Man bruker en eller flere tilstandsvariabler (eks. Fremmedartsinnslag (FA)) for å måle tilstanden til bevaringsmålobjektet. De fleste tilstandsvariablene er definerte i Artsdatabankens Naturtypebase (variasjon-tilstandsøkokliner). Miljødirektoratet har utarbeidet en håndbok («Hakkespettboka») som viser hvordan utvalgte tilstandsvariabler bør brukes av forvaltningen.

Tiltak

Dersom bevaringsmålets tilstand utløser tiltak, kan det være behov for å definere hvilket område tiltaket skal gjøres i. Dette gjøres evt. i SNOs verneområdelogg.

HØRINGSUTKAST

Statens hus

Moloveien 10

tlf: 75 53 15 00 || fax: 75 52 09 77

fmnopost@fylkesmannen.no

www.fmno.no

ISBN nummer:

www.twitter.com/FMNordland || www.facebook.com/FylkesmannenNO